Diplomitöö
473652

Verner L u k m a n n

T Ü L I D E R A H U L I K L A H E N D A M I N E R A H V U S V A H E L I S E S Õ I G U S E S

Diplomitöö

Tartus 1940

S I S U K O R D

lk.

E e s s õ n a 3

I. R a h v u s v a h e l i s t e s t t ü l i k ü s i m u s t e s t j a n e n d e r a h u l i k u s t l a h e n d a m i s e s t ü l d i s e l t lo

1. Juriidilised ja poliitilised konfliktid lo
2. Tülide lahendamine sõbralikul teel ja surve abil 14

II. L ä b i r ä ä k i m i s e d 15

III. H e a d t e e n e d j a v a h e t a l i t u s 16

1. Mõiste 16
2. Ajaloolist 19

IV. L e p i t u s m e n e t l u s 21

1. Mõiste 21
2. Rahvusvahelised uurimiskomisjonid 25
3. Bryan'i alatised uurimiskomisjonid 28
4. Lepitusmenetlus pärast maailmasõda 31
5. Lepitusmenetlus ühenduses vahekohtu ja kohtuliku menetlusega 33

V. V a h e k o h u s 44

1. Vahekohtu mõiste 44
2. Vahekohtu koosseis 49
3. Vahekohtu menetlus 5o
4. Põhimõtteid vahekohtu otsuse tegemisel 54

5. Vahekohtu otsuse juriidiline jõud 55
6. Alatine Rahvusvaheline Vahekohus 58

VI. A l a t i n e R a h v u s v a h e l i n e K o h u s 68
1. Ajaloolist 68
2. Kohtu koosseis ja organisatsioon 72
3. Kohtu pädevus 79
4. Kohtu menetlus 86
5. Kohtu tehtud töö 9o

VII. R a h v a s t e l i i t r a h v u s v a h e l i s t e t ü l i k ü s i m u s t e l a h e n d a j a n a 93

Osundatud teoseid lol

L I S A D

I. Haagi 19o7.a. rahukonverentsi I konventsioon: rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulik lahendamine lo4

II. Rahvasteliidu Pakti sätteid rahuusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks 136

III. Alatise Rahvusvahelise Kohtu Põhikiri 144

IV. Locarno lepingud: Annex B 167

V. Briand-Kellogg'i Pakt 176

VI. Rahvasteliidu Üldakt 179

E E S S Õ N A.

Käesoleval momendil möllab uus maailmasõda, mis - ja siin ei saa olla mingit kahtlust - võib kujuneda hirmsamaks oma hävitustöölt, kui möödunud maailmasõda ja kõik teised ta eelkäijad.

Võidaks arvata, et sellisel ajal kui praegu, käesoleva probleemistiku - rahvusvaheliste tülide lahendamine rahulisel teel - käsitlemine pole kuigi aktuaalne või tänuväärt, sest pea kõik tüliküsimused kõige lähemast minevikust on leidnud lahendust j õ u kasutamise teel, samuti nagu see sünnib käesolevalgi momendil. Sõda õieti on küll üks rahvusvahelise läbikä-imise ja tülide lahendamise viise, kuid siiski ainult ü k s ja see v i i m a n e abinõu ja u l t i m a r a t i o, kui kõik teised rahulikud vahendid on proovitud ja tühjaks ammutatud[1]. Tõepoolest, auto-

---

1 vt. A.Piip, Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936, lk.276

rile tundub, et rahulikud lahendusviisid tüliküsimuste lahendamisel, olles etendanud ajalooliselt küllaltki tähtsat osa enne-maailmasõjaaegses maailmas, ei ole sugugi vähenenud oma tähtsuselt ka pärast seda. Just vastupidi, nende tähtsus on pärastpoole üha suurenenud, nii ütleb ka Dr. S c h i n d l e r oma teoses "Die Schiedsgerichtsbarkeit seit 1914", et " Kein Gebiet des Völkerrechts hat seit Ende des Weltkrieges eine so starke Entwicklung erfahren wie das Recht der friedlichen Erledigung internationaler Streitigkeiten"[2]. Tülide lahendamine rahulikul teel arenes eriti jõudsasti Rahvasteliidu eksisteerimise perioodil, kuid kahjatsusväärselt on rahulikkude lahendusviiside tähtsus tüliküsimuste lahendamisel Rahvasteliidu tegevuse viimasel perioodil tunduvalt vähenenud - seoses Rahvasteliidu süsteemi kokkuvarisemisega.

Rahvasteliidu süsteem püüdis sõda üldse välja sulgeda rahvusvaheliste tülide lahendamismeetodina. Sõja

---

2 vt. Dr. Dietrich S c h i n d l e r, Die Schiedsgerichtsbarkeit seit 1914, Entwicklung und heutiger Stand, Stuttgart 1938, lk. V.

asemele pidi seepärast loodama t e i s i v i i s e ja abinõusid tüliküsimuste lahendamiseks. Seda vajadust rõhutas ka inglane Lord Robert C e c i l Lordidekoja vaidlustel 15. veebruaril 1928 Alatise Rahvusvahelise Kohtu nn. f a k u l t a t i i v - k l u a s e l i (Optional Clause) allakirjutamise puhul. Ta ütles: "If you are going to take away war as a means of settling disputes between nations, you must supply some other means of achieving the same end, or achieving that which war at any rate pretends to achieve - namely the settlement of international disputes"[3].

Selletõttu on arusaadav, et Rahvasteliit kujundas välja terve rea selliseid abinõusid tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks ja aitas kaasa nende loomisele ka väljaspool Rahvasteliidu pakti raame.

Nii tegelevad rahvusvaheliste tüliküsimuste rahuliku lahendamise probleemiga Rahvasteliidu pakti artiklid 11 - 17, nn. Genfi protokol, Locarno lepingud,

---

3 cit. i. S c h i n d l e r, op.cit., lk. 2o.

Rahvasteliidu üldakt (Acte Général), millisega on jõutud lõpp-punkti rahvusvahelise vahekohtu ja kohtumõistlemise arengus[4], ja rida teisi üldisi ja partikulaarseid kokkuleppeid. Kõike neid akte on ka silmas peetud käesoleva töö kirjutamisel.

Teatud määral on käesoleva tööga seoses ka nn. B r i a n d - K e l l o g g'i pakt,[5] mis küll ei säti eri menetlust tülide rahulikuks lahendamiseks, kuid selle eeston viimase menetlusviisiga lähedalt seotud. See pakt keelab üldse"sõja kui rahvusliku poliitika vahendi"[6] riikide vahel ja näeb ette, et " kõigi nende vahel tekkida võivate, ükskõik millise iseloomuga või päritoluga tülisküsimuste või konfliktide korraldamist või lahendamist ei pea kunagi püüdma saavutada muude kui rahulikkude abinõudega." [7]

---

4 vt. S c h i n d l e r, op.cit., lk. 13: "Mit der Generalakte ist ein Endpunkt in der Entwicklung der internationalen Gerichtsbarkeit und Schiedsgerichtsbarkeit erreicht."

5 vt. A.P i i p, Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936, lk. 287 j., — Lepingu tekst on ära toodud lisa V.

6 Art. I

7 Art. II

Vaatamata rahulikkude meetodite tähtsuse languse-le tüliküsimuste lahendamisel viimase aja rahvusvahe-lises elus, võib siiski arvata, ja võibolla ilma suu-resti eksimata, et rahulikkude tüliküsimuste lahenda-mise meetoditel on tulevik alles ees. Seda just see-pärast, et tänapäeval on kogu maailm ühendatud niivõrt üheks tervikuks, et iga sõda saab olema, kui mitte maailmasõda, siis vähemalt sõda, mis puudutab vahen-ditult kõiki rahvaid. T e i s e k s, praegune sõda näitab, millist hirmsat hävitustööd on võimalik teos-tada moodsate sõjamasinatega, nii et isegi Džingis Kahni teod kahvatuvad selle kõrval. Oheks seepärast loomulik, et rahvad on tõsiselt huvitatud - lihtsalt kantuna endasäilitamise soovist - oma tüliküsimusi lahendama rahulikul teel. Muidugi tulevik näitab, kui suurel määral selline arvamine on olnud õigustatud.

Käesolevas töös olen püüdnud aga anda ülevaadet neist meetoditest ja viisidest tülide rahulikul lahen-damisel, nagu see meile tuntud praegusel momendil.

Esialgselt olgu tähendatud, et üldjoontes esineb

rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamisel rahulikul teel k a k s võimalikku lahendus m e e t o d i t: e s i t e k s, tülitsevad pooled võivad allutada endid k o l m a n d a poolt esitatud lahendustingimustele või, t e i s e k s, pooled tulevad kokku ja lepivad vastavate lahendustingimuste üle ise.

Esimesel juhul on meil tegu arbitratsiooniga või kohtuliku menetlusega. Teise kategooriasse kuuluvad läbirääkimised poolte vahel, nn. hääd teened (good offices), mediatsioon ehk vahetalitus ja konsiliatsioon ehk lepitus.

Käesolevast käsitelust on välja jäetud need viisid rahvusvaheliste tüliküsimute rahulikuks lahendamiseks, mida prof. F e n w i c k[8] nimetab " methods falling short of war". Viimaste all tuleb eeskätt mõelda just r e t o r s i o o n e ja r e p r e s s a a l i u m e ning teisi vahendeid ja jõu avaldusi

---

8 vt. t e m a, International Law, New York - London 1924, lk. 42o jj.

kus tülide lahendamine saavutatakse surve ja jõu teel. Kuna need on väga lähedased sõjale, siis olen pare-maks pidanud, neid mitte käesolevas käsitleda.

Käesoleva töö põhilisteks allikateks on prof. P i i p, Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936; S c h i n d l e r, Die Schiedsgerichtsbarkeit seit 1914, Stuttgart 1938; O p p e n h e i m, International Law II, London 1935, ja K a a s i k, Rahvasteliit, Tartu 1933.

Lisas on ära toodud üksikud tähtsamad allikad, mis käesoleva teemiga seoses. L o c a r n o lepingute sarjas on esitatud ainult Saksa ja Belgia vahel sõlmi-tud Vahekohtuleping, kuna nad kõik neli on mutatis mu-tandis sarnased. See leping on tõlgitud autori enese poolt tekstide põhjal, mis võetud teosest Karl Str u p p Das Werk von Locarno, Berlin -Leipzig 1926. Teised allikad on võetud osaliselt prof. Piibu Rahvusvahelise õiguse süsteemist, Tartu 1927 ja osaliselt vastavatest Riigi Teatajatest.

I. RAHVUSVAHELISTEST TÜLIKÜSIMUSTEST JA NENDE RAHULIKUST LAHENDAMISEST ÜLDISELT

1. Juriidilised ja poliitilised konfliktid.

Rahvusvahelised tüliküsimused võivad tõusetuda mitmesuguseil põhjustel. Tavaliselt jagatakse neid juriidilisteks ja poliitilisteks. Juriidiliste konfliktide nime all tuntakse juhtumeid, kus mingi riik ei täida kohustusi, mida paneb temale rahvusvaheline õigus, olgu otseste kokkulepetega või üldise normi põhjal (conflits de droit international). Kõik teised kokkupõrked, mis põhinevad riikide elulistel huvidel, eriti aga käsitlevad territoriaalseid küsimusi, nime-

tatakse poliitilisteks.[9]

Ülalmainitud tülide liigitusega on sügavalt seostatud vahetegemine vabatahtliku vahekohtu (kohtu) ja sundusliku lepitusliku lahenduse vahel, mis läbi viidud ka Rahvasteliidu paktis.[10]

Kuigi see konfliktide liigitus juriidilisteks ja poliitilisteks on saanud üsna tavaliseks ja tarvitavaks, ei ole ta nii teoreetiliselt ega ka praktiliselt leidnud kindlat ja markantset piiritlust. See raskus on tingitud poliitika ja õiguse tihedast üksteisesse põimumisest: i g a s p o l i i t i l i s e s k o n f l i k t i s o n o l e m a s p a r a t a m a t u l t k a j u r i i d i l i s e d e l e m e n d i d j a v a s t u p i d i. Puht-poliitilisi ja puht-juriidilisi konflikte on arvult väga vähe. Seepärast on täppis liigitamine osutunud võimatuks ja praegu on tingimuslikult tunnustatud k v a n t i t a t i i v s e liigituse alust: tülid, kus ülekaalus

---

9 vt. P i i p, op.cit. lk. 276.

10 vt. N. K a a s i k, Rahvasteliit, Tartu 1937, lk. 127.

juriidiline element, tunnistatakse juriidilisteks, muud aga poliitilisteks konfliktideks. Niihästi Rahvasteliidu pakt kui ka muud lepingud liidu liikmete vahel on püüdnud anda liigitusele suuremat sisulist täpsust, kuid täiuslikkus on ikkagi saavutamata. Osalt on see tingitud ka sellest, et niisugune liigitus ei saagi olla püsiv.[11]

Konfliktide liigitus juriidilisteks ja poliitilisteks - kuigi mitte täiuslik - on tingitud p r a k t i l i s ist kaalutlusist. Nii vahekohtu arenemise ajalugu on tõestanud küllalt selgesti, et riigid on nõus lahendama juriidilisi tülisid vahekohtu kaudu, kuid kõhklevad esitamast kohtulikule lahendamisele poliitilisi tülisid, eelistades nende lahendajaks sääraseid rahvusvahelisi organeid, mis arvestavad otsuse tegemisel tüli põhjuseks olevaid poliitilisi motiive ja püüavad oma otsuses rahuldada võimalikult mõlemaid pooli.[12]

---

11 K a a s i k, op.cit. lk. 127.

12. Poliitiliste tülide allutamise riisiko vastu

Juriidilistes konfliktides on võimalik otsuse tegemine õ i g u s l i k u l alusel, kuna poliitilistes konfliktides soovitakse näha lahenduse aluseks õ i g l u s t ja huvide kokkukõlastamist, kuivõrra see muidugi on võimalik.

Sellest järeldub omakord veel ü k s oluline v a h e: juriidilistes konfliktides tunnustavad riigid meeleldi kohtu otsust lõplikuna ja sunduslikuna. P o l i i t i l i s t e s konfliktides aga säilitavad nad endile õiguse kontrollida otsuse sobivust nende poliitiliste huvidega, mille tõttu see o t s u s e i o l e l õ p l i k ja sunduslik enne tunnustamist poolte poolt, mis annab temale juriidilise jõu.[13]

---

vahekohtulikule menetlusele esitas Lord Robert C e c i l ülemkoja vaidlustel 15. veebr. 1928 järgmise argumenteeringu: "To say, that the hazard submitting important matters, vital to us, if you like, to the Permanent Court of International Justice is greater than the hazard of submitting it to war, seems to me, I must say, a fantastic view." cit. i. S c h i n d l e r, op. cit., lk. 2o.

13 K a a s i k, op.cit., lk. 127 j.

2. T ü l i d e l a h e n d a m i n e s õ b r a l i k u l t e e l j a s u r v e a b i l.

Tüliküsimusi, ükskõik, kas poliitilisi või juriidilisi, võib lahendada nii s õ b r a l i k u l teel kui ka j õ u ja s u r v e abinõudega. Enne Rahvasteliidu asutamist tunti nelja sõbraliku lahendamise moodust, nimelt l ä b i r ä ä k i m i s e d poolte vahel, h ä ä d t e e n e d kolmandate poolt, v a h e t a l i t ü s ja a r b i t r a t s i o o n. Surve abinõudena tunti r e t o r s i o o n e ja r e p r e s s a a l e[14]

Kuna tavaliselt riikidel ei ole lubatud kasutada surve vahendeid enne kui on proovitud läbirääkimiste teed, siiski ei eksisteeri mingit juriidilist kohustust pöörduda häade teenete, vahetalituse või vahekohtu

---

14 vt. retorsioonide ja repressaalide kohta eeskätt prof. P i i p, op.cit., lk. 284 jj. — F e n w i c k, op.cit., lk. 42o jj. — L. O p p e n h e i m, International Law, Vol. II, 5th edition (Edited by H. Lauterpacht) London 1935, lk. 11o jj., pealkirja all :"Compulsive Settlement of State Differences." Edaspidi tsiteerime seda teost lühendatult O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t.

poole. Kuid juba enne maailmasõda, riigid allutasid oma tüliküsimused sageli vahekohtu menetlusele vastavate üldiste arbitratsiooni lepingute alusel.

Rahvasteliidu loomisega lisandus sõbralikkudele tülide lahendamise viisidele Rahvasteliidu N õ u k o g u ja T ä i s k o g u vahetalitus ning A l a t i s e R a h v u s v a h e l i s e K o h t u menetlus. Olgugi, et paljud riigid aktsepteerisid sundusliku kohtuliku menetluse, ei eksisteeri riikide suhtes mingit üldist rahvusvahelisõiguslikku k o h u s t u s t lahendada oma tüliküsimused vahekohtu või kohtuliku menetluse kaudu.

II. L Ä B I R Ä Ä K I M I S E D.

Lihtsaim viisidest, mida riigid oma tüliküsimuste lahendamiseks kasustavad, enne kui tarvitusele võtavad teisi abinõusid, on l ä b i r ä ä k i m i s e d. Läbirääkimised sisalduvad poolte poolt korraldatud diplomaatlike esindajate kokkusaamistes, kus arutatakse ja selgitatakse tüliküsimusi. Ka vastavad riigipead või-

vad kohtuda, et arutada tüliküsimust ja nii valmistada ette vastastikusele arusaamisele jõudmist. Läbirääkimiste meetodit soodustab suuresti Rahvasteliidu menetlus.

Läbirääkimiste tulemus võib seista ühelt poolt asjaolus, et nad selgitavad pooltele sõbraliku l a h e n d u s e v õ i m a t u s t üldse. Teinekord aga läbirääkimiste tulemus võib olla positiivne, üks pool võib saavutada oma nõude rahuldamist, või kui ta seda ei saavuta, siis üldise rahu huvides võib lükata oma nõudluse edasi. Ja lõppeks, läbirääkimiste tulemuseks võib olla k o m p r o m i s s ehk sobimus.

III. H E AD T E E N E D J A V A H E T A L I T U S.

1. M õ i s t e.

Kui pooled ei soovi saavutada oma tüliküsimuse lahendamist läbirääkimiste teel või kui nad on kasutanud läbirääkimiste teed, kuid ilma tagajärgedeta, siis

on mõeldav, et k o l m a n d a d r i i g i d astuvad vahele ja võimaldavad tüliküsimuse lahendamist oma h e a d e t e e n e t e (bons offices) või v a h e t a l i t u s e (mediations) kaudu. Sellist teenet võidakse küsida kolmandailt riikidelt poolte poolt, kuid viimased võivad seda ka omal algatusel pakkuda.

Mõisteliselt tähendavad head teened ja vahetalitus õieti ü h t e ja s a m a, nimelt k o l m a n d a r i i g i p ü ü d e i d t ü l i t s e j a t e v a h e l i s i s u h t e i d p a r a n d a d a.[15] Neid kahte instituuti on püütud varem eristada teoreetiliselt : head teened koosnevad kolmandate riikide vaheleastumisest ja tegevusest, mid püüdvat ellu kutsuda läbirääkimisi poolte vahel, vahetalitus ehk mediatsioon seisnevat aga läbirääkimiste otseses juhtimises vastavate poolte vahel vahendaja poolt tehtud ettepanekute alusel. Siiski diplomaatlik praktika ja

---

15 Prof. P i i p, op.cit., lk. 276.

vastavad lepingud neid alati ei erista.

Haagi arbitratsioonileping sisaldab mõningaid sätteid [16], mis määritlevad häid teeneid ja vahetalitust lähemalt.

E s i t e k s , kolmandail riikidel, kes on täielikult erapooletud, on õigus pakkuda oma häid teeneid või vahetalitust ja sellise õiguse kasustamist ei võida vaadelda kui ebasõbralikku akti.

T e i s e k s, head teened ja mediatsioon evivad ekskluziivselt ainult n õ u a n d v a t iseloomu ja ei oma iialgi siduvat jõudu.[17]

K o l m a n d a k s, kui pooled pole mitte kokku leppinud teisiti, heade teenete või mediatsiooni vastuvõtt tülitsevate poolte poolt iseenesest ei tähenda, et peaks mobilisatsiooni katkestama või teisi sõda ettevalmistavaid toiminguid viivitama või takistama, või et peaks katkestama sõjalised operatsioonid, kuid sõda on juba puhkenud enne vahetalituse vastuvõttu.[18]

---

16 vt. eriti artiklid 2 - 8.
17 artikkel 6.
18 artikkel 7.

2. A j a l o o l i s t.

Tänapäeval Rahvasteliidu pakti art. 11 põhjal on igal liidu liikmel õigus algatada Liidu kollektiivset vahetalitust sõja või sõja ähvarduse juhtumil.

Ajaloost on teada palju vahetalituse juhtumeid. Näiteks Saksa vahetalitus 1867 a. Prantsusmaa ja Luxemburgi vahel. Tuntud on ka D o g g e r B a n k'i vahejuhtum, mis puhul Prantsusmaa vahetalitusega hoiti ära tõenaone sõda Vene ja Inglismaa vahel ja lepiti kokku rahvusvahelise uurimiskomisjoni loomiseks.

Nimelt 21. oktoobril 1904 - Vene-Jaapani sõja ajal Vene Baltimere laevastik sõitis Kaug-Itta, pidas ta Inglise kalalaevu Dogger Banki juures Põhjamerel Jaapani sõjalaevastikuks ja hakkas neid pommitama, kaks kalameest said surma ja mitu kalalaeva vigastada. Inglismaa nõudis Venelt mitte üksi vabandust ja suurt kahjutasu , vaid ka vastutavate ohvitseride karmi karistamist. Kuna Vene omalt poolt väitis tulistamise

põhjuseks olevat olnud Jaapani torpeedopaatide lähenemine ja seepärast ei võivat karistada vastavaid ohvitsere. Lepiti kokku luua r a h v u s v a h e l i n e u u r i m i s k o m i s j o n asja selgitamiseks. Komisjonile omistati pädevus mitte ainult vastavaid fakte kindlaks teha, vaid avaldada ka arvamist vastutavuse küsimuse üle ja vastavate ohvitserite süüküsimuse üle.

Komisjoni aruande tulemusena pidi Vene maksma Inglismaale kahjutasu, kuid Inglismaa ei saanud nõuda laevastiku juhi karistamist.[19]

Eesti oli vahetalitajaks K a r j a l a k ü s i m u s e s Rahvasteliidu ja Nõukogude Vene vahel 1922.a.

Ameerika Ühendriikide presidendi head teened aitasid kaasa Vene-Jaapani sõja lõpetamiseks, kutsudes pooli läbirääkimisi alustama 19o5 augustikuul, mis

---

19 vt. L a m m a s c h , Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange, Berlin, lk. 236 - 239.

lõppesid Portsmouthi rahuga 5. septembril 19o5.

IV. L E P I T U S M E N E T L U S.

1. M õ i s t e.

Vahekohtulik, eriti aga kohtulik menetlus on kohane just juriidiliste konfliktide lahendamiseks. Kuid riikide vahel tekivad väga sageli ka mitmesugused poliitilised konfliktid, mis väga visalt on alistatavad sundkuslikule ja sirgjoonelisele kohtulikule menetlusele. Seevastu on neid kergem arutada ja lahendada organis, mis püüab olla vahetalitajaks, õiglase lahenduse otsijaks ja poolte lepitajaks. L e p i t u s m e n e t l u s ehk k o n s i l i a t s i o o n (procedure de concilisation) ongi selline menetlus tülide lahendamiseks, kus tüliküsimus antakse erilise l e p i t u s k o m i s j o n i kätte[2o], kes esineb

---

2o Nii näiteks Eesti ja Nõukogude Vene vahel Moskvas, 16. juunil 1932.a. sõlmitud lepituskonventsiooni (RT 1932, 62) artikkel 5 -da esimene paragraaf määratleb lepituskomisjoni ülesandeid järgmiselt:
" Lepituskomisjoni ülesandeks on selgitada tüliküsimusi ja esitada mõlematele valitsustele neid tõlgit -

lihtsa v a h e t a l i t a j a n a poolte vahel, s e l g i t a d e s olukordi ja sündmustikke ning püüdes kindlaks teha vaieldavad faktid, et pooltel oleks võimalik oma seisukohti ja nõudeid muuta lähema tutvumise järel. Kui esialgne vahetalitus ei suuda kõrvaldada lahkumänekut riikide vahel, siis püüab lepituskomisjon ise leida lahendusviisi, mis tema arvates oleks õiglane ja objektiivne antud olukorras ja mis peaks oma objektiivsuse tõttu olema vastuvõetav pooltele. Komisjoni vastav ettepanek või arvamus e i e v i aga mingil juhul s i d u v u s t poolte suh-

---

susi ehk tingimusi tüliküsimuste lahendamiseks, mida ta peab õiglaseks ja mille alusel ta neile soovitab diplomaatilisel teel kokku leppida." -

Samade riikide vahel Moskvas, 4. mail 1932.a. allakirjutatud " Leping mittekallaletungi ja tülide rahulikul teel lahendamise kohta" artikkel 4 ütleb:

" Arvesse võttes käesoleva Lepinguga enda peale võetud kohustusi, kõrged Lepinguosalised kohustuvad alistama kõik tüliküsimused, vaatamata nende loomule või päritolule, mis võiksid tekkida nende vahel peale käesoleva lepingu jõusseastumist ja missuguseid ei oleks võimalik lahendada mõistliku aja jooksul harilikus diplomaatilises korras, l e p i t u s p r o t s e d u u r i l e L e p i t u s s e g a k o m i s j o n i s, kelle koosseis, õigused ja menetlus määratakse kindlaks erilise konventsiooniga, mille mõlemad Pooled kohustuvad sõlmima võimalikult lühikese aja jooksul ja missugune astub jõusse ühel ajal käesoleva Lepinguga."

tes, vastandina vahekohtu otsusele, ja tema täitmine oleneb poolte järgnevast tunnustamisest. Lepituslik talitus ei ole lõplik ja otsustav lahendusviis, vaid ta on esijoones võimalus tüliküsimust kõrvaldada otsustavaid abinõusid tarvitamata.

Ajalooliselt on lepitusmenetlus võrdlemisi noor intituut. Ta on välja arenenud rahvusvahelistest u u r i m i s k o n i s j o n i d e s (commission internationale d'enquête), mis loodud Haagi I konventsiooniga 1899.a. ja osaliselt ka nn. B r y a n'i lepingutega loodud alatistest komisjonidest.[21]

Lepitusmenetlus seisab teatud mõttes ülalnimetatud uurimiskomisjonide ja vahekohtu menetluse vahepeal.

Lepitusmenetlus erineb Ü u r i m i s k o m i s j o n i d e s t selles, et viimaste peamiseks ülesandeks on välja selgitada asjaolusid, lootuses, et kui kord see raskus on ületatud, pooled omalt poolt on võimelised korraldama oma tüliküsimust. Lepitusmenet-

---

21 O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t , op. cit., lk. 12.

luse peamiseks eesmärgiks on aga kasustada teatud isikute kogu a k t i i v s e i d t e e n e i d selleks, et tuua poole kokkuleppele. [22]

Konsiliatsioon erineb ka a r b i t r a t s i o o n i s t ja k o h t u l i k u s t m e n e t l u s e s t ja nimelt selles, et lepitusmenetluses pooltel ei ole m i n g i t j u r i i d i l i s t k o h u s t u s t aktsepteerida neile ettepandud lahendusettepanekuid, kuna aga vahekohtu või kohtu otsuse puhul selline kohustus eksisteerib ja pooled on sunnitud vastavat otsust aktsepteerima.

V a h e t a l i t u s e s t ehk mediatsioonist erineb lepitusmenetlus selles, et esimest mõistet on tavatsetud seondada juhtumitega, kus üks kolmas riik püüab tuua pooli kokku ja juhtida läbirääkimisi nende vahel. Mõistet " lepitusmenetlus" on aga seondatud juhtumitega, kus pooled on esitanud tüli-küsimuse teatud isikute kogule, kes valitud spetsiaalselt

---

22 Ibid.

selleks, et tuvastada vastavaid fakte erapooletult ja kes esinevad vastavate ettepanekutega tüli lahendamiseks

2. R a h v u s v a h e l i s e d u u r i - m i s k o m i s j o n i d.

Haagi vastav konventsioon rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks nägi ette[23], et konfliktide juhtumil, mis tõusetuvad lahkarvamustest faktilistes küsimustes ja ei hõlma mingeid elulisi ega auküsimusi, ning milliseid pooled ei ole suutnud lahendada diplomaatiliste läbirääkimiste teel, peavad pooled nii palju kui asjaolud vähegi lubavad, looma selleks kohase r a h v u s v a h e l i s e u u r i - m i s k o m i s j o n i , kes selgitaks asjaolusid, mis põhjustasid tüli, oma erapooletu juurdlusega.

Haagi 1899 a. esimene konventsioon evis õieti vähe sätteid selle institutsiooni kohta.[24] Uurimis-

---

23 vt. konventsiooni art. 9.

24 ainult kuus artiklit, nimelt art. 9 - 14.

komisjon pidi koosnema viiest liikmest. Nendest nimetas kumbki tülisolev pool kaks liiget, kes siis ise valisid esimehe. Kokkuleppe puudusel pidi nimetatama viies liige sama protseduuri kaudu kui vahekohtu esimeeski. Kõik liikmed valiti Haagi rahvusvaheliste vahekohtunikkude üldnimekirjast, kusjuures ainult üks neist võis olla säärane, kelle tülistsev pool lasknud võtta sinna vahekohtunikkude nimestikku.

Teine Haagi konverents 1907 aastal aga täiendas ja kujundas selle intituudi ümber[25] vastavalt kogemusile, mida saadi uurimiskomisjonist D o g g e r B a n k'i[26] kaasuses, milline oli esimeseks juhtumiks, kus uurimiskomisjoni teenuseid kasutati.

Peale Dogger-Bank'i kaasuse on Haagi konventsiooni mõttele vastavaid uurimiskomisjone loodud veel kahel juhtumil. Esimesel juhtumil, mis tuntud T a v i g n a n o kaasuse nime all, Itaalia laevad tulistasid ja pidasid kinni Türgi-Itaalia sõja ajal 1912 Prant-

---

25 vt. konventsiooni artiklid 9 -36.

26 vt. ülal lk. 19 j.

suse laeva T a v i g n a n o ja vee-l teisi prantsuse laevu. Teine kaasus puudutab Hollandi laeva T u b a n t i a 't, mida torpedeeriti 1916.a. märtsis Saksa allveelaeva poolt. Uurimiskomisjon, mis loodi vastava kokkuleppega Saksa ja Hollandi vahel 1921.aastal, esitas oma aruande 1922 aasta 22. veebruaril[27].

Uurimiskomisjoni ü l e s a n d e k s [28] on toimetada erapooletut j u u r d l u s t vastavate vaieldavate asjaolude kohta ja esitada a r u a nn e, mis piirdub vaid nende asjaolude kirjeldamisega ja ei evi mingil juhul vahekohtuotsuse iseloomu.[29] Uurimiskomisjon vaid s e l g i t a b asja. Oma menetluses kasustab ta tavalist kohtuliku juurdluse meetodit - kuulab üle tunnistajaid jne.

---

27 vt. S c h i n d l e r, op.cit., lk. 177 jj.

28 vt. L a m m a s c h , op.cit., lk. 244 ütleb, et uurimiskomisjonide ü l e s a n d e k s on "d i e z w e i f e l h a f t e n T a t s a c h e n e i n e s F a l l e s e i n w a n d f r e i d u r c h u n p a r t e i i s c h e E r m i t t e l u n g f e s t z u s t e l l e n."

29 vt. Ibid., lk. 23o.

3. B r y a n' i a l a t i s e d u u r i m i s k o m i s j o n i d.

Veidi erinevad ülalkäsiteldud uurimiskomisjonidest, kuid põhiliselt samast ideestikust kantud on A l a t i s e d u u r i m i s k o m i s j o n i d, mis loodudtüliküsimuste lahendamiseks Põhja-Ameerika Ühendriikide ja terve rea teiste riikide vahel terve rea nm. B r y a n'i vahekohtu lepingutega[3o], alla kirjutatud Washingtonis 1914 a. sügisel. Lepingud kannavad tolleaegse riigisekretäri B r y a n' i nime. Need lepingud polnud küll kõik täpselt sarnased, kuid evisid siiski terve rea ü h i s e i d jooni. Nimelt, Kõrged Lepinguosalised pooled lepivad kokku esitada k õ i k tüliküsimused, ükskõik, mis loomuga, mis tõusetunud nende vahel ja mida diplomaatiliste meetoditega pole

---

3o Enne maailmasõja puhkemist olid juba tervelt 34 riiki need lepingud i n p r i n c i p i i vastu võtnud, millest 16 riiki need lepingud ka ratifitseeris. Vt. Walther S c h ü c k i n g, Das Völkerrechtliche Institut der Vermittlung, Kristiania 1923, lk. 125 jj.

suudetud lahendada, rahvusvahelisele uurimiskomisjonile uurimiseks ja aruandmiseks ja nad nõustuvad mitte algama vaenutegevust, enne kui aruanne on esitatud.[31] Vastavad Alalised uurimiskomisjonid koostatakse viiest liikmest, iga pool valides ühe liikme oma kodanike hulgast ja teise mingist kolmandast riigist. Viies liige, kes samuti mingi kolmanda riigi kodanik, valitakse ühiselt kokkuleppe teel mõlema poole poolt (art. 2). Komisjon võib ühehäälse otsusega pakkuda oma teenuseid tülipooltele isegi enne kui viimased diplomaatlike läbirääkimiste nurjumise tõttu pöörduvad komisjoni poole. Komisjoni a r u a n n e (Bericht) peab valmima ü h e a a s t a jooksul, kui mitte pooled vastastikuse kokkuleppega ei pikenda või lühenda seda tähtaega. Pooltele, olles saanud komisjoni aruande, jääb täielik vabadus võtta ette sellist aktsiooni, nagu nad hääks arvavad (Art. 3).

Kõik need lepingud sõlmiti viieks aastaks, kuid

---

31 Nii art. 1 lepingust Guatemalaga, vt. S c h ü k k i n g, op.cit., lk. 127.

tähtaja lõppedes pikendusid iseenesest. Kui üles öeldud ,jäid jõusse veel 12 kuuks. Mõned neist on kehtivad veel praegugi.

B r y a n i uurimiskomisjonide erisus Haagi I konverentsi komisjonidest seisneb e s i t e k s, selles, et siin ei ole välja suletud komisjoni pädevusest tüliküsimusi au ja eluliste huvide suhtes, vaid neile allutatakse igasugused konfliktid. T e i s e k s, siin uurimiskomisjon on loodud juba ette ja on kohe saadaval kui tüliküsimus tõusetub, kuna Haagi I konverentsiga loodi uurimiskomisjonid vaid a d h o c ja kui seda nõuti. K o l m a n d a k s, esineb vaenutegevuse seistamise põhimõte ajaks, kuni esitatakse aruanne komisjoni poolt, põhimõte, mille leiame ka Rahvasteliidu põhikirja art. 12 -s, kuid juba enamarenenud kujul.[32]

---

32 O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op. cit., lk. 16.

4. L e p i t u s m e n e t l u s p ä r a s t m a a i l m a s õ d a.

Rahvasteliidu loomine, mille üheks peamiseks funktsiooniks oligi just rahu säilitamine, aitas samuti kaasa lepitusmenetluse arengule nii Rahvasteliidu raamides kui ka väljaspool seda. On loodud terve rida lepinguid[33], mis sätivad lepitusmenetlust.

Kõige pealt tuleb arvestada lepitusmenetluse a l l i k a n a Rahvasteliidu põhikirja ennast, eriti tema art. 15. Artiklite 11 ja 15 põhjal evivad nii Rahvasteliidu Nõukogu, kuid samuti ka Täiskogu lepituslikke ülesandeid. Seda vaatleksime aga lähemalt üheskoos muu Rahvasteliidu tegevusega tülide lahendamisel töö lõpul.

---

33 Dr. S c h i n d l e r i andmetel on 1935.a. lõpuks Rahvasteliidu sekretariaadis registreeritud tervelt 249 eri lepitus ja vahekohtu lepingut erinevate riikide vahel. E e s t i ise on sõlminud selliseid lepinguid arvult 9. Sellele lisanduvad veel 23 riiki, mis liitunud Ü l d a k t i g a ja 4o riiki, mis seotud Alatise Rahvusvahelise kohtu nn. f a k u l t a t i i v k l a u s e l i g a, vt. S c h i n d l e r, op. cit., lk. 15 jj., 18o jj.

Samuti aitas kaasa lepitusmenetluse arengule ja vastavate lepituslepingute sõlmimisele Šveitsi ja Skandinaavia riikide initsiatiiv kolmandas Rahvasteliidu Täiskogus 1922, milline võttis vastu erilise r e s o l u t s i o o n i rahvusvahelise lepitusmenetluse suhtes[34]. See resolutsioon ei loonud mingeid üldisi lepituskomisjone, vaid ainult soovitas riikidele sõlmida omavahel vastavaid lepituskonventsioone, mis näeksid ette vastavate komisjonide loomise. Komisjonid pidid koosnema viiest liikmest, kumbki riik nimetab 2 liiget, ühe oma kodanike hulgast, teise mõne kolmanda riigi kodanikest. Komisjoni juhataja pidi valitama liikmete poolt kolmanda riigi kodanike seast kokkuleppe teel. Tülide suhtes, mis pidi allutatama vastavaile komisjonidele, ei näinud resolutsioon ette mingit piiramist, st. komisjonid pidid olema pädevad arutama igasuguse iseloomuga tülisid.

---

34 vt. lähemalt S c h ü c k i n g, op.cit., lk. 272 - 3o2.

5. Lepitusmenetlus ühenduses vahekohtu ja kohtuliku menetlusega.

Peale maailmasõda sõlmitud rohkearvuliste lepingute sarjas on terve rida neid lepinguid, mis ei käsitle lepitusmenetlust kui mingit omaette eri protseduuri, vaid kui ainult teatud osa ulatuslikemast menetlusviisidest, mis loodud tülide rahulikuks lahendamiseks. Lepitusmenetlus on neis lepinguis ühendatud vahekohtu ja kohtuliku menetlusega.

Sellise kombineeritud süsteemi aluseks on olnud just eelpool käsiteldud rahvusvaheliste tülide jaotus juriidilisteks ja poliitilisteks. Vahekohut ja Kohtulikku menetlust on vaadeldud sobivana vaid juriidiliste tüliküsimuste lahendamiseks. Lepitusmenetlust on peetud aga sobivamaks just poliitiliste konfliktide lahendamiseks. Seepärast on vastavais lepitus ja vahekohtu lepinguid ka ülalmainitud jaotus-süsteem läbi viidud: poliitilised tüliküsimused allutatakse

konsiliatsioonile ja juriidilised konfliktid vahekohtulikule või kohtulikule menetlusele.

Teerajajaks käesolevat liiki lepinguile oli S a k s a ja Š v e i t s i vahel 3. detsembril 1921 sõlmitud "S c h i e d s - u n d V e r g l e i c h s - v e r t a g "[35]. See leping nägi ette vahekohtumenetluse juriidilise iseloomuga konfliktide puhuks ja lepitusmenetluse m u u d e konfliktide jaoks. Nii lepingu artikkel 2:

" Dem Schiedsgerichtsverfahren werden auf Verlangen einer Partei, unter Vorbehalt der Bestimmungen der Artikel 3 und 4, diejenigen Streitigkeiten unterworfen, die betreffen

erstens: Bestand, Auslegung und Anwendung eines zwischen den beiden Parteien geschlossenen Staatsvertrags;

zweitens: irgendeine Frage des internationalen Rechtes;

---

35 vt. S c h ü c k i n g, op.cit., lk. 3o2 jj. pealkirja all " Ein neuer Modellvertrag." — S c h i n d l e r, op.cit., lk. 18o jj. ütleb, et " ohne zweifel waren die Bestimmungen dieses Vertrages von erheblichem Einfluss auf die genannte Resolution der Völkerbundsversammlung."

drittens: das Bestehen einer Tatsache, die, wenn sie erwiesen wird, die Verletzung einer zwischenstaatlichen Verpflichtung bedeutet;

viertens: Umfang und Art der Wiedergutmachung im Falle einer solchen Verletzung.

Bestehen zwischen den Parteien Meinungverschiedenheiten darüber, ob eine Streitigkeit zu den vorstehend bezeichneten Arten gehört, so wird über diese Vorfrage im Schiedsgerichtsverfahren entschieden." [36]

Ja edasi artikkel neljanda esimene lõige:

" Erhebt eine Partei bei einer Streitigkeit der im Artikel 2 bezeichneten Arten die Einrede, dass es sich um eine Angelegenheit handle, die ihre Unabhängigkeit, die Unversehrtheit ihres Gebiets oder andere höchste Lebensinteressen betreffe, so kommt für die Streitigkeit, falls die andere Partei diese Behauptung als zutreffend anerkennt, nicht das Schiedsgerichts-, sondern das Vergleichsverfahren zur Anwendung. Wird dagegen die

---

36 S c h ü c k i n g, op.cit. lk. 322

Behauptung von der andern Partei nicht als zutreffend anerkannt, so ist darüber im Schiedsgerichtsverfahren zu entscheiden." [37]

Siiski kõige tähtsamaiks lepinguiks selles grupis on nn. L o c a r n o l e p i n g u d (alla kirjutatud Locarnos, 16 oktoobril 1925), mis sisaldavad neli arbitratsiooni konventsiooni, mis sõlmitud S a k s a m a a vahel ühelt poolt ja B e l g i a , P r a n t s u s m a a, T š e h h o s l o v a k k i a ja P o o l a vahel teiselt poolt. [38] Iga vastav konventsioon näeb ette, et poolte " vastastikuseid õigusi " (their respective rights) puudutavaid tüliküsimusi (juriidilisi), kui normaalsete diplomaatiliste meetoditega pole suudetud neid lahendada, v õ i b, lisaks sunduslikule esitamisele vahekohtule või Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule (artiklid 1 ja 2) ja kõiki teisi (st. poliitilisi) tüliküsimusi, mis pole lahendatavad normaalsete diplomaatiliste meetoditega p e a b esitatama sõbraliku lahendamise huvides

---

37. Ibid., lk. 323.
38 vt. Karl S t r u p p, Das Werk von Locarno, Berlin-Lepinzig 1926, lk. 55 jj.

A l a t i s e l e l e p i t u s k o m i s j o n i l e (Art. 17), milline tuleb moodustada juba ette. Komisjon oli ette nähtud viie liikmeline (art. 4).

Kui lepitusmenetlus nurjub poolte vastastikuseid "õigusi" puudutavais (st. juriidilistes) tüliküsimustes, siis tulevad need esitada ühi kokkuleppe põhjal, kas Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule või Vahekohtule vastavalt Haagi 1907 a I konventsiooni rahuusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks, korras (art. 9).

Teised (st. poliitilised) tüliküsimused tulevad esitada, kui lepitusmenetlus nurjub, ükskõik kumma poole nõudel Rahvasteliidu Nõukogule käsitlemiseks Rahvasteliidu pakti artikkel 15 korras (art. 18).

Partikulaarsete lepitus ja vahekohtu lepingute sarjas esineb terve rida lepinguid, kus lepitusmenetlusele on allutatud k õ i k tüliküsimused. Lepitusmenetlus on siin nagu teatud e e l a s t m e k s ja kui siin lahendus nurjub, peab tüliküsimus esitatama vahekohtule või kohtule siduva otsuse saamiseks.

Selleks kohtuks on tavaliselt Alatine Rahvusvahelise Kohtus. Kohtule on omistatud vastavate lepingute poolt laiad õigused otsustada tüliküsimus e x a e q u o e t b o n o, kui kohtu arvates see ei ole mitte juriidilise iseloomuga tüliküsimus.

T e i n e grupp lepinguid, kuigi ei tee lepitusmenetlust kohuslikuks juriidilistes tüliküsimustes, teeb selle obligatoorseks mitte-juriidiliste, st. poliitiliste tüliküsimuste kohta. Kui konsiliatsioon ei suuda tüliküsimust lahendada, see peab esitatama vahekohtule siduva otsuse saamiseks. Vahekohus otsustab asja e x a e q u o e t b o n o. See on kahelda-matult väga kaugeleulatuv kohustus, sest ta näib omistavat tegelikult vahekohtule legislatiivse funktsiooni. Kuna ainult poliitilised tüliküsimused, st. tüliküsimused, mida ei saada otsustada õigusnormide alusel, on allutatud neis lepinguis vahekohtu menetlusele, siis on selge, et otsuse alus võib olla ainult mitte-juriidiline [39].

---

39 O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t , op. cit., lk. 81.

K o l m a n d a s s e gruppi kuuluvad lepingud näevad ette, et poliitilised tüliküsimused, kui mitte lahendatud lepitusmenetluse teel, peab esitatama vahekohtule. Kuid erisuseks on siin see, et viimasele ei ole omistatud õigust otsustada e x a e q u o e t b o n o.

Rahvasteliidu Täiskogus võeti vastu 26. septembril 1928 nn. R a h v a s t e l i i d u Ü l d a k t [40] (Acte général) , millega kujundatakse metoodikindel süsteem rahvusvahelis te tüliküsimuste lahendamiseks. Tema iseloomustavateks joonteks on järgmised: l e p i t u s l i k u menetluse tunnustamine k õ i k i d e konfliktide suhtes, mida ei ole võimalik lahendada diplomaatilisel teel [41]. Teiseks, Locarno süsteemiga sarnaselt juriidiliste konfliktide esitamine Haagi Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule või, poolte kokkuleppel, erilistele vahekohtutele. Kolmandaks, vahekohtuliku lahenduse tunnustamine kõikides t e i s -

---

40 vt. lisa VI.
41 Art. 1.

t e s konfliktides.

Üldakt koosneb kolmest peatükist, mis käsitlevad vastavalt lepitus-, kohtu- ja vahekohtu menetlust.

Peatükk I. L e p i t u s l i k m e n e t l u s. Kõik tüliküsimused Üldaktile allakirjutanud kahe või rohkema riigi vahel, mis ei ole leidnud lahendust tavalisel diplomaatilisel teel, esitatakse lepituslikule menetlusele. Tüliküsimus esitatakse kas alatisele või erilisele lepituskomisjonile kas poolte ühisel k o k k u l e p p e l või ühe poole kaebusel. Lepituskomisjon püüab esijoones sobitada kokkulepet poolte vahel ja soovitab lõpuks neile kokkuleppe kava, mis tema arvates oleks õiglane antud olukorras.[42] Kui pooled on ühel või teisel juhul kokku leppinud, konstateerib komisjon seda oma protokollis. Samuti konstateerib ta ka poolte mitteleppimise fakti ja läkitab oma protokollid pooltele, kes võivad neid avaldada.

II peatükk. K o h t u l i k m e n e t l u s. Iga

---

42 Artikkel 15. 1-se §-i järgi lepituskomisjoni ü l e s a n d e k s on selgitada tülialuseid küsimusi, koguda selleks otstarbeks kõike tarvilikku informatsiooni või teisiti, ning püüda lepitada pooli. Ta võib pärast asja läbivaatamist esitada pooltele temale sündsana näiva

tüliküsimus poolte vahel, nende vastastikuste õiguste (their respective rights) st. j u r i i d i l i s - t e tüliküsimuste suhtes alistatakse kohtulikule menetlusele[43]. Niisuguste lahkuminekute hulka kuuluvad esijoones need, mis ette nähtud Haagi Alatise Rahvusvahelise kohtu põhikirja art. 36 -s ja ühes sellega ka fakultatiivses klauselis. Vastavaks instantsiks on nõeldud esijoones Haagi Alatine Rahvusvaheline Kohus, kuid poolte erilised kokkuleppel võib alistada tüli ka muudele vahekohtutele. Selleks peavad pooled koostama erilise kompromissi, määrama kohtunikud ja kokku leppima tähtaegades. Kui ühes neist asjust ei saavutata kokkulepet kolme kuu jooksul, siis võib nii üks kui teine poolt esitada tüliküsimuse otseselt kaebusena Haagi Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule[44]. Juriidilistes konfliktides ei ole pooled kohustatud esitama neid lepituslikule menetlusele (kui nad ei ole kokku leppinud vastupidiselt), vaid alistavad nad otseteed kohtule.

---

kokkuleppe tingimused ja määrata neile tähtaja nende otsuse teatamiseks.

43 Art. 17

44 Art. 19

III peatükk. V a h e k o h t u l i k m e n e t l u s. Kõik m i t t e j u r i i d i l i s e d konfliktid lepinguosaliste vahel, kus lepituslik menetlus ei suutnud sobitada pooli, esitatakse eriliselt loodud vahekohtule, mille kujundamise kohta Üldakt sisaldab erilisi määrusi, mis teevad võimatuks ühele pooltest vastu seista niihästi vahekohtu kujundamisele kui ka kompromissi koostamisele. Kompromissi puudumisel kohaldab see vahekohus Haagi Alatise Rahvusvahelise kohtu põhikirja art. 38. sätteid. Erinevalt kohtulikust menetlusest võib vahekohus vastavate õigusnormide puudumisel otsustada tüliküsimust ka ex aequo et bono.[45]

Üldaktiga on liitunud 23 riiki [46]. Riigid võivad liituda Üldaktiga kas kogu ulatuses või ainult tema üksikute osadega. Ka võivad nad teha liitumisel järgmisi r e s e r v a t s i o o n e: 1) Üldakti menetlustele alistatakse ainult tulevikus tekkivad tüliküsimused, 2) temale ei allu tülid küsimustes, mis rahvusvahelise õiguse põhjal tunnistatud kuuluvaks riigi ainulisse kompetentsi. E e s t i on liitunud

---

45 Art. 28.

46 Vt. S c h i n d l e r, op.cit., lk. 12 jj., 18ojj.

Üldaktiga kogu ulatuses, eelnimetatud reservatsioonidega.[47]

Rahvasteliidu Üldakt ei maini kuski Rahvasteliidu organeid, eriti aga Nõukogu tema art. 15 -l põhineva lepitusliku kompetentsiga. See on tehtud sihilikult, et anda võimalust liidust eemal seisvatele riikidele liituda omakord Üldaktiga. Rahvasteliidu liikmed on aga omavahel seotud järgmise, Täiskogu poolt 1928. aastal vastu võetud resolutsiooniga: "Täiskogu deklareerib, et Üldakti kohustisi ei saa tõlgendada nii, nagu kitsendaksid nad Rahvasteliidu kohustisi tarvitusele võtta igal ajal vastavaid abinõusid rahu mõjuvaks alalhoidmiseks või nagu oleksid nad takistuseks Nõukogule vahele segada art. 15 ja 17 alusel, kui tüliküsimus pole esitatud ei ühelegi aktis loendatud menetlusele või kui temas ette nähtud lepituslik menetlus ei ole sobitanud pooli." Nagu näha, on see tekst arvesse võtnud osalise liitumisvõimaluse Rahvasteliidu liikmete poolt.

---

47 Üldaktiga ühinemise seadus vastu võetud Riigikogu poolt 12. juunil 1931 (RT 1931, 5o).

Kui mitte arvestada Genfi protokolli 1924. aastast, siis on Rahvasteliidu Üldakt esimeseks rahvusvaheliseks instrumendiks, mille läbi viidud metoodiline tüliküsimuste rahulikkude lahendusviiside süsteem. Tema vastuvaidlematuks paremuseks teiste süsteemidega võrreldes on, et temale alluvad k õ i k rahvusvahelised k o n f l i k t i d nende loomule vaatamata ja kõikidele annab ta s u n d u s l i k u ja l õ p l i k u lahenduse.[48]

V. V A H E K O H U S.

1. V a h e k o h t u m õ i s t e.

Haagi I konventsioon rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks 19o7. aastast esitab 37. artikli 1-s lõikes (samuti kui 1899 aasta konventsiooni artikkel 15) järgmise vahekohtu määratluse: "Rahvusvahelise vahekohtumõistmise aineks on riikide vaheliste tüliküsimuste lahendamine nende valitud

---

48. vt. K a a s i k, op.cit. lk. 129 jj.

kohtunikkude poolt õigusnormide respekteerimise alusel" (sur la base du respect du droit). See kirjeldus on ka tänapäev veel üldiselt sobiv.

Rahvusvahelist vahekohut ehk a r b i t r a t - s i o o n i on mõistetud nii laiemas kui kitsamas mõttes. Vahekohus laiemas mõttes tähendab tüliküsimuse otsustamist riikide vahel nende poolt valitud ühe või mitme vahekohtuniku või kohtu poolt õigusliku kohtuotsusega.

Kuna suveräänsete riikide üle ei eksisteeri mingit superordineeritud võimu ja seega ka ei esine mingisugust rahvusvahelist kohut, mille jurisdiktsioonile riigid alluksid ilma oma nõusolekuta, siis üldiselt ei saa üks riik kutsuda teist kohtusse lahendama tüliküsimust sunniviisil, nagu individuaalisikud seda võivad teha siseõiguse põhjal vastava riigi kohtuis, kus nad on kodanikeks.

Nii ütles ka Alatine Rahvusvaheline Kohus 1923.a. oma nõuandvas arvamuses Ida-Karjala kaasuses [49]:

---

49 vt. O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op.cit., lk. 22.

" It is well established in international law that no State can, without its consent, be compelled to submit its disputes with other States either to mediation or to arbitration, or to any other kind of pacific settlement. Such consent can be given once and for all in the form of an obligation freely undertaken, but it can, on the contrary, also be given in a special case apart from any existing obligation."

A r b i t r a t s i o o n k i t s a m a s mõttes (nagu see tuntud ka siseõigusele) tähendab riikidevahelise tüliküsimuse otsustamist ühe või enama vahekohtuniku poolt, tavaliselt valitud poolte poolt a d h o c juhtudeks. Vastavat otsust nimetatakse vahekohtu otsuseks (a w a r d), kuna kohtu otsust nimetatakse j u d g e m e n t.

Kuna evime tänapäeval Alatise Rahvusvahelise Kohtu kõrval ka Alatise Rahvusvahelise Vahekohtu ja palju teisi temporaalseid vahekohtuid, siis näib ühelt poolt olevat soovitav teha olulist vahet kohtu otsuse ja vahekohtu otsuse vahel.

Teiselt poolt on siiski tähtis mitte omistada sellisele vahetegemisele otsustavat ja olulist tähtsust väljaspool seda erisust, mis tuleb otsustava organi enda loomusest. Nii vahekohtuniku otsus kui ka kohtuotsus on mõlemad baseeritud õigusele.[50]

Dr. S c h i n d l e r i[51] arvates aga ei ole vahekohtu mõistmisele oluline, et vastav otsus järgneks "õigusnormide respekteerimise alusel" nagu väljendatud Haagi I konventsiooni määritelus, ka ei olevat oluline, et otsus järgneks "poolte valitud kohtunikkude" poolt. Väljendeid vahekohtumõistmine (Schiedssprechung) või vahekohtumõistlus (Schiedsgerichtsbarkeit) kasutatavat sageli laiemas mõttes. L a i e m a s mõttes mõistetavat rahvusvahelise vahekohtumõistluse all riikidevaheliste tüliküsimuste lahendamist nende poolt moodustatud kolmanda instantsi läbi. Selleks kolmandaks instantsiks ehk vahekohtunikuks võivad olla nii üksikisikud kui ka ad hoc moodustatud kolleegiumid, riigiorganid nagu riigipea või kõrgem kohtukoda, daa-

---

50 Ibid., lk. 23

51 S c h i n d l e r, op.cit. lk. 55 j.

dikutekonverents, alatine rahvusvaheline organ nagu Rahvasteliidu Nõukogu, Alatine Rahvusvaheline Kohus või mõni tehniline büroo jne. Oluline selle juures olevat, et kolmanda instantsi pädevus on piiritletud tülipoolte tahtega. Ebaoluline olevat aga otsustamise alused, milleks võivat olla nii rahvusvaheline õigus, õiglus, opportuniteet jne. Sellest vahekohtumõistlusest laiemas mõttes tema eristab veel vahekohtumõistluse kitsamas mõttes. Vahekohtumõistlus k i t s a m a s mõttes esinevat siis, kui otsus langetatavat õ i g u s e alusel.

Käesolevas asume käsitlema arbitratsiooni tema kitsamas mõttes ehk spetsiifilises nagu mõistab seda Oppenheim jättes siinkohas vahekohtu mõistest välja rahvusvahelise kohtu mõiste, mida käsitleme alamal.

Vahekohtu koosseis, menetlusviis ja kompetents määratakse kindlaks kas erilepingus, m i s kannab k o m p r o m i s s l e p i n g u (le compromis) nime või nähakse ette üksikute lepingute vahekohtu- ehk k o m-

p r o m i s s a a r t i n g i m u s t e s (la clause compromissoire).[52] Vastavaid vahekohtu erilepinguid on viimasel ajal sõlmitud õige rohkearvuliselt ja on sageli ühendatud,nagu eelpool nägime, lepituslepingutega.

2. V a h e k o h t u k o o s s e i s.

Vahekohtu koosseis on harilikult paarituarvuline - kolm, viis, seitse jne. Vanemal ajal valiti aga paarisarv kohtunikke. Riigid, kes sõlmivad vahekohtu lepingu peavad kokku leppima vastavate vahekohtunikkude üle. Vahekohtunik võib olla kas individuaalne või kollektiivne.Individuaalsete vahekohtunikkudena võivad esineda kolmandate riikide riigipead, kuid viimased harva ise toimetavad vastavat vahekohtumõistlemist ja juurdlemist, vaid nad valivad endale rea abilisi, kes raporteerivad ja esitavad vastava aruande, mille ta vahekohtu otsusena välja kuulutab. Pooled võivad usaldada oma tüliküsimuse ka segavahekohtule

---

52 vt. P i i p, op.cit. lk. 279.

milline on koostatud poolte esindajaist ja ühest vahekohtunikust eesistujana. Paljud arbitratsioonilepingud näevad ette, et juhul kui vahekohtunikkude nimetamine tülipoolte poolt äpardub, siis nimetab vahekohtunikud Alatise Rahvusvahelise Kohtu president.

3. V a h e k o h t u m e n e t l u s.

Vahekohtu menetlus sarnaneb harilikult kohtu v õ i s t l u s- ehk vaidlusprotsessiga. Pooltena esinevad vahekohtu mõistlemises eeskätt r i i g i d. Moodsad vahekohtu- ja lepituslepingud, samuti nagu Alatise Rahvusvahelise Kohtu põhikiri (art. 34) ei tunne teisi pooli. Üksikutes vahekohtu erilepingutes aga lubatakse kaebajaina esineda ka e r a i s i k u i l. Ka sel puhul on kostjaks ikkagi riik. Ka siis, kui eraisikuil puudub otsene kaebeõigus võib riik oma kodanike nõudlusi esindada vahekohtud oma nõudlustena. Sellisel juhul kaebav riik teostab oma kaebeõigust kostja riigi vastu.[53]

---

53 vt. S c h i n d l e r, op.cit.,lk. 14o jj.

K o l m a n d a t e riikide seisund rahvusvahelises vahekohtu menetluses ei ole tavaliselt sätitud. Mõned lepingud näevad ette, et kui tüli läbi puudutatakse kolmandate riikide huvisid või kui kolmas riik vastavalt lepingule on lepinguosaline, siis see vahekohtumenetlus ei leia aset. Teistes lepingutes on ette nähtud kohustus sellisel juhul tüliosalisi kolmandaid riike kaasa tõmma-ta vahekohtu menetlusse ja juhul, kui see ei õnnestu, jätkata menetlust lepinguosaliste vahel. [54]

Kolmandate riikide interveneerimist näevad ette Haagi 19o7. aasta I konventsiooni 84- artikli 2. lõige ja Alatise Rahvusvahelise Kohtu põhikirja artiklid 62 ja 63, millest viimane on koostatud Haagi konventsiooni alusel.

Tavaliselt jaguneb vahekohtu menetlus k i r j a l i k u k s ja s u u l i s e k s. Selle kohta sisaldavad uuemad vahekohtu lepingud vaid väheseid norme.

Ex bibl. univ. Tart.

54 vt. Ibid., lk. 142 j.

Üksikasjalik sättimine ei ole olnud ka vajalik. Sest niivõrd kui menetlus toimub Alatise Rahvusvahelise Kohtu ees tulevad rakendusele tema põhikirja ja kodukorra sätted. Kui vahekohus on moodustatud ad hoc, võidakse rakendada Haagi 1899 ja 1907 vastavates konventsioonides ettenähtud menetluskorda.

Kaebaja pool esitab oma kaebuse kirjalikult, millele teine pool ka kirjalikult oma vastuse annab. Säärast argumentide vahetust võib kirjalikult veel kord läbi teha (memuaarid, kontramemuaarid, repliigid jne.): Selle järele tuleb küsimus vahekohtus suusõnalisele arutlusele. Kuna kirjalik menetlus on välditamatu, siis suuline menetlus, mis sellele järgneb ei ole tingimata vajalik. Mõningad vahekohtu lepingud sulgevad suulise menetluse üldse välja, teised näevad selle ette ainult vahekohtu nõudel. Enamikes lepinguis järgneb ta obligatoorsena kirjalikule menetlusele.[55]

Suuline menetlus toimub ainult siis a v a l i k u l t, kui kompromissleping seda ette näeb.

---

55 Ibid.

Ei sisalda viimane aga vastavaid sätteid, siis kehtib selles suhtes Haagi konventsiooni 66. artikli 2 lõige. Poolte esitiste ja tõendite läbivaatamise lõppedes kuulutatakse menetlus kinniseks.

T a g a s e l j a m e n e t l u s (Das Versäumnisverfahren) ei ole üldiselt rahvusvahelises vahekohtumõistmises kasutatav. Sellegipoolest pole see mõisteliselt võimatu. Ta võib aga rakendamisele tulla vahekohtu pädevust määratleva lepingu ekspressiivse normi korral. Tagaseljamenetluse lubatavus on sõnaselgelt ettenähtud Alatise Rahvusvahelise Kohtu põhikirja art. 53-s.[56]

T õ e n d u s m e n e t l u s e s on kasustatavad kolme liiki tõendid: kirjalikud, st. üriklik allikmaterjal, suulised - tunnistajad ja oskurid, kohtu vahenditu vaatlus kohapeal (unmittelbare Kenntnisnahme durch Augenschein).[57]

Vahekohus võib tarvitada keeli, mida pooled et-

---

56 Ibid., lk. 151.

57 Ib., 152.

te näevad, kuid harilikult tarvitatakse selleks üldiselt tunnustatud prantsuse keelt.

4. P õ h i m õ t t e i d v a h e k o h t u o t s u s e t e g e m i s e l.

Arbitratsiooni leping harilikult normeerib need põhimõtted, milliste järgi vahekohtunikud peavad oma otsuse kujundama. Need põhimõtted on tavaliselt rahvusvahelise õiguse ü l d normid, kuid kui pooled soovivad, võivad neiks olla ka poolte poolt valitud s i s e õ i g u s e normid, naturaalse õ i g l u s e (natural equity) normid või mingisugused muud normid, mis arbitratsiooni lepingus on spetsiaalselt osundatud vastavaiks erijuhtumeiks. Kui expressis verbis pole tehtud mingit ettekirjutist rakendatavate normide kohta, siis eeldatakse, et vahekohtu otsus tuleb anda vastavalt rahvusvahelise õiguse printsiipidele, või kui viimaste hulgas ei leidu ühtki rakendatavat, siis tuleb otsus kujundada vastavalt õiglusele (rules of equity)[58].

---

58 vt. O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op. cit., lk. 26. - Saksa-Šveitsi vahekohtulepingu art. 5:

5. V a h e k o h t u o t s u s e j u r i i d i l i n e j õ u d.

Vahekohtu otsus on l õ p l i k ja, kui vahekohtuleping ei näe ette vastupidist, ka pooltele s i d u v. Kuna siiski riikide suhtes ei eksisteeri mingit subordineeritud võimu, kes viiks tehtud vahekohtuotsuse täide, selle mittesooritamise puhul selleks kohustatud poole poolt, on teisel poolel õigus tarvitusele võtta vahekohtu otsuse sooritamiseks kõiki neid survevahendeid, mis rahvusvaheline õigus üldiselt võimaldab.

Vahekohtu otsus on aga siduv ainult sel juhtumil, kui vahekohtunikud on täitnud igakülgselt oma vahekohtuniku kohuseid ja on andnud otsuse täiesti iseseisvalt ja mõjutamata.

"Das Schiedsgericht legt seinen Entscheidungen zugrunde erstens: die zwischen den Parteien geltenden Übereinkünfte allgemeiner oder besonderer Art un die sich daraus ergebenden Rechtssätze; zweitens: das internationale Gewohnheitsrecht als Ausdruck einer allgemeinen, als Recht anerkannten Übung; drittens: die allgemeinen von den Kulturstaaten anerkannten Rechtsgrundsätze.

Soweit im einzelnen Falle die vorstehend erwähnten Rechtsgrundlagen Lücken aufweisen, entscheidet das

Samuti üheks vahekohtu otsuse mittetunnustamise põhjuseks on olnud ühe poole poolt väidetud vahekohtunike üle e a s t u m i n e oma pädevusest (excess of jurisdiction)[59].

Üldpõhimõtteks on, et vahekohtunike pädevus põhineb ainult poolte tahtele ja on tavaliselt väljendatud kompromisslepingu või kompromissaartingimustes. Teiselt poolt aga kahtluse korral on arbitraatorile omistatud õigus tõlgendada kompromisslepingut ja nii kindlaks määrata oma pädevuse ulatust. Kuid näib olevat raske leida kindlat vormi lahkarvamiste lahendamiseks, mis tõusetunud ühe poole väitest, et vahekohtu otsus on antud vahekohtuniku poolt üle temale omistatud pädevuse piiride ja seepärast kehtetu ja tühine.[6o]

Schiedsgericht nach den Rechtsgrundsätzen, die nach seiner Ansicht die Regel des internationalen Rechtes sein sollten. Es folgt dabei bewährter Lehre und Rechtsprechung.

Mit Zustimmung beider Parteien kann das Schiedsgericht seine Entscheidung, anstatt sie auf Rechtsgrundsätze zu stützen, nach billigem Ermessen treffen."

59 O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op. cit., lk. 28.

6o Ibid., lk. 29.

Rumeenia-Ungari konfliktis 1927 aastal Rumeenia eitas otsust, mis antud Rumeenia-Ungari sega-vahekohtu poolt, kes kuulutas ennast pädevaks Trianoni lepingu artikkel 25o alusel otsustama nõudeid, mis esitatud ungarlaste poolt nende varanduste suhtes Rumeenias, mis olid allutatud likvidatsioonile üldise agraarreformi puhul Rumeenias.[61]

See tüli näitas vajadust luua a p p e l l a t s i o o n i võimalus vahekohtute otsuste suhtes, ja seda eriti pädevusest üleastumise juhtumistel.

Vastavalt esitatigi mõningate Rahvasteliidu liigete (Soome ja Poola) poolt, et Alatisel Rahvusvahelisel Kohtul peaks olema õigus otsustada appellatsioone sellistel juhtudel.[62] Tõepoolest, paljudel individuaal-

---

61 Ibid.

62 Manley O. H u d s o n, The Permanet Court of International Justice, New York 1934, lk. 373: " The 1929 Commitee of Jurists had before it a proposal by M. Rundstein (Poland) that the Court should be given jurisdiction on appeal from special arbitral tribunals, where one party to the arbitration contends that the tribunal has violated a rule of international law or exceeded its competence.-In the Tenth Assembly of the League of Nations, the representative of Finland made a somewhat similar proposal."

juhtudel on Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule selline pädevus ka antud.[63]

6. A l a t i n e R a h v u s v a h e l i n e V a h e k o h u s.

Ajaloos ulatub vahekohtu mõte antiikaega. Nii on tuntud Kreeka linnriikide vahel teotsev Amfiktüoonia liit, mis oli ellu kutsutud tülide lahendamiseks vahekohtu kaudu. Kuid üksikasjalisemalt areneb vahekohtu kui riikide tülide lahendamise rakendus alles keskajal, suurel määral Rooma keisri ja paavsti mõjul, kes ise sagedasti teotsesid vahekohtunikkudena. Vahekohus oli aga täiesti ununenud XVI - XVIII sajandini. Tema uuestisünd toimus XIX sajandil. Nii oli ajavahemikus 182o. - 184o. a. 8 vahekohtu juhtumit, 184o. - 186o.a. 3o, 186o. - 188o.a. 44 ja 188o. - 19oo.a. juba 9o. Vahekohtu õitseaeg algab 1899.a. Alatise Rahvusvahelise Vahekohtu ellukutsumisega,[64]

---

63 O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op.cit., lk. 3o.

64 P i i p, op.cit., lk. 278.

mis tähistab uut ajajärku rahvusvahelise arbitratsiooni ajaloos ja oli pea vahekohtumõistlemise vahendiks selle viieteistkümne aasta jooksul, mis eelnesid maailmasõjale.

Alatine Rahvusvaheline Vahekohus loodi esimesel Haagi rahukonverentsil 1899, kuid teine Haagi rahukonverents 1907 modifitseeris ja täiendas teda laialatuslikult. Nii teise konverentsi konventsioon (I) rahvusvaheliste tüliküsimuste rahuliku lahendamise kohta sisaldas tervelt viiskümmend neli artiklit, nimelt artiklid 37 - 90, mis tegelesid vahekohtumõistlemisega neljas peatükis, millede pealkirjadeks olid [65]: Rahvusvahelisest vahekohtumõistust (ptk. 1), Alatisest Vahekohtust (ptk. 2), Vahekohtu menetlusest (ptk. 3) ja Vahekohtu summaarmenetlusest (ptk. 4).

Konventsioon ei sidaldanud aga allakirjutanud riikidele m i n g i t obligatoorset k o h u s t u s t allutada oma tüliküsimused vahekohtule. Obligatoorsuse

---

65 vt. lisa I.

nõue ei maksnud isegi juriidiliste tüliküsimuste kohta.

Vahekohtu sunduslikkuse printsiip oli väljendatud k a u d s e l t ja nimelt II-s konventsioonis, mis käsitles " Jõu kasutamise piiramist lepinguliste võlgade tagasinõudmisel". Selle konventsiooni järgi (Art. 1) ei võidud nõudja riigi poolt jõudu kasutada enne, kui võlgnik riik oli keeldunud asja esitamast vahekohtule.[66]

Kuigi ei olnud võimalik esimesesse konventsiooni sisendada vahekohtu sunduslikkuse nõuet paljude lahkarvamiste[67] tõttu rahukonverentsil, siiski konverents tunnustas seda printsiipi põhimõttelikult ja oma lõppprotokollis mainis, et konverents " is unanimous (1) in admitting the principle of compulsory arbitration; (2) in declaring that certain disputes, in particular those relating to the interpretation and application of international agreements, may be

---

66 vt. O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op.cit. lk. 38.

67 Kohtu obligatoorsuse põhimõtte kategoorilised vastased olid eriti just Saksamaa esindajad, nende hulgas ka tuntud teadlane Z o r n, kelle väljendus,

submitted to compulsory arbitration without any restriction." [68]

Vahekohtu organisatsioon[69] koosneb kolmest eri organist, nimelt Alatisest Administratiivnõukogust, Rahvusvahelisest Büroost ja Vahekohtust enesest. Peale selle aga tuleb eristada veel neljandat, nimelt iga erijuhtumi otsustamiseks moodustatud tribunaali.

Alatine administratiivnõukogu (le conseil administratif permanente) [7o] koosneb kokkuleppinud riikide diplomaatilistest esindajaist akrediteeritud Haagis ja Madalmaade välisministrist, kes täidab Rahvusvahelise büroo esimehe kohuseid. Administratiivnõukogu ülesandeks on kontrol-

---

"Ich war der Überzeugung, dass die ehrliche deutsche Politik und das gute deutsche Schwert die besten internationalen Sicherungen für uns seien," selles suhtes õieti on väga iseloomustav.

68 Oppenheim-Lauterpacht, op. et loc. cit.

69 Vt. Walther Schücking, Das Werk vom Haag, München-Leipzig 1912, lk. 39 jj.

7o vt. art. 49.

lida Rahvusvahelist bürood ja otsustada kõik administratiivküsimused, mis seotud Vahekohtu funktsioneerimisega.

R a h v u s v a h e l i n e b ü r o o (le bureau international)[71] täidab Vahekohtu sekretariaadi või kantselei ülesandeid ja on vahetoimetajaks kohtuistungite korraldamisel. Ta hoiab arhiive ja juhib kohtu administratiivset asjaajamist.

V a h e k o h u s (La cour permanente d'arbitrage)[72] ise koosneb tervest kaadrist isikuist, kes " üldtuntud kompetentsiga rahvusvahelises õiguses, kellel on kõrgeim moraalne lugupidamine", ja kes on nimetatud kokkuleppinud riikide poolt. Iga riik võib nimetada mitte rohkem kui neli kohtunikku kuue aasta peale. Kõik need kohtunikud kantakse erilisse üldnimekirja ja see n i m e k i r i kannabki Alatise Rahvusvahelise Vahekohtu nime[73]. Selliselt moodustatud vahekohtus on kompetentne igasuguste va-

---

71 vt. art. 43.
72 vt. art. 44.
73 vt. P i i p , op.cit., lk. 279.

hekohtule allutatud juhtumite arutamiseks, kui mitte poolte vahel ei ole kokkulepitud eri vahekohtunike tribunaali loomiseks, mis pole valitud vahekohtunikkude üldnimekirjast [74].

Vahekohus kui kolleegium iseenesest ei otsusta asju, mis temale esitatakse, vaid selleks moodustatakse sellekohane t r i b u n a a l. See valitakse igaks erijuhtumiks ja vahekohtunikkudé üldnimekirjast[75] poolte vahelise erikokkuleppega järgmiselt: kumbki tüliosaline riik valib üldisest nimekirjast k a k s vahekohtunikku. Nendest võib a i n u l t ü k s olla oma kodanik või tema poolt nimetatud. Valitud neli vahekohtunikku määravad kokkuleppel s u p e r a r b i i t r i. Ei lepi nad superarbiitri valimise suhtes kokku, siis valivad tülisolevad riigid ühe kolmanda riigi, kes nimetab superarbiitri. Ei ole ka säärasel korral võimalik leida superarbiitrit, so. kokku leppida mingi riigi suhtes, siis valib kumbki riik ühe riigi. Need kaks valitud rii-

---

74 vt. art. 42.

75 vt. art. 45.

ki katsuvad omavahel kokku leppides nimetada vahekohtu esimehe. Kui ka nemad ei lepi kokku, siis valib igaüks neist kaks kandidaati, ja loos otsustab, kes lõplikult superarbiitriks jääb.[76] Peale täielikku viieliikmelist vahekohut on võimalik luua teatavate selgete küsimuste arutamiseks ainult kolmeliikmeline vahekohus, kus asjaajamine on l ü h e n d a t u d ja ainult kirjalik.[77] See on nn. s u m m a a r n e menetlus.

Tribunaali liikmetele peab antama kõik diplomaatlikele esindajaile kuuluvad privileegid, kui nad täidavad oma funktsioone väljaspool oma riiki.[78]

Tribunaal peab oma istungeid Haagis, kuid kui pooled lepivad kokku teisiti, siis võib ta oma istungeid pidada ka mujal.[79]

Alatise Rahvusvahelise Vahekohtu m e n e t l u s toimub peaasjalikult samas korras, nagu käsitletud

---

76 lex cit.
77 vt. art. 86 - 9o.
78 vt. art. 46.
79 art. 6o.

ülalpool, kus räägitud vahekohtu menetlusest üldiselt.

Haagi Vahekohtu poolt otsustatud kaasuste arv on olnud õige rohkearvuline. O p p e n h e i m i l 8o on loendatud tervelt 2o vahekohtu kaasust. Viimane neist on toimunud 1932 aastal Rootsi ja Ameerika Ühendriikide vahel Rootsi laevade Kronprins Gustaf Adolf ja Pacific kinnipidamise asjus Ühendriikide poolt maailmasõja ajal. Seega näeme, et Alatine Rahvusvaheline Vahekohus ei ole asendatud Rahvasteliidu põhikirjaga loodud Alatise Rahvusvahelise Kohtu poolt, vaid ta eksisteerib ja funktsioneerib edasi.

Olgugi, et Haagi rahukonverents lõi mitte rahvusvahelise kohtu enese, vaid, nagu prof. M a r t e n s õieti ütleb, k o h t u i d e e[81] ei saa siiski eitada selle loodud "kohtu idee", st. vahekohtu tähtsust, kuna ta on teeninud väga kasulikku eesmärki paljude aastate jooksul ning tema tähtsus ei ole vähenenud ka Alatise Rahvusvahelise Kohtu loomisega.[82]

8o vt. lk. 41 jj.

81 vt. P i i p, op.cit., lk. 28o.

82 H u d s o n , op.cit., lk. 29: " Yet situations

Vahekohtu suurimaks nõrkuseks on peetud sundus-likkude puudumist ja raskust koostada täiesti erapoole-tut kohut. Selle kohta ütles väga tabavalt Haagi teisel rahukonvernetsil Ameerika Ühendriikide riigisekretär Elihu R o o t, kes oli Ameerika delegaadiks konve-rentsil: " sageli juhtub, et üks rahvas, kes oleks meeleldi nõus allutama oma tüliküsimusi erapooletu-le kohtumõistule, ei ole nõus allutama neid sellist lii-ki diplomaatlikule menetlusele. Kui oleks olemas sel-line kohus, kes oleks võimeline avaldama sellist era-pooletut ja impersonaalset kohtuotsust rahvaste va-helistes küsimustes nagu seda teeb Ameerika Ühend-riikide Supreme Court küsimustes, mis tõusetunud eri-nevate osariikide kodanikkude vahel või Ühendriikide kodanikkude ja mõne välisriigi kodanike vahel, siis

---

may arise in which States will prefer tribunals com-posed of arbitrators of their own choice to the Per-manent Court of International Justice with its fixed personnel, and the Permanent Court of Arbitration may still serve a useful purpose in the future." Ja kui kaaluti Rahvasteliidu esimeses Täiskogus tema kaota-mist, leiti, et " it was thought that this Court would still have a rôle to fill in certain international diputes which lend themselves more easily to arbitral decision than to an award based on strict rules of law." (Ibid.).

seal ei oleks mingit kahtlust, et rahvad oleks palju enam valmis allutama oma tüliküsimusi sellise tribunaali otsustamisele, kui nad on seda praeguse vahekohtu võimaluste juures."[83]

Tähtsaim tülide rahulikul lahendusel on aga just tüli poolte t a h e leida rahulikku lahendust oma tüliküsimusele. Ja selleks otstarbeks on Vahekohus loonud soodsad võimalused. Inglane Sir Frederick P o l l o c k[84] ütleb: " we have to bear in mind that a n a r b i t r a l t r i b u n a l, as distinct from a permanent court, i s j u s t w h a t t h e p a r t i e s c h o o s e t o m a k e i t. Using or not using the panel of judges and the procedure provided by the Peace Conferences, they can have a tribunal composed wholly of jurists, or including diplomatists, or persons who, being neither jurists nor diplomatists, are specially qualified by knowledge of the subject-matter. If they want a strictly legal ~~ca~~

---

83 cit. i. S c h i n d l e r, opp.cit., lk. 6o.

84 vt. e m a, The League of Nations, London 192o, lk. 32. - Üksikasjalikumalt Chapter II "Methods of International Arbitration", lk. 17 jj.

court they can have it; if they want a board of specialists, surveyors it may be, or naval or military men, they can have it; if they please they may combine all or any of these elements."

VI. A L A T I N E R A H V U S V A H E L I N E K O H U S.

1. A j a l o o l i s t.

Nii väärtuslik kui Haagi Alatine Rahvusvahelie Vahekohus ka pole olnud, tuleb tunnistada, et ta pole tõeline kohus, vaid väljendudes prof. M a r t e n s-i sõnadega, nagu eelpool juba tsiteeritud, "kohtu idee". Seal on küll terve kaader kohtunikke, kuid kelledest alles igaks erijuhtumiks moodustatakse vastav tribunaal asja otsustama. Nii puudub sealses õigusemõistlemises k o n t i n u i t e e t.

Seepärast on arusaadav, et tõelise rahvusvahelise kohtu ideega on tegeletud juba ammugi,[85] sest

---

85 vt. P i i p, op.cit. lk. 281 j.

" The Permanent Court of Justice ... i s e s s e n t i a l f o r a n y r e a l p r o g r e s s i n i n t e r n a t i o n a l l a w. As things now stand, the political rather than the judicial aspect of the settlement of disputes is prominent in the Covenant, but "political" settlements can never be entirely satisfactory of just. Ultimately, and in the long run, the only alternative to war is law, and for the enthronement of law there is required such a continuous development of international jurisprudence, at present in its infancy, as can only be supplied by the progressive judgments of a Permanent Court working out its own traditions. Isolated instances of arbitration, however successful, can never result to the same extent in establishing the reign of law." 86

Seda rahvusvahelise kohtu vajadust arvestati ka Rahvasteliidu põhikirja koostamisel, kuna Rahvasteliidu pakti autorite, eriti president Wilson'i arvates pidi kõige tähtsamaks Rahvasteliidu funktsioo-

---

86 P o l l o c k, op.cit. lk. 14o.

niks saama vahetalitus riikide vahel ja tüliküsimuste juriidiline lahendamine. Sellekohaselt kõneleb ka juba pakti sissejuhatus, et Rahvasteliidu ülesandeks on "koostegevuse edendamine rahvaste vahel ja neile rahu ja julgeoleku kindlustamine" [87]. Nii näebki põhikirja artikkel 14 ette Alatise Rahvusvahelise kohtu asutamise: " Nõukogule tehakse ülesandeks koostada Alatise Rahvusvahelise kohtu eelnõu ja esitada see liiduliikmeile. See Kohus käsitleb kõiki rahvusvahelise iseloomuga tüliküsimusi, mis pooled temale esitavad. Tema annab ka nõuandvaid arvamusi iga tüliküsimuse või iga küsimuse kohta, mis Nõukogu või Täiskogu temale esitavad."

Nõukogu moodustas aegaviitmatult erilise ajutise komitee kümnest silmapaistvamast juristist mitmesugustest riikidest ja usaldas sellele Alatise Rahvusvahelise Kohtu eelnõu valmistamise. Peale püsivat ja põhjalikku tööd esitas komitee kohtu põhikirja eelnõu nõukogule juba 192o.aasta oktoobris. Väiksemate muudatustega esitati ta Nõukogu korraldusel Täiskogule, kes ta

---

87 P i i p , op.cit. lk. 28o.

vastu võttis 13. detsembril 192o. a. kohtu põhikirjana ehk statuudina. Juba järgmisel aastal oli kogunenud tarvilik arv ratifikatsioone riikide poolt ja täiskogu võis nimetada ametisse kohtunikud. Eesti ratifitseeris kohtu põhikirja 21. juunil 1922.

Alatise Rahvusvahelise Kohtu põhikiri on heakskiidetud ja vastu võetud Rahvasteliidu Täiskogu poolt erilises protokollis, millele seni alla kirjutanud 49 riiki, nendest on 44 ta ka ratifitseerinud. Kohtu põhikiri on vastu võetud erilise protokollina selleks, et need riigid, kes ei ole Rahvasteliidu liikmed, võiksid tunnistada maksvaks kohtu kompetentsi ka endi suhtes. 1929. aasta sügisel astusid kokku kõik protokollile allakirjutanud riigid, et vastu võtta teatavaid m u u d a t u s i põhikirjas, mis võimaldaksid Ameerika Ühendriikidele liituda Alatise Kohtu põhikirjaga. Samal aastal kirjutas Ühendriikide esindaja alla vastavale liitumisprotokollile ja seega on ka suur ookeanitagune demokraatia tunnistanud enda suhtes maksvaks Rahvusvahelise kohtu kompetentsi.

Umbes samal ajal võeti r e v i d e e r i m i -

sele ka kohtu põhikiri, et temast kõrvaldada puudusi, mis kümneaastase tegevuse järele ilmsiks tulid põhikirja kohaldamises. Vastavad suhteliselt väiksema tähtsusega parandused võeti vastu Täiskogus ja kinnitati põhikirjale alla kirjutanud riikide poolt.

2. K o h t u k o o s s e i s j a o r g a n i s a t s i o o n.[88]

Kohus koosneb 15 liikmest. Need kohtunikud on valitud, rahvusele vaatamata, isikute hulgast, kes väärivad kõrget austust ja kel on nõutavad omadused kõrgemate kohtuhikkude ülesannete täitmiseks omal kodumaal või kel on suured eriteadmised rahvusvahelises õiguses.

V a l i m i s v i i s. Kohtunikud valitakse üheksaks aastaks ja nad on kõik tagasivalitavad. Nende valimisviis on küllalt keeruline, kuid kindlustab riikidele kohtunikkude erapooletuse ja annab vajaliku

---

88 vt. kohtu põhikirja artiklid 2 - 33. - A. P i i p, Alaline Rahvusvaheline Kohus, i. "Õigus" 1928, lk. 97 jj.

tagatised selleks, et suurriikide mõju kohtus ei omandaks väikeriikidele vastuvõtmatut kuju. Teatavasti nurjus varemini, Haagi teise rahukonverentsi päevil 1907 rahvusvahelise kohtu loomine just seepärast, et suurriigid, toetudes oma poliitilistele huvidele, nõudsid oma rahvusest kohtunikele alalisi kohti tribunaalis, kuna väikeriigid, toetudes riikide võrdsuse põhimõttele, nõudsid kohtunikkude valimistel praegu Nõukogu ajutiste liikmete valimisel tarvitatavat vaheldumissüsteemi. Neid kahte seisukohta ei suudetud lepitada. Kuid Rahvasteliidu konstitutsioon pakkus soodsa võimaluse ülepääsuks neist raskustest, tänu oma organite dualismile. Kohtunikkude valimine toimub ühiselt Täiskogu, kui väikeriikide koondise ja Nõukogu, kui suurriikide esinduse poolt. See juures kehtib veel põhimõte, et ühestki rahvusest ei saa valida rohkem kui ühe kohtuniku.

Täiskogu ja Nõukogu valivad kohtunikke k a n d i d a a t i d e n i m e k i r j a s t, mis esitatud riikide valitsuste poolt vastavalt Haagi vahekohtu rahvuslikkudele gruppidele. Niisuguses rah-

vuslikus grupis võib olla n e l i kohtunikukandidaati, kes nimetatud valitsuse poole peale omamaaliste kõrgemate kohtute, ülikoolide õigusteaduskondade ja muude õigusteaduslikkude õppeasutiste konsulteerimist. Riikide poolt saadetud kandidaatide nimedest koostatakse Rahvasteliidu peasekretäri poolt ü l d i n e nimestik, kust Täiskogu ja Nõukogu eraldi, kuid üheaegselt valivad kohtunikud. Valituks loetakse need isikud, kes saavutanud a b s o l u u t s e enamuse nii Täiskogus kui ka Nõukogus või kelle poolt on nii suur- kui ka väikeriigid. Kui esimese korraga ei ole veel valitud kõik kohtunikud, siis korraldatakse veel t e i s e d ja tarbe korral ka k o l m a n d a d samasugused valimised, kuni kohtunikud ja nende asetäitjad on viimaseni valitud. Kui aga ka kolmanda valimise järel jäävad veel vakantsed kohad, siis moodustatakse Täiskogu ja Nõukogu poolt v a h e t a l i t u s l i k k o m i s j o n, kes peab nimestikust valima ühe kandidaadi igale veel vakantsele kohale ja esitama selle või need Täiskogule ja Nõukogule vastuvõtmiseks. Kui ka komisjoni vahetalitus ei suuda viia

Täiskogu ja Nõukogu hääletusi ühistele tulemustele, mis iseenesest küll vaevalt mõeldav, siis nimetatakse vakantsetele kohtadele isikud juba valitud kohtunikkude poolt, kes peavad valima omale kaaslasi nende isikute seast, kes olid kandidaatidena hääletamisel Täiskogus ja Nõukogus.

Sel viisil valitud kohtunikud valivad ise oma esimesel korraldava istungil endile e s i m e h e ja a b i e s i m e h e, mõlemad kolmeks aastaks. Nemad valivad ka kohtusekretäri ja tema abi, mõlevad seitsmeks aastaks. Samuti nimetavad nad ametisse sekretäri ettepanekul kõik alamad kohtuametnikud.

Kohtunikkude valimine on tihedalt seotud r a h v u s e e s i n d a m i s e põhimõttega, mis peamiselt avaldub juba selles, et kohtunikkude kandidaadid esitatakse riikide poolt ja rahvuslikkude gruppidena. On loomulik, et kõik riigid oleksid tahtnud näha Haagi kohtunikkude hulgas ka oma rahvusest isikut, sest kõikide aegade praktika on näidanud, et rahvuslikud kohtunikud kaitsevad tavaliselt kohtus oma valitsuse seisukohti. Et aga kohtunikkude arv on piiratud ja

kõik riigid ei saa näha seal oma kodanikke, siis tekkis loomulik kartus, et vastaspoole rahvuslik kohtunik, kui see peaks kuuluma kohtu koostisse, võib mõjustada kohtuotsust paremates tingimustes kui seda võimaldab kohtu tavaline menetlus. Selle põhjendatud kartuse kõrvaldamiseks anti igale kohtu poole pöörduvale riigile õigus nimetada ad hoc selle koostise ajutiseks liikmeks oma rahvusest k o h t u n i k . Sama rahvusliku kohtuniku nimetamise õigust kasutavad ka mõlemad pooled, kui neil puudub kohtu tavalises koostises omamaalane (Art. 31).

Neist määrusist nähtub, et igal riigil, kes esineb kohtus poolena, peab olema selle koostises oma r a h v u s l i k k o h t u n i k. See on suur järeleandmine praegu veel laialdaselt valitsevale s u v e r ä ä n s u s vaimule, mis põhimõtteliselt osutub väga takistavaks momendiks kohtu erapooletuse ja otsuste ühtluse arenemises. Poolte rahvusest kohtunikud toimivad kohtus oma v a l i t u s e a d v o k a a t i d e n a säärases ulatuses, mis oluliselt võõras kohtu institutsioonile, mis toob sageli otsuses-

se juhuslikku poliitilist elementi ja mis peaaegu kunagi ei anna ühtlast otsust, sest tavaliselt rahvuslik kohtunik jääb ju oma eriarvamusele, mis avaldatakse ühes kohtuotsusesga ja mis tunduvalt riivab selle autoriteeti. Kahjuks on aga see pahe praegu kõrvaldamata.[89]

Haagi kohtu koostisse valitakse silmapaistvamad juristid ja praegu võib kohut pidada kahtlemata pädevamaks asutiseks maailmas juriidiliste küsimuste lahendamisel. Kuid kohtu arutada tulevad mitte üksnes puhtjuriidilised küsimused, vaid sageli esitatakse temale lahendamiseks ka küsimused, kus lahutamatult seostunud juriidilised ja tehnilised elemendid, kus kohtunikud peaksid olema ühtlasi ka eriteadlased, mida neilt loomulikult nõuda ei saa. Seepärast on mõningate küsimuste liikide arutamiseks kujundatud kohtus eneses isesugused k o j ad, mis koosnevad viiest kohtunikust ja neljast assessorist- eritedlasest nõuandva häälega.

---

89 vt. K a a s i k, op.cit., lk. 88.

Praegu on kaks niisugust erikoda: 1. t ö ö s s e puutuvate ja eriti Versailles' lepingu XIII osa kohta käivate küsimuste arutamiseks moodustatakse kohtu enese poolt erikoda viiest kohtunikust ja kahest asetäitjast kohtunikust, kes kõik nimetatud kolmeks aastaks ja kes kokku astuvad kas esimehe või tema abi juhatusel. Tüli esitamiseks sellele kojale on aga tarvilik eriline poolte nõusolek selleks. 2. Samasugune koda on ette nähtud ka t r a n s i i d i - ja ü h e n d u s t e k ü s i m u s t e arutamiseks, kui pooled seda nõuavad.

Erikodade kõrval on kohus kujundanud ka koja s u m m a a r s e m e n e t l u s e jaoks, mis koosneb viiest liikmest ja kahest asetäitjast, mille poole riigid võivad pöörduda igas asjas, kus nad soovivad kiiret otsust l i h t s u s t a t u d korras, kus poolte hea tahtmine võimaldab möödumist komplitseeritud tavalisest menetlusest.

3. K o h t u p ä d e v u s.[90]

Kohus on õiguse järgi ette nähtud ainult Rahvasteliidu liikmetele, kuid Rahvasteliidu Nõukogu otsuse põhjal võivad teda tarvitada ka mitteliikmed, kes isegi võivad astuda kohtu alatisteks liikmeteks. Nii pole näiteks Ameerika Ühendriigid Rahvasteliidu liige, kuid tema on palunud luba rahvusvahelise kohtu liikmeks astumiseks.[91]

Kohtu ülesandeks on, esiteks lahendada riikide vahel tekkinud tülisid ja lahkuminekuid ja teiseks avaldada Rahvasteliidu juhtivatele organitele n õ u - a n d v a i d a r v a m u s i kõikide juriidiliste küsimuste kohta, mis temale selleks esitatakse. Esimesel juhul on ta tõeliselt kohtulik asutis, kuna teisel on ta rohkeimal määral Rahvasteliidu juriidiliseks nõuandjaks, kelle ülesandeks on Rahvasteliidu organite tegeluses ette tulevate juriidiliste kontroverside lahendamine ja igasuguste juriidiliste normide ulatu-

---

90 vt. kohtu põhikirja art. 34 - 38.
91 vt. P i i p, op.cit., lk. 283.

se täpsustamine.

Kohtu k o m p e t e n t s ulatub kõikidele küsimustele, mis pooled temale esitavad või mis ette nähtud maksvates lepingutes ja konventsioonides (art. 36). See artikkel käsitleb kahte oluliselt erinevat juhtu: tüliküsimus võib kohtus arutusele tulla kas poolte vastava k o k k u l e p p e - kompromissi põhjal või jälle ühe poole poolt esitatud k a e b u - s e põhjal, kui riikide vahel on olemas varemaaegne kokkulepe, mille põhjal edaspidi tekkivad tülid tuleb lahendada kohtu teel. Esimesel juhul on tegemist vabatahtliku, teisel aga sundusliku jurisdiktsiooniga.

V a b a t a h t l i k u j u r i s d i k t s i o o n i alusel põhinev kohtu kompetents on faktiliselt piiramatu. Rahvasteliidu põhikiri, kõneldes art.14kohtu pädevusest, näeb ette vaid ainukese kitsenduse, et tüliküsimused peavad olema rahvusvahelised. Rahvusvaheliste tüliküsimuste all ei tule aga mõista üksnes riikidevahelisi tüliküsimusi, nagu seda võiks järeldada pealiskaudselt hinnates põhikirja art. 34, kus

räägitakse, et ainult riigid võivad esineda pooltena kohtus. Kui tekib tüliküsimus mõne r i i g i ja teise riigi k o d a n i k k u d e vahel, siis võib ka niisugune konflikt kohtus arutusele tulla riikide omavahelisel kokkuleppel.[92]

Vabatahtliku jurisdiktsiooni kõrval esineb ka s u n d u s l i k j u r i s d i k t s i o o n. Viimane käib kas tulevaste tüliküsimuste kohta (vahekohtulepingute põhjal) või jälle tüliküsimuste kohta, mis võivad tekkida teatava lepingu kohaldamise, tõlgendamise või täitmise kohta (kompromissklauseli põhjal).

Esimese liigi tüüpilisemaks näiteks on nn. f a k u l t a t i i v s e s t k l a u s e l i s t j ä r e l d u v a t e kohustiste tunnustamine riikide poolt. Selleks tunnustamiseks on küllalt, kui riigid kirjutavad alla ja ratifitseerivad reservatsioonidega või ilma kohtu põhikirja art. 36 -sse mahutatud klauseli, mis näeb ette kohtu s u n d u s l i k u jurisdiktsiooni.[93]

---

92 vt. K a a s i k, op.cit., lk. 91.

93 vt. Ibid.

See fakultatiivne klausel on järgmine: "Rahvasteliidu liikmed ja pakti lisas nimetatud riigid võivad kas kohe peale käesoleva protokolli allakirjutamist ja ratifitseerimist või edaspidi deklareerida, et nad tunnistavad sunduslikuks ipso facto ja ilma erilise konventsioonita, kõikide sama kohustist tunnustanud liikmete või riikide kohta, kohtu jurisdiktsiooni kõikides või mõnedes juriidilise loomuga tüliküsimuste liikides mille objektiks on: a) mõne lepingu tõlgendamine; b) iga küsimus rahvusvahelisest õigusest; c) iga fakti tõelisus, mis kindlakstegemise korral tähendaks rahvusvahelise kohustise rikkumist; d) kahjutasu ulatus ja loomus, milleks kohustab seesugune rikkumine."
Praegusel ajal on fakultatiivne klausel ratifitseeritud 46 riigi poolt ja on kujunenud tugevaks aluseks kohtu sunduslikule juriddiktsioonile.

Vastava protokolliga 27. märtsist 1931.a. 16 riiki, nende hulgas Eesti, tunnustasid Alatise Rahvusvahelise Kohtu pädevaks käsitlema ka iga nendevahelist tüliküsimust Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi poolt väljatöötatud konventsioonide tõlgitsemise

suhtes (RT 1936, 3o).

Kompromisslepingute varal kindlustatud kohtu jurisdiktsiooni sunduslikkus ei ole samuti väike ulatuselt. Lepinguid, mis sisaldavad praegu kompromissklauselit viitega Haagi kohtu pädevusele, on suur hulk (193o.a. andmete kohaselt üle 3oo). Tavaliselt sisaldavad ka Eesti poolt sõlmitud bilateraalsed ja plurilateraalsed lepingud kompromissklauselit.

Haagi kohtu kompetents ei ole sunduslik ses mõttes, et kõik riikide tüliküsimused peaksid alluma tingimata just tema jurisdiktsioonile. Riigid säilitavad loomuliku õiguse valida kas Haagi kohtu, Haagi vahekohtu või igasuguse muu vahekohtu vahel.

Otsese kohtuliku pädevuse kõrval on kohus kutsutud etendama ka õiguse tõlgendaja osa nõuandvate arvamuste kaudu Rahvasteliidu Täiskogule ja Nõukogule nende palvel iga tüli ja iga õigusliku küsimuse suhtes, nagu ette nähtud põhikirja art. 14. Õigus pöörduda kohtu poole seletuste saamiseks kuulub nii Täiskogule kui ka Nõukogule, kuid praktiliselt on ainult Nõukogu

seni kasutanud seda õigust ja isegi väga laialdaselt. Ta teeb seda nimelt igal juhul, kui tema arutada olevates küsimustes esinevad täpsat ja korrapärast juriidilist lahendamist vajavad küsimused. Samuti võib ta kohtule esitada Rahvasteliidu abiorganite kaudu tõstatud juriidilised küsimused kui ka liitu mittekuuluvate organite vastavad palved. Erilise tähtsusega on aga kohtu arvamused siis, kui Nõukogus pooltena esinevad riigid paluvad Nõukogu esitada kohtule nende tüliobjekti iseseisva juriidilise arvamuse saavutamiseks. Niisugusel korral on kohtu arvamuse nõutamine teatavai määral sarnane tüliküsimuse esitamisega kohtule lahendamiseks, ja senine praktika on näidanud, et vormiline kohtu arvamus on samal ajal tavaliselt ka tüli sisuline lahendamine. Et niisuguseks lahendamiseks on vajalik p o o l t e n õ u s o l e k - põhimõte, millele rajaneb lõpptulemuses kogu kohtu pädevus - ,siis peab kohus kõige pealt selgusele jõudma, kas niisugune nõusolek poolte poolt on ka olemas. Nõusoleku puudumine sunnib kohut tunnistama ennast mittepädevaks

nagu see juhtus Karjala küsimuses, mis Soome valitsuse ettepanekul esitati Nõukogu poolt kohtule ja millele Vene valitsus ei tunnustanud Haagi kohtu pädevust. Viimaste muudatustega kohtu põhikirjas on see põhimõte veelgi kindlamalt normitud, kuigi ta ei tundu olevat küllalt põhjendatud ega järgne otseselt põhikirja vastavast normist.

Kohtu o t s u s e d on k o h u s l i k u d pooltele. Kohtu n õ u a n d v a d a r v a m u s e d e i o l e aga s u n d u s l i k u d oma juriidiliselt loomult. Nad lahendavad lõplikult kõik teatava tüliküsimusega või Nõukogud tekkinud lahkarvamustega seotud juriidilised küsimused, kuid jätavad lahtiseks kõik seostunud p o l i i t i l i s e d probleemid. Täiskogu või Nõukogu, olles saanud kohtu arvamuse, säilitavad loomulikult õiguse lahendada tekkinud tüliküsimust vastavalt kõikidele asja kohta käivatele olukordadele ja vastavalt oma näengule. Nad ei saa teisiti hinnata küsimusse puutuvat juriidilist elementi, võivad aga kõrvalduda juriidilisest loogikast ja maad anda poliitilistele või õigluslikele kaalutlusile ja

ja otsustada antud küsimuse teisiti kui seda oleks nõudnud kindel kinnipidamine kohtu poolt täpsustatud ja selgitatud juriidilisest seisukohast.[94]

Kui aga nõuandva arvamuse saamiseks on pöördutud kohtu poole t ü l i o s a l i s t e p a l v e l, siis on kohtu selgitustel eriline tähtsus: kuigi neil ei ole tavalise kohtuotsuse autoriteeti, on nad siiski k o h u s l i k u d pooltele, kelle algatusel kohus oli kutsutud asja uurimisele. Vastupidine seisukoht oleks sobimatu Rahvasteliidu ja Haagi kohtu kõrge autoriteediga. See alul puhtalt moraalsel veendumusel põhinenud kohustis on lühikese aja jooksul kujunendd juriidiliseks tavanormiks, mida nüüd arvestavad nii Nõukogu kui ka tüliosalised.[95]

4. K o h t u m e n e t l u s.[96]

Kohus astub kokku korraliseks istungiks iga aasta

---

94 Ibid., lk. 94.

95 Ibid.

96 vt. kohtu põhikirja art. 39 - 68.

1. veebruaril. Kohtu esimehel on õigus kokku kutsuda erakorralist istungit. Istungid kestavad kõikide kuulamisele määratud asjade lõpetamiseni, kuni ühtki kohtulikku või administratiivküsimust pole jäänud otsustamata.

Kohtu menetlus on k i r j a l i k ja s u u l i n e. Kirjalik menetlus kohtulikes asjus nõuab pooltelt: a) vabatahtliku juris-diktsiooni korral - üheaegset memuaaride esitamist, siis kontramemuaaride sisseandmist ja lõppeks veel täiendavaid vastuseid; b) sundusliku jurisdiktsiooni korral - memuaari esitamist kaebajalt poolelt, kostja vastust, kontramemuaari sellele, täiendavaid vastuseid pooltelt. Nõuandvate arvamuste kirjaliku menetluse määrab kohus igal juhul eriliselt. Tavaliselt aga nõuab tema huvitatud riikidelt või rahvusvahelistelt organisatsioonidelt kirjalikke selgitusi asja kohta ja vastust nendele võimalikult vastaspoolelt.

S u u l i s e menetluse juurde kuulub tunnistajate, oskurite ja kaitsejate ärakuulamine (kohtu-

likul alal) või seletuste andmine huvitatud riikide või rahvusvaheliste organisatsioonide poolt (nõuandvate arvamuste korral). Suuline ja kirjalik menetlus on mõlemad a v a l i k u d.

Kohus annab võimaluse esineda ka k o l m a n d a t isikuil, kui on tegemist multilateraalse lepingu tõlgendamisega või kui kolmandate riikide juriidiline huvi on õtendatult puudutatud.

Kohtu enese arutlused o t s u s e tegemise juures on salajased. Otsus tehakse h ä ä l t e e n a m u s e g a a, kusjuures iga otsuse kohta tehakse teatavaks enamuse suurus. Vähemusse jäänud kohtunikel on õigus avaldada lisana kohtu motiividele, mis on tavaliselt väga põhjalikud, oma eriarvamust, mis avaldatakse ühes otsusega. Kohtu otsus on l õ p l i k, kuid teda võib revideerimisele võtta, kui tuleb ilmsiks uus, kohtule otsuse tegemisel mitte teada olnud fakt, mis avastatud peale otsuse tegemist. Revideerimispalve tuleb esitada kohtule kuus kuud peale uue fakti avastamist ja revideerimist võib selle põhjal

nõuda kümne aasta jooksul. Kui need tähtajad möödunud, siis on kõik revideerimisvõimalused aegunud.

Kohus peab tarvitama oma otsuse a l u s e k s rahvusvahelist õigust tema praegusel kujul. Vastavalt põhikirja art. 38-le peab kohus tarvitama: 1. Rahvusvahelisi l e p i n g u i d, olgu need üldised või erilised, mis püstitavad väljendatult tunnustatud norme tüliosaliste riikide vahel. 2. Rahvusvahelist k o m m e t, kui tõendust õigusena tunnustatud üldise praktika kohta. 3. Tsiviliseeritud rahvaste poolt tunnustatud õ i g u s e ü l d i s i p õ h i m õ t t e i d. 4. K o h t u o t s u s e i d ja t e a d l a s t e a r v a m u s i kui abivahendeid õiguslikkude normide piirimiseks. Kõik need eeskirjad ei võta kohtult õigust poolte nõusolekul otsustada ex aequo et bono.

Need on kohtu otsustamise alused. Esimesed neli neist on kitsamalt juriidilise iseloomuga ja nendele rajaneb kohtu jurisdiktsioon kõikide juriidilise loomuga tüliküsimuste korral. Võimalus otsustada ka ex aequo et bono peaks tulevikus vähemalt andma kohtule

võimaluse lahendada ka p o l i i t i l i s e loomuga tülisid, mis suuresti kaasa aitaks tülide rahuliku lahendamise viiside ühtlustamisele ja muudaks Haagi kohtu tõeliseks kõrgemaks rahvusvaheliseks kohtuks, mis oleks pädev arutama ja otsustama kõiki riikide vahel tekkivaid tülisid, olgu nende loomus ja ulatus milline tahes.

5. K o h t u t e h t u d t ö ö.

Kohus oma lühikese tegevusaja kestel on saavutanud küllatki mainimisväärseid tulemusi. Nii on ta andnud otsuseid kuni 1934. aastani tervelt 23-s asjas. Kõik otsused avaldatakse kohtu publikatsioonide seerias A, ning nõuandvad arvamused seerias B.

Nõuandvaid arvamusi (Advisory Opinions) on avaldatud sama aja jooksul 26-s asjas. [97]

Kohtu suurimaks p u u d u s e k s tuleb ängeda,

---

97 vt. O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op.cit., lk. 7o jj. - Varasemate kohtuotsuste kohta vt. P i i p, Alaline Rahvusvaheline Kohus, i. "Õigus" 1928, lk. loo jj.

et teda ei ole suudetud siiski muuta täiesti s u n-
d u s l i k u k s kohtuks, kuna tema pädevus oleneb
suuresti ainult riikide eneste heast tahtest allutada oma tüliküsimused tema otsustamisele. Kuid vaevalt
võib seda kohtu puudust kõrvaldada enne, kui ei ole
saavutatud niisugust kindlat ja püsivat rahvusvahelist
ühiskonda (nagu riiklik ühiskond siseõiguslikult),
mis oleks võimeline tagama ka kohtu sunduslikkude ja
sellejuures ka tema otsuste vastuvaidlematu täitmise.

Kohus on kaheldamatult maailma kompetentseim
kohus, kuna seal on esindatud parimad rahvusvahelise
õiguse asjatundjad. Oma kõrge autoriteedi juures on
kohus ka täiesti e r a p o o l e t u ja konstitutsioonniliselt s õ l t u m a t u. Rahvasteliidu Täiskogu ja
Nõukogu valivad ühiselt tema koostise, kuid sellega
lõpeb nende õiguslik side kohtuga ja kohtunikkudega.
Nad ei või vallandada kohtunikke ametist enne nende volituste lõppu. Ainult kohtunikud i s e võivad vabastada ametist oma kaaskohtuniku, kui see ei peaks nende
arvates enam vastama kohtuniku ülesannetele ja neile

isiklikele tingimusile, mis kohtunikule vajalikuks tunnistatud.[98]

Prof. P i i p ütleb, et " rahvusvahelise kohtu tegevus ei ole meile enam võõras, vaid meie oma ja nimelt võrdne kõige kõrgema kohtu instantsi tegevusele. Seepärast oleme sunnitud temaga kui o m a praktilise kohtu tegevusega tõsiselt arvestama, eriti rahvusvahelise õiguse mõiste selgitamisel. Peale puhtpraktiliste küsimuste lahendamise on alalise rahvusvahelise kohtu tegevusel määratu t e o r e e t i l i n e väärtus. Nagu siseõigus sai oma täpse ja kindla kuju kohtuasutiste loomisega, nii sünnib see ka rahvusvahelise õigusega alalise rahvusvahelise kohtu kaudu."[99]

---

98 vt. K a a s i k, op.cit., lk. 88.
99 P i i p, op.cit., lk. 1o4.

VII. RAHVASTELIIT RAHVUSVAHELISTE TÜLIKÜSIMUSTE LAHENDAJANA.

Läbirääkimised poolte vahel, kolmandate riikide head teened või mediatsioon, uurimiskomisjonid ja vahekohtu menetlus olid - nagu ülal juba käsitledud - ainsad võimalikud ja saadavalolevad vahendid riikide tüliküsimuste lahendamiseks enne maailmasõda. Tol ajal ei esinenud mingit organiseeritud ja tsentraalset organi, kes oleks koordineerinud tüliküsimuste lahendamist ja oleks siis aegsasti takistanud tüliküsimuse suureks paisumist.

Rahvasteliidu asutamisega püüti täita seda tühikut. Tema üheks peamiseks ülesandeks oligi just takistada sõja kasutamist tülide lahendamisel või üldse seda välja sulgeda rahvusvahelisest elust, "kui rahvusviku poliitika vahendit", nagu väljendatud Briand-Kelloggi paktis.

Käesolevas töös huvitab meid just esmajoones mitte Rahvasteliidu saamislugu, tema organisatsioon jne.[1]

1oo Selle kohta lähemalt vt. Kaasik, op.cit. -

vaid just tema funktsioneerimine ja ülesanded rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikul laheddamisel.[101]

Rahvasteliidu pakti artikkel 11 kuulutab i g a sõja või sõjaähvarduse, ükskõik, kas see puudutab otseselt Rahvasteliidu liiget või mitte, kogu Liidu asjaks. Ühe Liidu liikme nõudel peab Rahvasteliidu peasekretär sellisel juhul kokkukutsuma Liidu N õ u k ogu ja tülipoolte esindajad, kui mitte viimaseil pole juba esindajaid Nõukogus. Sellisel juhtumil " Liit peab võtma käsile kohaseid korraldusi, et mõjusalt kaitseda rahvaste rahu."[102]

Millised need "kohased korraldused" teatud erijuhtumeil just saavad olema, selle kohta ei ole erilist täpsat ettekirjutist. Nad võivad seisneda kas Liidu heades teenetes ja vahetalituses[103], lepitamises

---

Walther S c h ü c k i n g und Hans W e h b e r g, Die Satzung des Völkerbundes, Berlin 1924. - Sir Frederick P o l l o ck, oplcit., lk. 66 jj.

101 Tüliküsimuste lahendamisega tegelevad eriti pakti artiklid 11 - 17. Vt. lisa II. - S c h ü c k i m g-W e h b e r g, op.cit., lk. 467 - 644. - K a a s i k, op.cit. lk. 97 jj.

102 Art. 11.

või eri uurimiskomisjoni loomises, või ka artikkel 16-s ettenähtud Liidu sunnivahendites, nn. "sanktsioonides".

Liidul puudub aga täielikult obligatoorne kohtumõistlus. "Eine unbedingte, automatisch wirkende o b l i g a t o r i s c h e Schiedsgerichtsbarkeit schafft somit auch die Völkerbundsakte nicht; auch nach ihr besteht kein Einlassungszwang, sondern die Anrufung des Schiedsgerichtes ist abhängig von einer Einigung der Parteien; kommt diese nicht zustande, so besteht auch kein Schiedsgericht."[1o4]

Mõnede arvates piirduvatki Rahvasteliidu ülesanded vahetalitusega ja lepitusliku tegevusega, kuna sunnivahendite, st. sanktsioonide kasutamine praeguse rahvusvahelise ühiskonna arenguastme juures olevat raskesti läbiviidav.[1o5]

1o3 Liidu vahetalitusest tüliküsimuste lahendamisel käsitleb pikemalt S c h ü c k i n g, Das Völkerrechtliche Institut der Vermittlung, lk. 2o5 jj. - Richard S c h m i d t, Das Verhältnis von Vermittlung und Schiedsgerichtsbarkeit nach dem Völkerbundspakt Artikel 11 - 13, 15, Leipzig 1929, lk. 1 jj.

1o4 Dr. Philipp Z o r n, Weltunionen, Haager Friedenskonferenzen und Völkerbund, Berlin 1925, lk. 26.

Liidu põhikirja artikkel 12 järgi on aga Liidu liikmed kokku leppinud allutada kõik omavahelised tüliküsimused v a h e k o h t u l i k u l e või k o h t u l i k u l e menetlusele või läbivaatamisele Nõukogu poolt ja mitte ühelgi juhul tarvitusele võtta sõda enne k o l m e kuu möödumist vahekohtulikust või kohtulikust otsusest või Nõukogu aruandest.

Vahekohtu tarvitamine Rahvasteliidu pakti järgi on seega v a b a t a h t l i k ja täiesti sõltuv poolte nõusolekust ning heaksarvamisest.[1o6]

Pakti artikkel 13 teeb teatavat vahet k o h t u l i k u ja v a h e k o h t u l i k u menetluse vahel. Pakti esialgne tekst seda vahetegemist ei tundnud ja see toodi temasse hilisema muudatusega peale Alatise Rahvusvahelise Kohtu põhikirja vastuvõtmist, mis seadis tõelise kohtuliku menetluse varema vahekohtuliku kõrvale. Liiga suurt v a h e t nende vahel aga ei ole: vahekohtus otsustavad poolte eneste

---

1o5 vt. O p p e n h e i m - L a u t e r p a c h t, op.cit. lk. 86, nota 2.

1o6 vt. S c h ü c k i n g - W e h b e r g, op.cit. lk. 517 jj.

poolt valitud kohtunikud õiguse ja õigluse alusel, kohtus aga otsustab lepinguga loodud kohtunikkude kolleegium ja ainult õiguse alusel, kui pooled erilise kokkuleppega ei volita teda otsustama ka õigluse alusel. Selle võimalusega ja ka paljude lepingutega liikmete vahel on paktis tähistatud vahe tunduvalt tasandatud oma teravuses ja on tähtis praegu peaasjalikult jurisprudentsi kujundamise seisukohalt: poliitilistest kaalutlustest mõjustatud vahekohtute otsused ei peegelda rahvusvahelise õiguse norme nii puhtal kujul, nagu seda teeb kohus, mis sel teel palju kaasa aitab rahvusvahelise õiguse arendamisele, täpsustamisele ja isegi kodifitseerimisele.[107]

Artikkel 13-da teine paragraaf näeb ette, milliseid tüliküsimusi võib vahekohtulikule või kohtulikule menetlusele allutada: " Nende hulka, mis üldiselt kohased vahekohtulikuks või kohtulikuks lahenduseks, deklareeritakse kuuluvaks tüliküsimused, mis käivad

---

107 K a a s i k, op.cit. lk. 135.

mõnesuguse lepingu tõlgendamise kohta, rahvusvahelise õiguse iga küsimuse kohta, iga fakti tõelisuse kohta, mis, kui ta kindlaks tehtud, moodustaks mõnesuguse rahvusvahelise kohustise murdmise, või niisuguse murdmise eest kohusliku kahjutasu ulatuse või loomu kohta. "

Kui tüliküsimus on kantud Rahvasteliidu N õ u k o g u ette, teotseb ta artikkel 15 põhjal järgmiselt: e s i t e k s, ta korraldab tüliküsimuse igakülgse uurimise ja juurdluse, t e i s e k s, püüab saavutada poolte lepitamist ja kui see tal korda ei läinud, siis k o l m a n d a k s , koostab ja avaldab Nõukogu aruande, mis vastu võetud kas ühel häälel või hälteenamusega, et teatavaks teha tüliküsimuse olukorrad ja lahendused, missuguseid ta soovitab kui kõige õiglasemaid ja kõige kohasemaid selles asjas.

Nõukogu a r u a n n e t (otsust) ei või pidada täiesti samaväärseks vahekohtu otsusega. Artikkel 13-s on Liidu liikmed kohustanud endid vabatahtlikult ja heas usus täide viima vahekohtu või kohtu

otsust, artikkel 15-s aga ei esine Liidu liikmetele mingit obligatoorset j u r i i d i l i s t kohustust - ükskõik millised ka ei oleks m o r a a l s e d kohustised - Nõukogu aruannet (otsust) täide viia[108].

Tüliküsimusi võib arutada ka Rahvasteliidu Täiskogu. Viimane valib sel puhul tavaliselt ühe väiksemaarvulise komisjoni küsimuse uurimiseks, kes uurib ja koostab aruande. See aruanne omab aga lõpliku kuju vastuvõtuga Täiskogus. Selline oli ka Täiskogu menetlus Hiina-Jaapani konflikti puhul 1932.[109]

Kui tõusetub tüliküsimus Rahvasteliidu liikme ja m i t t e l i i k m e vahel, või kahe Rahvasteliitu mittekuuluva riigi vahel, kutsutakse neid pakti artikkel 17-da põhjal allutama endid neile samadele ettekirjutistele, mis kehtivad tülide korraldamise puhul Liidu liigete suhtes. Kui kutsutud riik keeldudes vastu võtmast Liidu liikme kohustisi tüliküsimuse korraldamise otstarbeks, võtab tarvituse-

---

108 vt. O p p e n h e i m -L a u t e r p a c h t, op.cit., lk. 91.

109 Ibid.

le sõja ühe Liidu liikme vastu, siis on kohaldatavad temale artikkel 16-da eeskirjad.

Kuigi Rahvasteliidu süsteem on kogu aeg saandd mõnelt poolt tugeva kallaletungi osaliseks ja lõplikult kokku varises Itaalia -Abessiinia tüliküsimuse puhul, ei saa siiski eitada seda suurt t ä h t s u s t, mida ta paljudel kordadel on etendanud[110], ära hoides palju väikeseid tüliküsimusi suurteks kasvamast. "Säärane asutis rahvaste kokkupõrgete ärahoidmiseks on tarvilik, ja Rahvasteliit on parim vahend, mille inimkond on selleks otstarbeks leidnud. Eriti tähtis on ta väikeriikidele." [111]

---

110 Rahvasteliidu tehtud töö kohta tüliküsimuste lahendajana vt. P i i p, Rahvusvaheline õigus, lk. 157 jj.

111 Ibid., lk. 165.

O s u n d a t u d t e o s e i d.

1. Richard B i n t e r, Das Verhältnis von Vermittlung und Schiedsgerichtsbarkeit nach dem Völkerbundspakt Artikel 11 - 13, 15, Leipzig 1929.

2. F e n w i c k, International Law, New-York, London 1924.

3. H u d s o n , The Permanent Court of International Justice, New York 1934.

4. K a a s i k, Rahvasteliit, Tartu 1933.

5. L a m m a s c h , Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange, Berlin.

6. O p p e n h e i m, International Law, Vol. II, 5th edition (Edited by H. L a u t e r p a c h t), Londdn 1935.

7. P i i p , Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936.

8. P i i p, Alaline Rahvusvaheline Kohus, i. "Õigus" 1928.

9. P o l l o c k, The League of Nations, London 192o.

lo. S c h i n d l e r, Die Schiedsgerichtsbarkeit seit 1914, Entwicklung und heutiger Stand, Stuttgart 1938.

11. S c h ü c k i n g, Das Völkerrechtliche Institut der Vermittlung, Kristiania 1923.

12. S c h ü c k i n g und W e h b e r g, Die Satzung des Völkerbundes, Berlin 1924.

13. S t r u p p, Das Werk von Locarno, Berlin - Leipzig 1926.

14. Z o r n, Weltunionen, Haager Friedenskonferenzen und Völkerbund, Berlin 1925.

L I S A D

LISA I.

H a a g i 1907 a. r a h u k o n v e r e n t s i i k o n v e n t s i o o n: r a h v u s v a h e l i s t e t ü l i k ü s i m u s t e r a h u l i k l a h e n d a m i n e.

Tema Majesteet S a k s a m a a Keiser, Preisi Kuningas; A r g e n t i i n a Vabariigi President; T.M. A u s t r i a Keiser, Boheemia Kuninas jne. ja Ungari Apostlik Kuningas; T.M. B e l g l a s t e Kuningas; B o l i i v i a Vabariigi President; B r a s i i l i a Ühendriikide Vabariigi President; Tema Kuninglik Kõrgus B u l g a a r i a Vürst; T š i i l i Vabariigi President; K o l u m b i a vabariigi President; T.M. T a a n i m a a Kuningas; D o m i n i k a a n i Vabariigi President; E q u a d o r i Vabariigi President; P r a n t s u s e Vabariigi President; T. M. Suur B r i t i, Iiri ja Briti ülemere dominioonide Kuningas, India Keiser; T. M. H e l l e e n i d e Kuningas; G u a t e m a l a Vabariigi President; H a i t i Vabariigi President; T.M. I t a a l i a Kuningas; T.M. J a a p a n i Keiser; T. K.K. L u k s e m b u r g i Suurvürst; N a s s a u Hertsog; M e x i k o Ühendriikide President; T.K.K. M o n t e n e g r o Vürst; T.M. N o r r a Kuningas; P a n a m a vabariigi President; P a r a g u a y Vabariigi President; T.M. M a d a l m a a d e Kuninganna; P e r u u Vabariigi President; T.M. P e r s i a Šahh; T.M. P o r t u g a l i ja Algarvide Kuningas jne.; T.M. R u m e e n i a Kuningas; T.M. Kõikide V e n e l a s t e Keiser,

S a l v a d o r i Vabariigi President; T.M. S e r b i a Kuningas; T.M. S i i a m i Kuningas; T.M. R o o t s i Kuningas; Š v e i t s i Föderaal-Nõukogu; T.M. O t t o m a n n i d e Keiser; Ida U r u g u a y Vabariigi President; V e n e z u e l a Ühendriikide President:

Olles kantud kindlast tahtest kaasa töötada üldise rahu alalhoidmiseks;

Otsustades soodustada iga püüet rahvusvaheliste tüliküsimuste sõbralikuks lahendamiseks;

Tunnustades solidaarsust, mis seob tsiviliseeritud rahvaste pere liikmeid;

Soovides laiendada õiguse valitsust ja kindlustada rahvusvahelise õigluse tunnet;

Olles veendunud, et alatise juriidilise vahetalituse asutise loomine, mis kõigile lahtine, iseseisvate rahvaste vahel, võib tõsiselt kaasa aidata selle tulemuseks;

Arvesse võttes üldise ja korrapärase vahekohtu menetluse organisatsiooni soodsusi;

Tunnistades ühes rahvusvahelise rahukonventsi majesteetliku algatajaga, et on tähtis kindlustada rahvusvahelises lepingus õigluse ja õiguse põhimõtteid, millele rajatud riiklik julgeolek ja rahva hea käekäik;

Soovides, selle sihiga, paremini kindlustada uurimiskomisjonide ja vahekohtute praktilist teotsemist ja kergendada vahekohtu asutise poole pöördumist lühendatud

protsessi näol, kui tüliküsimuste loomus seda lubab:

On pidanud tarvilikuks uuesti läbi vaadata teatud punktides ja täiendada esimese rahukonverentsi tööd rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks; kõrged lepinguosalised on otsustanud sõlmida uue konventsiooni ja on nimetanud oma esindajateks ...

Kes peale volituste esitamist, mis heas ja seaduslikus korras leiti olevat, on järgnevate sätete suhtes kokku leppinud:

I osa. Üldise rahu säilitamisest.

Art. 1.

Sihiga ära hoida nii palju kui võimalik jõu kasutamist riikide vahel, allakirjutanud riigid lepivad kokku tarvitada kõiki nende püüdeid, et kindlustada rahvusvaheliste tülide rahulikku lahenemist.

II osa. Headest teenetest ja vahetalitusest.

Art. 2.

Tõsise lahkumineku või konflikti korral, enne kui tarvitada sõjariistu, kokkuleppinud riigid on nõus pöörduma, niipalju kui olud seda lubavad, ühe või mitme sõbraliku riigi heade teenete (bons offices) või vahetalituse (médiation) poole.

Art. 3.

Iseseisvalt säärasest pöördumisest kokkuleppinud rii-

gid leiavad olevat kasuliku ja soovitava, et üks või mitu tüliküsimusest eemalseisvat riiki, tüliküsimuse korral pakuvad, niipalju kui seda lubavad olud, oma häid teeneid või vahetalitust konfliktis olevatele riikidele.

Oigus häid teeneid või vahetalitust pakkuda jääb tüliküsimusest eemalseisvatele riikidele ka vaenulise tegevuse kestel.

Selle õiguse tebstamist ei või kunagi vaadelda ühe või teise tülitseja poole poolt vähesõbraliku aktina (acte peu amical).

Art. 4.

Vahetalitaja osa seisab vastupidiste pretensioonide lepitamises ja vaenulise tunde rahustamises, mis võivad olla tekkinud konfliktis olevate riikide vahel.

Art. 5.

Vahetalitaja funktsioonid lõpevad momendil, mil on kindlaks tehtud, olgu tülis olevate poolte, olgu vahetalitaja enese poolt, et tema poolt ettepandud lepitamise abinõud ei ole vastu võetud.

Art. 6.

Head teened ja vahetalitus, olgu tülisolevate riikide palvel, olgu tüliküsimusest eemalseisvate riikide algatusel, omavad ainuüksi nõuande laadi ja ei oma kunagi sunduslikku jõudu.

Art. 7.

Vahetalituse vastuvõtmisel ei ole iialgi, vastupidis-

te kokkulepete puudumisel, mingit mõju mobilisatsiooni või teiste sõjaväe ettevalmistamise abinõude katkestamiseks, viivitamiseks või seismapanemiseks.

Kui vahetalitus tuleb pärast vaenutegevuse algust, siis tema ei katkesta ilma vastupidise lepinguta käimasolevaid sõjalisi operatsioone.

Art. 8.

Kokkuleppinud riigid on nõus soovitama, oludes, mis seda lubavad, vastu võtta erivahetalitust järgmisel kujul (médiation spéciale) :

Juhul, kui tõsine lahkuminek ähvardab rahu, tülisolevad riigid valivad vastavalt ühe riigi, millele nemad teevad ülesandeks astuda otsesesse läbikäimisesse riikidega, mis valitud teise poolt, sihiga ära hoida rahulikkude suhete katkemist. Selle ülesande kestvusel, mille aeg, vastupidise lepingu puudumisel, ei või kesta üle 3o päeva, tülis olevad riigid loobuvad otsesest läbikäimisest tüliküsimuse kohta, mida loetakse antuks ainuüksi vahetalitajate riikide hooleks. Need peavad tarvitusele võtma kõiki püüdeid, et tüliküsimust lahendada. Rahulikkude suhete tegeliku katkemise korral jääb neile riikidele ühtlaseks ülesandeks tarvitada igat juhust rahu jaluleseadmiseks.

III osa. Rahvusvahelistest uurimiskomisjonidest.

Art. 9.

Rahvusvahelise laadiga tülide korral, mis ei puudu-

ta ei au ega elulisi huvisid, ja mis ei järgne tõsioludе hindamise vahest, kokkuleppinud riigid peavad kasulikuks ja soovitavaks, et pooled, kes ei ole suutnud kokku leppida diplomaatilisel teel, kutsuks ellu, niipalju kui olud seda lubavad, rahvusvahelise uurimiskomisjoni (commission internationale d'enquête), mille ülesandeks on kergendada tülide lahendamist, selgitades erapooletu ja südametunnistusliku uurimise kaudu fakti küsimusi.

Art. 1o.

Rahvusvahelised uurimiskomisjon luuakse erikonventsiooni põhjal tülis olevate riikide vahel.

Uurimiskonventsioon määrab kindlaks uurimisele kuuluvaid fakte; tema määrab komisjoni loomise viisi ja üksikasjad ning komissaride võimu ulatuse.

Tema määrab samuti, kui vaja, komisjoni asukoha ja võime teise kohta liikuda, keele, mida komisjon peab tarvitama, ning keeled, mille tarvitamine tema ees on lubatud, samuti ka kuupäeva, millal iga pool on kohustatud esitama asjaolu kohta oma seletuse, ja üldse kõiki tingimusi, mille kohta pooled on kokku leppinud.

Kui pooled peavad tarvilikuks nimetada assessoreid, uurimiskomisjon määrab nende nimetamisviisi ja nende võimu ulatuse.

Art. 11.

Kui uurimiskonventsioon ei ole määranud komisjonile asukoha, siis peab tema istungeid Haagis.

Kord määratud asukohta ei või muuta komisjoni poolt muidu kui poolte nõusolekul.

Kui uurimiskonventsioon ei ole määranud keeli, mida tarvitada, siis otsustatakse see komisjoni poolt.

Art. 12.

Vastupidiste määruste puudumisel, uurimiskomisjon luuakse viisil, mis käesoleva konventsiooniga artiklites 45 ja 47 määratud.

Art. 13.

Mõne komissari või eventuaalselt mõne assessori surma, tagasiastumise või äraoleku korral, ükskõik, mis põhjusel, tema asetäitmine sünnib korras, mis ette nähtud tema määramise jaoks.

Art. 14.

Pooltel on õigus nimetada uurimiskomisjoni juurde eriesindajaid ülesannetega neid esindada ja olla vahetalitajaks nende ja komisjoni vahel. Need on teiselt poolt volitatud nende poolt nimetatud nõunikkudele ehk advokaatidele ülesandeks tegema, seletama ja toetama nende huvisid komisjoni ees.

Art. 15.

Alatise Vahekohtu rahvusvaheline büroo moodustab komisjonide kantselei, mille istungeid peetakse Haagis, ja annab oma ruumid ning oma organisatsiooni kokkulep-

pinud riikide käsutusse uurimiskomisjoni teotsemiseks.

Art. 16.

Kui komisjon peab istungeid mujal kui Haagis, tema nimetab peasekretäri, kelle büroo on kantseleiks. Kantselei ülesandeks on presidendi volitusel komisjoni istungite materjaalne korraldamine, protokollide redaktsioon ja uurimisaja kestel arhiivide hoidmine, mis pärast antakse rahvusvahelise büroo kütte Haagis.

Art. 17.

Sihiga kergendada uurimiskomisjoni loomist ja teotsemist, kokkuleppinud riigid soovitavad järgnevaid reegleid tarvitada uurimismenetluse jaoks, niipalju kui pooled ei võta vastumuid reegleid.

Art. 18.

Komisjon korraldab menetluse üksikasju, mis pole ette nähtud eriuurimiskonventsioonis või praeguses konventsioonis, ja juhib kõiki formaliteete, mis vaja tunnistuste esitamise.

Art. 19.

Uurimine sünnib vaidluse põhimõttel.

Ettenähtud tähtaegadel kumbki pool esitab komisjonile ja teisele poolele asjaolude seletusi, kui vaja, ja igal juhtumisel akte, pabereid ja dokumente, mida tema peab kasulikuks tõe selgitamiseks, samuti ka tunnistajate ja ekspertide nimekirja, keda tema soovitab üle kuulata.

Art. 2o.

Komisjonil on õigus poolte nõusolekul ajutiselt viia oma istungid koha peale, kui tema peab tarvilikuks selle informatsiooni abinõu poole pöörduda, või saata sinna ühte või mitut oma liikmetest. Riigi poolt, mille territooriumil peab aset leidma see informatsiooni saamine, tuleb saavutada luba.

Art. 21.

Faktide tõendamine ja iga väljasõit koha peale peab toimetatama poolte esindajate ja nõunikkude juuresolekul või pärast nende sellekohast juurdekutsumist.

Art. 22.

Komisjonil on õigus nõuda ühelt või teiselt riigilt sääraseid seletusi ja informatsioone, mida tema peab tarvilikuks.

Art. 23.

Pooled kohustuvad andma uurimiskomisjonile, kõige suuremal määral, mida nad tarvilikuks peavad, kõiki abinõusid, ja kõiki kergendusi, mis on vaja küsimuses olevate asjaolude täielikuks tundmaõppimiseks ja täpsaks hindamiseks.

Nad kohustuvad tarvitama abinõusid, mis neile kuuluvad nende siseseadusandluse järele, et kindlustada nende territooriumil leiduvate ja komisjoni ette kutsutud tunnistajate ning oskurite sinnailmumist.

Kui need ei saa komisjoni ette ilmuda, siis hoolitsevad pooled nende ülekuulamise eest pädevate võimude poolt.

Art. 24.

Kõikide teadaannete kohta, mida komisjon peab ette võtma, kolmanda kokkuleppinud riigi territooriumil, pöördub komisjon otsekohe selle riigi valitsuse poole. Sedasama korda tarvitatakse, kui vaja on kohal kindlaks teha mõnda tunnistust. Selle sihiga aadressitud palved täidetakse abinõudega, mis palutud riikidel on käsutada tema siseseaduseandluse järele. Neid võib tagasi lükata ainult siis, kui see riik loeb selle laadi tema suveräniteedi ja julgeoleku rikkumiseks. Komisjon võib alati ka pöörduda selle riigi vahetalituse poole, mille pinnal temal on asukoht.

Art. 25.

Tunnistajad ja oskurid kutsutakse välja poolte palvel või komisjoni otsusel ja igal juhtumusel selle riigi vahetalitusel, mille territooriumil nad asuvad. Tunnistajad kuulatakse üle kas järjekorras või eraldi, esindajate ja nõunikkude juuresolekul ning komisjoni poolt määratud korras.

Art. 26.

Tunnistajate ülekuulamist juhib esimees.

Komisjoni liikmed võivad siiski esitada tunnistajale küsimusi, mida nad peavad kohaseks tema ütluse täiendamiseks, või tema informeerimiseks kõigest, mis puutub tunnistajasse, tõe selgitamisel tarvilikkudes piirides. Poolte esindajad ja nõunikud ei või katkestada tunnistajat tema ütlustes eha temale teha

ühtegi otsekohest järelepärimist, kuid võivad paluda esimeest esitada tunnistajale sääraseid täiendavaid küsimusi, mida nad peavad tarvilikuks.

Art. 27.

Tunnistaja peab kõnelema, ilma et temal luba oleks lugeda ühtegi kirjutatud kava, kuid siiski või esimees temale lubada ennast aidata märkustega või dokumentidega, kui teatud faktide laad tarvitab selle vajadust.

Art. 28.

Tunnistajate ütluste protokoll koostatakse samal istungil ja loetakse tunnistajale ette. Tunnistaja võib seal teha sääraseid muutusi ja lisandusi, mida tema peab kasulikuks ja mis lisatakse juurde ütluse järjena.

Pärast kogu ütluste ettelugemist tunnistajale palutakse tunnistajalt allkirja.

Art. 29.

Esindajail on õigus uurimise kestel või lõpul esitada komisjonile ja teisele poolele kirjalikult sääraseid teadaandeid, palvete või faktide kokkuvõtteid, mida nad peavad tarvilikuks tõe selgitamiseks.

Art. 3o.

Komisjoni nõupidamised sünnivad kinniste uste taga ja jäävad salajasteks.

Iga otsus võetakse vastu komisjoni liikmete häälteenamusega.

Ühe liikme loobumist hääletusest peab konstateeritama protokollis.

Art. 31.

Komisjoni istungid ei ole avalikud ja protokolle ning uurimisprotokolle ja dokumente ei avaldata muidu kui komisjoni otsuse järele, mis poolte nõusolekul tehtud.

Art. 32.

Pärast poolte poolt seletuste ja tunnistajate esitamist, kõikide tunnistajate ülekuulamist, esimees kuulutab uurimise lõpetatuks ja komisjon kuulutab vaheaja oma aruande läbiarutamiseks ja kokkuseadmiseks.

Art. 33.

Aruandele kirjutavad alla kõik komisjoni liikmed.

Kui üks liige loobub allakirjutamisest, siis märgitakse see ära; aruanne jääb sellele vaatamata kehtivaks.

Art. 34.

Komisjoni aruanne loetakse avalikul istunil poolte esindajate ja nõunikkude juuresolekul või peale nende tagajärjeta juurdekutsumist.

Igale poolele antakse üks eksemplar aruandest.

Art. 35.

Komisjoni aruanded piiratud faktide konstateerimisega ei ole mingil viisil vahekohtu otsuse laadi. Tema jätab pooltele täieliku vabaduse kasutada selle konstateerimise tulemusi.

Art. 36.

Iga pool kannab oma kulud ja poole komisjoni kuludest.

O s a IV. R a h v u s v a h e l i s e s t v a h e k o h t u s t.

1. peatükk. Rahvusvahelisest vahekohtumõistust.

Art. 37.

Rahvusvahelise vahekohtu ülesandeks on riikidevaheliste tülide lahendamine kohtunikkude poolt nende valiku järele ja õiguse austamise alusel.

Vahekohtu poole pöördumine sisaldab kohustust alluda tema otsusele heas usus (de bonne foi).

Art. 38.

Juriidilise laadiga küsimustes, ja kõige pealt rahvusvaheliste konventsioonide tõlgitsemise ja tarvitamise küsimustes, vahekohus on tunnustatud kokkuleppinud riikide poolt kui kõige mõjuvam ja samal ajal kõige õiglasem abinõu tülide lahendamiseks, mida ei ole võidud otsustada diplomaatilisel teel.

Järelikult on soovitav, et tülides mainitud küsimuste korral kokkuleppinud pooled pöörduksid tarbekorral vahekohtu poole sel määral kui seda olud lubavad.

Art. 39.

Vahekohtu leping sõlmitakse juba tekkinud või tekkida võivate vaidluste kohta. Ta võib puudutada iga tüli või ainult teatud laadi tülisid.

Art. 4o.

Iseseisvalt üldistest või erilistest lepingutest, mis määravad kokkuleppinud pooltele kohustuse pöörduda vahekohtu poole, need riigid reserveerivad õiguse sõlmida uusi lepinguid, üldisi või erilisi, sihiga laiendada sunduslikku vahekohut kõikidel juhtumustel, mil nad peavad võimalikuks temale allistuda.

2. peatükk. Alatisest Vahekohtust.

Art. 41.

Sihiga kergendada kiiret pöördumist vahekohtu poole rahvusvahelistes tülides, mida ei ole võidud korraldada diplomaatilisel teel, kohustuvad kokkuleppinud pooled alal hoidma säärasena, nagu see oli esimese rahukonverentsi poolt seatud, Alatist Vahekohut (la Cour Permanente d'Arbitrage), mis avatud igal ajal ja mis teotseb poolte vastupidiste korralduste puudumisel menetluseeskirjade järele, mis sisalduvad praeguses konventsioonis.

Art. 42.

Alatine Vahekohtus on pädev igasuguse vahekohtu arutamise jaoks, kui poolte vahel ei ole kokkuleppeid erilise jurisdiktsiooni loomiseks.

Art. 43.

Alatise Vahekohtu asukoht on Haagis.

Rahvusvaheline büroo moodustab vahekohtu kantselei;tema on selle koosolekute istungite kohta vahetalitajaks; tema hoiab arhiive ja kõike administratiivasjaajamist ja toimetamist.

Kokkuleppinud pooled kohustuvad esitama büroole, niipea kui võimalik, õigekstunnustatud ärakirja igast nende poolt sõlmitud kokkuleppest vahekohtu kohta nende vahel ja igast vahekohtu otsusest, mis neisse puutub ja tehtud erilise jurisdiktsiooni poolt.

Nad kohustuvad samuti teatama büroole seaduse sätted ja dokumendid, mis vastavalt konstaeerivad vahekohtu poolt tehtud otsuste täitmist.

Art. 44.

Iga kokkuleppinud riik määrab kõige rohkem neli isikut, üldtunnustatud kompetentsiga rahvusvahelises õiguses, kellel on kõrgeim moraalne lugupidamine ja kes on nõus vastu võtma vahekohtuniku ülesandeid. Sel kombel nimetatud isikud kirjutatakse ühte nimekirja Vahekohtu liikme nime all, mida teatatakse kõikidele kokkuleppinud riikidele büroo hoolel.

Igast muudatusest kohtunikkude nimekirjas teatatakse büroo hoolel kokkuleppinud pooltele teadmiseks. Kaks või rohkem riiki võivad kokku leppida ühiselt ühe või mitme liikme määramiseks.

Sama isik võib olla nimetatud mitme riigi

poolt. Vahekohtu liikmed nimetatakse kuue aasta peale. Nende volitusi võib uuendada. Vahekohtu liikme surma või tagasiastumise korral sünnib tema asendamine viisil, mis määratud tema nimetamiseks, ja uue kuueaastalise tähtaja peale.

Art. 45.

Kui kokkuleppinud pooled tahavad anda Alatise Vahekohtu otsustada nende vahel tekkinud tüli, kutsutavate vahekohtunikkude valik, mis teostatakse pädeva tribunaali loomiseks tüli kohta, sünnib üldisest vahekohtu liikmete nimekirjast. Erilise kokkuleppe puudumisel poolte vahel vahekohtu tribunaali loomiseks tuleb käia järgmisel viisil:

Iga pool nimetab 2 vahekohtunikku, kellest ainult üks võib olla tema oma kodanik või valitud nende hulgast, keda tema on määranud Alatise Vahekohtu liikmeks. Need vahekohtunikud valivad koos superarbiitri.

Häälte pooleksminekul antakse superarbiitri valik kolmanda riigi kätte, mida määratakse poolte ühisel nõusolekul.

Kui selle kohta kokkulepet ei saavutata, nimetab iga poolt ühe eririigi ja superarbiitri valik sünnib nii nimetatud riikide kokkuleppel.

Kui kahe kuu jooksul need kaks riiki ei ole suutnud kokku leppida, esitab igaüks neist kaks kandidaati, kes võetud üldisest Alatise Vahekohtu liikmete nimekirjast, peale nende liikmete, kes määratud pool-

te poolt ja kes kumbki nende kodanikud ei ole. Liisk määrab, missugune neist kandidaatidest on superarbiiter.

Art. 46.

Kui tribunaal on loodud, pooled teatavad büroole nende otsuse, pöörduda vahekohtu poole, nende kompromisskokkuleppe teksti ja vahekohtunikkude nimed. Büroo teatab viibimata igale vahekohtunikule kompromisskokkuleppe ja teiste tribunaali liikmete nimed. Tribunaal astub kokku poolte poolt määratud tähtpäeval. Büroo hoolitseb tema ruumide eest.

Tribunaali liikmed nende funktsioonide täitmisel ja väljaspool oma maad omavad diplomaatilisi eesõigusi ja puutumatust.

Art. 47.

Büroo on õigustatud andma oma ruume ja uurimusi kokkuleppinud pooltele kasutada iga erivahekohtu jurisdiktsiooni teotsemiseks. Alatise Vahekohtu jurisdiktsioon võib olla laiendatud, tingimustel, mis ette nähtud määtetes tülide kohta mittekokkuleppinud või kokkuleppinud riikide vahel, kui pooled on nõus selle jurisdiktsiooni poole pöörduma.

Art. 48.

Kokkuleppinud pooled loevad oma kohuseks juhul, kui teravv konflikt ähvardab kahe või mitme riigi vahel üles tärgata, neile meelde tuletada, et Alatine Vahekohus on neile avatud. Järelikult nad deklareerivad, et konfliktis olevatele pooltele praeguse konvent-

siooni määruste meeldetuletamist ja nõuandmist rahu ülimates huvides pöörduda Alatise Vahekohtu poole ei või vaadelda teisiti kui heade teenete akti.

Kahe riigi vahel tekkinud konflikti puhul võib üks neist alati pöörduda rahvusvahelise büroo poole noodiga, mis sisaldab deklaratsiooni, et temao oleks valmis andma tüliküsimust vahekohtu kätte.

Büroo peab otsekohe sellest deklaratsioonist teatama teisele riigile.

Art. 49.

Alatine administratiivnõukogu (le conseil administratif permanente), mis koosneb kokkuleppinud riikide diplomaatilistest esindajatest Haagis akrediteeritud ja Madalmaade välisministrist, kes täidab esimehe kohuseid, juhib ja valvab rahvusvahelise büroo (le bureau international) üle.

Nõukogu seab kokku oma määrustiku, samuti ka kõik teised tarvilikud määrustikud.

Tema otsustab kõik administratiivküsimused, mis võivad tekkida vahekohtu teotsemisest.

Temal on täielik võim büroo ametnikkude ja teenijate nimetamises, tagandamises ja lahtilaskmises.

Tema määrab kõik palgad ja tasud ning valvab üldiste väljaminekute üle.

Üheksa liikme juuresolek tarvilikus korras kokkukutsutud koosolekul on küllaldane, et muuta nõukogu

otsuseid maksvaks. Otsused tehakse häälteenamusega. Nõukogu teatab viibimata kokkuleppinud pooltele tema poolt vastu võetud määrustikkudest. Tema esitab neile iga-aastase aruande vahekohtu tööde kohta, administratiivteenistuse teotsemise ja väljaminekute üle. Aruanne sisaldab samuti kokkuvõtte büroole riikide poolt art. 43-da, lõige 3. ja 4. põhjal teatatud dokumentide olulise sisu.

Art. 5o.

Büroo kulud kantakse kokkuleppinud riikide poolt proportsioonis, mis määratud ülemaailmlise Postiliidu rahvusvahelise büroo jaoks.

Liitunud riikide kuluosa arvestatakse päevast, millal nende liitumine jõusse astus.

3. peatükk. Vahekohtu menetlusest.

Art. 51.

Et soodustada vahekohtu arenemist, kokkuleppinud pooled on kokku seadnud järmised reeglid, mis on tarvitatavad vahekohtu menetluses niivõrd kui pooled ei ole kokku leppinud teistsuguste sätete kohta.

Art. 52.

Riigid, kes vahekohtu poole pöörduvad, kirjutavad alla kompromisslepingule, milles määratakse tüliasi, vahekohtuniku nimetamise aeg, vorm, kord ja aeg, mille jooksultuleb teha teadaanded, mis ette nähtud art. 63, ja rahasumma, mida kumbki pool peab deponeerima kui kulude avanssi.

Kompromissleping määrab samuti kui vaja, vahekohtuniku nimetamise viisi, tarbekorral erilised tribunaali volitused, asukoha, keele, mida tuleb tarvitada ja mida on lubatud tarvitada tema ees ja üldse kõik tingimused, mille kohta pooled on kokku leppinud.

Art. 53.

Alatine vahekohus on pädev kompromisslepingu kokku seadma, kui pooled on nõus tema poole selles asjas pöörduma. Ta on samuti pädev, isegi kui palve on esitatud ainult ühe poole poolt, pärast seda kui diplomaatilisel teel ei ole korda läinud säärast kokkulepet saavutada, kuia asi puutub:

1. tüliküsimusse, mis ette nähtud üldises vahekohtu lepingus, mis sõlmitud või uuendatud peale selle konventsiooni jõusseastumist ja mis ette näeb iga tüliküsimuse jaoks kompromisslepingu või ei eralda selle loomist ei vaikides ega selgelt väljandades vahekohtu pädevusest.

Igatahes vahekohtu poole pöördumine ei leia aset, kui teine pool deklareerib, et tema arvates tüliküsimus ei kuulu sunduslikule vahekohtule alistuvate tüliküsimuste kategooriasse, välja arvatud siis, kui vahekohtu leping annab tribunaalile õiguse lahendada seda eelküsimust;

2. tüliküsimusse, mis tekib lepingvõlgadest, mida üks riik nõuab teiselt riigilt oma kodanikkude kasuks, ja mille lahendamiseks vahekohtu ettepanek on vastu võetud. Seda sätet ei kohaldata, kui vastuvõtmine oli

alistatud tingimusele, et kompromisskokkulepe peab loodma teisel viisil.

Art. 54.

Eelmises artiklis ettenähtud juhtumusel kompromisskokkulepe seatakse kokku viieliikmelise komisjoni poolt, mis määratakse art. 45. lõige 3. ja 6. ettenähtud viisil. Viies liige on õiguse järele komisjoni esimees.

Art. 55.

Vahekohtu funktsioonid võivad olla antud ka üheainsa vahekohtuniku või mitme vahekohtuniku kätte, keda pooled on nimetanud oma heaksarvamise järele või valinud praeguse konventsiooniga seatud Alatise Rahvusvahelise Kohtu liikmete hulgast.

Juhtumusel, kui tribunaal luuakse poolte nõusoleku puudumisel, sünnib see viisil, mis ette nähtud art. 45. lõige 3 ja 5.

Art. 56.

Kui mõni suverään või riigipea on valitud kohtuõnikuks, korraldatakse vahekohtu menetlus tema poolt.

Art. 57.

Superarbiiter on õiguse järele tribunaali esimees.

Kui tribunaalil ei ole superarbiitrit, siis nimetab tema ise oma esimehe.

Art. 58.

Kompromisskokkuleppe kokkuseadmisel komisjoni poolt, nii nagu see ette nähtud art. 54, ja vastupi-

diste sätete puudumisel moodustab komisjon ise enesest vahekohtu tribunaali.

Art. 59.

Ühe vahekohtuniku surma, tagasiastumise või äraoleku puhul ükskõik, mis põhjusel, koimetatakse tema asetäitja määramisel nimetamiseks seatud korra järele.

Art. 6o.

Poolte erimääramise puudumisel peab tribunaal istungeid Haagis.

Tribunaal ei või koosolekuid pidada mõne komanda riigi territooriumil ilma selle nõusolekuta.

Kord fikseeritud asukohta ei või tribunaal muuta muidu kui poolte nõusolekul.

Art. 61.

Kui kompromisskokkuleppes ei ole määratud tarvitatavat keel, siis otsustatakse see tribunaali poolt.

Art. 62.

Pooltes on õigus nimetada tribunaali juurde eriesindajaid ülesannetega olla vahetoimetajaks nende ja tribunaali vahel. Nad on teiselt poolt õigustatud panema oma õiguste ja huvide kaitse tribunaali ees nende poolt selleks nimetatud nõunikkude või advokaatide peale. Alatise Vahekohtu liikmed ei või esindajate, nõunikkude ja advokaatide kohustusi täita, välja arvatud riigi jaoks, kes on neid nimetanud kohtuliikmeks.

Art. 63.

Vahekohtu menetlus sisaldab üldise reeglina kahte eri osa: kirjalik uurimine ja vaidlused.

Kirjalik uurimine seisab esindajate poolt kohtuliikmetele ja vastaspoolele märgukirja, vastu-märgukirja, ja kui tarvilik, vastuste andmises; pooled lisavad sinna juurde kõik paberid ja dokumendid, millega asja põhjendatakse. See edasiandmine sünnib kas otse või rahvusvahelise büroo vahetoimetuse kaudu kompromisskokkuleppe poolt määratud korras ja tähtaegadel.

Kompromisskokkuleppe poolt määratud tähtaegu võidakse pikendada poolte ühisel nõusolekul või tribunaali poolt, kuita leiab selle tarviliku olevat õiglase otsuse tegemiseks.

Vaidlused esinevad poolte põhjendustega suusõnalises arendamises tribunaali ees.

Art. 64.

Iga paber , mida pooled esitavad, peab olema tõestatud ärakirjaga ja peab antama teisele poolele.

Art. 65.

Välja arvatud erakorralised juhtumid, tribunaal astub kokku ainult peale eeluurimise lõpetamist.

Art. 66.

Vaidlusi juhatab esimees.

Nad ei sünni avalikult muidu kui kohtu otsusesl, mis tehtud poolte nõusolekul.

Vaidlused võetakse kokku protokollides, mida koos-

tavad esimehe poolt nimetatud sekretärid. Neile protokollidele kirjutavad alla esimees ja üks sekretär; neil on autentne iseloom.

Art. 67.

Peale uurimise lõpetamist on tribunaalil õigus kõrvaldada vaidlemiselt kõik uued aktid ja dokumendid, mida üks pool tahaks esitada ilma teise nõusolekuta.

Art. 68.

Tribunaalil jääb vabadus arvestada uusi akte ja dokumente, mille peale poolte esindajad või nõunikud juhivad tema tähelepanu. Sel korral on tribunaalil õigus nõuda aktide ja dokumentide esitamist kohustusega neid teatavakd teha vastaspoolele.

Art. 69.

Tribunaal võib teiselt poolt nõuda esindajate käes kõikide aktide esitamist ja nõuda isegi vajavaid seletusi. Selle tagasilükkamise kohus protokollib.

Art. 7o.

Poolte esindajad ja nõunikud on õigustatud suusõnaliselt esitama tribunaalile kõiki põhjendusi, mida nad peavad tarvilikuks oma asja kaitseks.

Art. 71.

Neil on õigus ette tuua vastuvaidlusi ja kõrvaldamisi. Selles asjas loetakse kohtuotsused lõoetatuks ja nende kohta ei või pärastpoole ühtki vaidlust tõsta.

Art. 72.

Tribunaali liikmetel on õigus küsimusi ette pan-

na esindajatele ja nõunikkudele ja neilt nõuda seletusi kahtaste punktide kohta.

Esitatud küsimusi ja liikmete märkusi vaidluste kestel ei või vaadelda kui kogu tribunaali või tema üksikute liikmete arvamise avaldust.

Art. 73.

Tribunaal on õigustatud määrama oma pädevuse, seletades kompromisskokkuleppeid kui ka muid akte ja dokumente, mis asjas on esitatud ning tarvitades õiguse põhimõtteid.

Art. 74.

Tribunaalil on õigus anda sätteid menetluse teostamiseks, määrata vorme, korda ja tähtaegu , mille jooksul pooled on kohustatud oma lõookokkuvõtteid tegema ja täitma kõike formaliteete, mis ühenduses tõendustе esitamisega.

Art. 75.

Pooled kohustuvad esitama tribunaalile kõige laiemal määral kõiki tarvilikke abinõusid, mis neil kaustada, mida vaja tüli lahendamiseks.

Art. 76.

Kõikide teadaannete (notification) kohta, mis tribunaalil vaja teha kolmanda leppinud riigi territooriumil, tribunaal pöördub otsekohe selle riigi valitsuse poole. Sama kord maksab, kui on vaja koha peal tõestada mõnd tunnistust. Selleks avaldatud palved täidetakse abinõudega, mis palutud riigil kasutada tema siseseadusandluse järele. Seda ei või muidu tagasi

lükata kui see riik leiab neid rikkuvate tema suveräniteedi või tema julgeolekut.

Tribunaalil on samuti õigus pöörduda selle riigi vahetalituse poole, mille territooriumil on tema asukohta.

Art. 77.

Pärast poolte esindajate ja nõunikkude kõikide seletuste ja nende asja toetuseks esitatud tõestuste lõpetamist kuulutab esimees vaidlused lõpetatuks.

Art. 78.

Tribunaali arutamised sünnivad kinniste uste taga ja jäävad salajasteks. Iga otsus võetakse vastu liikmete häälteenamusega.

Art. 79.

Vahekohtu otsus on motiveeritud. Ta toob ette vahekohtunikkude nimed; ta on alla kirjtuatud esimehe ja asjaajaja või sekretäri poolt, kes asjaajaja kohuseid täidab.

Art. 8o.

Otsuseid loetakse avalikul istungil poolte esindajqte ja nõunikkude juuresolekul või nende tarvilikul juurdekutsumisel.

Art. 81.

Otsus, mis kohaselt välja kuulutatud ja poolte esindajatele teada antud, lahendab lõplikult ja ilma appellatsioonita vaidluse all oleva tüliküsimuse.

Art, 82.

Iga lahkarvamus, mis poolte vahel võib tõusetuda ja mis puudutab otsuse seletamist ja täitmist, esitatakse, vastupidise sätte puudumisel, selle tribunaali otsustamiseks, kes ta teinud.

Art. 83.

Pooled võivad kompromisskokkuleppega enesele reserveerida õiguse vahekohtu otsuse revisjoniks. Sel puhul, ja vastuöidiste määruste puudumisel, aadressitakse palve sellele tribunaalile, kes otsuse teinud. Ta ei või olla motiveeritud muuga kui ilmnenud asjaoludega, mis võib olla määrava mõjuga otsusele, mis vaieluste lõpul on tundmata nii kohtule enesele kui ka poolele, kes revisjoni nõuab.

Revisjoni menetluse võib avada ainult tribunaali otsusega, kes konstateerib selgesti uue fakti olemasolu, seda tunnustades eelmises lõikes ettenähtud laadiliseks ja deklareerib selle alusel palve vastuvõetavaks.

Kompromisskokkulepe määrab tähtaja, mille jooksul sääraine revisjon võib saada tehtud.

Art. 84.

Vahekohtu otsus on sunduslik ainult tülisolevaile pooltele.

Kui asi puutub lepingu tõlgendamisse, millest on osa võtnud peale tülisolevate poolte ka teised riigid, siis teatavad need pooled õigel ajal sellest kõikidele allakirjutanud riikidele. Igal riigil on

õigus protsessis vahele astuda. Kui üks või mitu riiki on kasutanud seda võimalust, siis on kohtuotsustes sisalduv seletus sunduslik ka nende kohta.

Art. 85.

Iga pool kannab oma kulud ja poole tribunaali kuludest.

4. peatükk. Vahekohtu summaarmenetlusest.

Art. 86.

Et kergendada vahekohtu teotsemist, kui tüli laad lubab lühendatud menetlust, on lepingupooled kokku seadnud alljärgnevad sätted, mille järele tuleb käia muude määruste puudumisel ja reservatsiooniga tarvitusele võttes tarbekorral III osa sätted, mis ei ole vasturääkivad.

Art. 87.

Kumbki pool tülis nimetab ühe vahekohtuniku. Need kaks määratud vahekohtunikku valivad superarbiitri. Kui nad selles asjas kokku ei lepi, esitab kumbki kaks kandidaati, mis võetud üldisest vahekohtu liikmete nimekirjast, välja arvatud liikmed, keda on määranud kumbki pool ja kes ie ole kummagi poole kodanik; liisk otsustab, kes sel kombel esitatud kandidaatidest saab superarbiitriks.

Superarbiiter on tribunaali esimeheks, kes teeb otsused häälteenamusega.

Art. 88.

Eelneva kokkuleppe puudumisel määrab tribunaal nii pe

nii pea kui tõa on l odud, aja, mille jooksul mõlemad pooled peavad esitama oma vastavad märgukirjad.

Art. 89-

Kumbki poolt on tribunaali ees esindatud ühe esindajaga, kes on vahetoimetajaks tribunaali ja selle valitsuse vahel, kes teda on määranud.

Art. 9o.

Menetlus sünnib ainult kirjalikult. Igal puhul igal riigil on õigus nõuda tunnistajate ja ekspertide väljakutsumist. Tribunaalil on omakorda luba nõuda suusõnalisi seletusi poolte esindajate käest, samuti ka oskuritelt ja tunnistajatelt, kelle väljakutsumist tema peab soovitavaks.

O s a V. L õ p p m ä ä r u s e d.

Art. 91.

Käesolev konventsioon vastavalt ratifitseeritud asendab kokkuleppinud riikide vahelistes suhtes 29. juulil 1899.a. sõlmitud konventsiooni rahvusvaheliste konfliktide rahulikuks lahendamiseks.

Art. 92.

Käesolev konventsioon ratifitseeritakse nii pea kui võimalik.

Ratifikatsioonid deponeeritakse Haagis.

Ratifikatsioonide esimene deponeerimine konstateeritakse protokolliga, millele alla kirjutavad riikide esindajaks, kes sellest osa võtavad, ja Madalmaade

välisminister.

Pärastine ratifikatsioonide deponeerimine sünnib kirjalikult notifikatsiooni kaudu, mis adressitakse Madalmaade valitsusele ja millega on kaasas ratifikatsiooni kirjad.

Tõestatud ärakirjad protokollist ratifikatsioonide esimese deponeerimise kohta ja teadaannete kohta mainitud eelmises lõikes, samuti ratifikatsiooni kirjadest, saadetakse otsekohe Madalmaade valitsuse hoolel ja diplomaatilisel teel riikidele, kes kokku kutsutud teisele rahukonverentsile, samuti teistele riikidele, kes on liitunud konventsiooniga. Eelmises lõikes ette nähtud juhtumil teatab nimetatud valitsus temale samal ajal ka tähtpäeva, millal tema teadaande kätte on saanud.

Art. 93.

Mitte-allakirjutanud riigik, keda oli kutsutud teisele rahukonverentsile, võivad liituda praeguse konventsiooniga.

Liituda sooviv riik teatab oma tahtmisest kirjalikult Madalmaade valitsusele, temale liitumise akti üle andes, mis deponeeritakse nimetatud valitsuse arhiivides. See valitsus annab kohe edasi kõikidele teistele valitsustele, mis teisele rahukonverentsile kokku kutsutud, tõestatud ärakirja notifikatsioonist ja liitumise aktis,t äthendades ära ka päeva, millal ta notifikatsiooni kätte on saanud.

Art. 94.

Tingimused, millal võib riik, kes ei ole kutsutud teisele rahukonverentsile liituda praeguse konventsiooniga, loovad aluse uueks kokkuleppinud riikkde vaheliseks kokkuleppeks.

Art. 95.

Käesolev konventsioon jõustub riikide suhtes, kes on osa võtnud ratifikatsioonide esimesest deponeerimisest, 6o päeva pärast selle deponeerimise protokolli tähtpaeva, ja riikide jaoks, kes ratifitseerivad pärast, kes liituvad 6o päeva päarst seda, kui nende ratifikatsiooni või liitumise teadaanne on saabunud Madalmaade valitsusele.

Art. 96.

Kui juhtub, et kokkuleppinud rii soovib üles ütelda praegust konventsiooni, siis peab seda ülesütlemist tehtama kirjalikult Madalmaade valitsusele, kes läkitab teadaandest tõestatud ärakirja kõikidele riikidele, teatades samal ajal tähtpäeva, millal tema on selle saanud.

Ülesütlemisel on mõju ainult selle riigi kohta, kes ülesütlemise on teinud ja üks aasta pärast teadaande saamist Madalmaade valitsuse poolt.

Art. 97.

Madalmaade välisministeerium peab registrit, kus on näidatud ratifikatsioonide deponeerimine art. 92, lõige 3. ja 4. sätete kohaselt, samuti ka tähtpäevad

liitumise teadaannete (art. 93, lõige 2.) või ülesütlemiste (art. 96, lõige 1.) kohta.

Iga kokkuleppinud riik on õigustatud tutvuma selle registriga ja sellest paluma tõendatud väljavõtteid.

Selle tõenduseks on täisvolinikud praeguse konventsiooni varustanud oma allkirjadega.

Tehtud Haagis, 18. oktoobril 1907.a. ühes ainsas eksemplaris, mida deponeeritakse Madalmaade valitsuse arhiivis ja mille tõendatud ärakirjad antakse üle diplomaatilisel teel kokkuleppinud riikidele.

LISA II.

Rahvasteliidu Pakti sätteid rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks.

(Sissejuhatus).

Kõrged lepinguosalised,
silmas pidades, et koostöö arendamiseks rahvaste vahel ja neile rahu ning julgeoleku kindlustamiseks on tähtis:

võtta vastu teatavad kohustised mitte võtta tarvitusele sõda;

hoida alal avalikult rahvusvahelisi vahekordi, mis rajatud õiglusele ja aule;

täpsalt pidada kinni rahvusvahelise õiguse ettekirjutustest, mis nüüdsest peale tunnistatud tõelisiks valitsuste käitumisjuhiseiks;

panna valitsema õiglust ja piinlikult austada kõiki lepingute kohustisi organiseeritud rahvaste vastastikustes suhetes;

võtavad vastu käesoleva pakti, millega asutatakse Rahvasteliit.

Artikkel 11.

(Rahvasteliidu tegevus sõja või sõja ähvarduse korral).

1. Käesolevaga deklareeritakse selgesti, et iga sõ-

da või sõja ähvardus, puudutagu ta otseselt või mitte üht liiduliiget, huvitab Liitu tervikuna ja et Liit peab võtma käsile kohaseid korraldusi, et mõjusalt kaitseda rahvaste rahu. Niisugusel korral peasekretär kutsub viibimata kokku Nõukogu Liidu iga liikme nõudmisel.

2. Peale selle deklareeritakse, et Liidu igal liikmel on õigus sõbralikul viisil juhtida Täiskogu või Nõukogu tähelepanu igale olukorrale, mis oma loomult mõjustab halvendavalt rahvusvahelisi vahekordi ja mis järelikult ähvardab segada rahu või head arusaamist rahvaste vahel, millest oleneb rahu.

Artikkel 12.

(Arbitratsioonile või uurimisele allutatavad tüliküsimused).

1. Kõik liiduliikmed lepivad kokku, et kui nende vahel tõuseb tüliküsimus, mis võib viia lõheni, esitavad nemad selle kas vahekohtulikule menetlusele või k o h t u l i k u l e k o r r a l d a m i s e l e või läbivaatamisele Nõukogu poolt. Samuti lepivad nad kokku, et nad ei tohi ühelgi juhul võtta tarvitusele sõda enne kolme kuu möödumist vahekohtulikust v õ i k o h t u l i k u s t otsusest või Nõukogu aruandest.

2. Kõigil käesolevas artiklis ette nähtud juhtudel peab otsus järgnema mõõdukal ajavahemikul ja Nõukogu aruanne peab olema koostatud kuue kuu jooksul arvates päevast, mil tüliküsimus temale esitatud.

Artikkel 13.
(Arbitratsioon).

1. Liiduliikmed lepivad kokku, et kui nende vahel tõuseb tüliküsimus, mis nende arvates kohane vahekohtulikuks v õ i k o h t u l i k u k s l a h e n d u s e k s ja kui seda tüliküsimust ei saada lahendada rahuldavalt diplomaatilisel teel, siis alistatakse küsimus täielikult vahekohtulikule v õ i k o h t u l i k u l e korraldamisele.

2. Nende hulka, mis üldiselt kohased vahekohtulikuks v õ i k o h t u l i k u k s lahenduseks, deklareeritakse kuuluvaks tüliküsimused, mis käivad mõnesuguse lepingu tõlgendamise kohta, rahvusvahelise õiguse iga küsimuse kohta, iga fakti tõelisuse kohta, mis, kui ta kindlaks tehtud, moodustaks mõnesuguse rahvusvahelise kohustise murdmise, või niisuguse murdmise eest kohusliku kahjutasu ulatuse või loomu kohta.

3. Tüliküsimus esitatakse Alalisele Rahvusvahelisele Kohtule või igale muule poolte poolt määratud või nende varemates lepingutes ette nähtud kohtuvõimule või kohtule.

4. Liiduliikmed kohustuvad heas usus täitma tehtud otsuseid ja mitte võtma tarvitusele sõda liiduliikme vastu, kes sellele kohastub. Otsuse mittetäitmise korral Nõukogu esitab abinõud, mis peavad kindlustama otsuse käiku.

Artikkel 14.

(Alatine Rahvusvaheline Kohus).

1. Nõukogule tehakse ülesandeks koostada Alatise Rahvusvahelise Kohtu eelnõu ja esitada see liiduliikmeile. See Kohus käsitleb kõiki rahvusvahelise iseloomuga tüliküsimusi, mis pooled temale esitavad. Tema annab ka nõuandvaid arvamusi iga tüliküsimuse või iga küsimuse kohta, mis Nõukogu või Väiskogu temale esitavad.

Artikkel 15.

(Arbitratsioonile mitteallutatavad tüliküsimused).

1. Kui liiduliikmete vahel tõuseb tüliküsimus, mis võib viia lõheni, ja kui seda ei esitata artikkel 13 ette nähtud vahekohtulikule menetlusele või kohtulikule korraldamisele, on liiduliikmed kokkuleppel kanda see Nõukogu ette. Sel otstarbel on küllaldane, kui üks pooltest teeb teatavaks tüliküsimuse peasekretärile, kes teeb kõik korraldused täieliseks juurdlemiseks ja läbivaatamiseks.

2. Kõige lühemal ajavahemikul peavad pooled temale toimetama kätte kirjelduse nende tüliasja kohta ühes kõikide juurdekuuluvate faktidega ja tõestavate dokumentidega. Nõukogu võib määrata nende viivitamatu avaldamise.

3. Nõukogu püüab kindlustada tüliküsimuse korraldamist. Kui see tal korda läheb, avaldab ta, tema poolt kasulikuks tunnistatud ulatuses, kirjelduse, mis annab

edasi fakte, neist tingitud selgitusi ja tüliküsimuse korraldamise tingimusi.

4. Kui tüliküsimust ei saadud korraldada, koostab ja avaldab Nõukogu aruande, mis vastu võetud kas ühel häälel või häälteenamusega, et teatavaks teha tüliküsimuse olukorrad ja lahendused, missuguseid ta soovitab kui kõige õiglasemaid ja kõige kohasemaid selles asjas.

5. Iga Nõukogus esindatud liige võib samuti avaldada tüliküsimuse faktide kirjelduse ja oma lõppjäreldused.

6. Kui Nõukogu aruanne on võetud vastu ühel häälel, mitte lugedes selle ükshäälsuse arvutusel poolte esindajate hääli, kohustuvad liiduliikmed mitte võtma tarvitusele sõda ühegi poole vastu, kes kohastub aruande lõppjäreldustele.

7. Juhul, kui Nõukogul ei lähe korda saavutada oma aruande vastuvõtmist kõigi tema liikmete poolt, kes ei ole tüliküsimuse osaliste esindajad, jätavad liiduliikmed endile õiguse talitada nii, nagu nemad seda peavad tarvilikuks õiguse ja õigluse ülalhoidmiseks.

8. Kui üks pooltest väidab ja kui Nõukogu tunnustab, et tüliküsimus puutub asjasse, mille rahvusvaheline õigus jätab selle poole ainulisse võimkonda, konstateerib Nõukogu seda aruandes ega soovita ühtegi lahendust.

9. Nõukogu võib kõikidel käesolevas artiklis ette nähtud juhtudel viia tüliküsimuse Täiskogu ette. Täiskogule samuti tuleb esitada tüliküsimus ühe poole nõudmisel; see nõudmine tuleb esitada neljateistkümne päeva

jooksul, arvates silmapilgust, mil tüliküsimus kantud Nõukogu ette.

10. Kõigis Täiskogule esitatud tüliküsimustes kohaldatakse käesoleva artikli ja artikkel 12 eeskirju Nõukogu tegevuse ja võimu kohta ka Täiskogu tegevuse ja võimu kohta. On lepitud kokku, et Täiskogu aruandel, mis kiidetud heaks Nõukogus esindatud liikmete esindajate poolt ja muude liiduliikmete enamuse poolt, välja arvatud igal juhul poolte esindajad, on sama mõju kui Nõukogu aruandel, mis vastu võetud ühel häälel tema liikmete poolt, kes ei ole poolte esindajad.

Artikkel 16.

(Rahvasteliidu "sanktsioonid").

1. Kui liiduliige võtab tarvitusele sõja artiklites 12, 13 või 15 kanda võetud kohustiste vastaselt, loetakse teda, ipso facto , sõjalist akti kordasaatnuks liidu kõikide teiste liikmete vastu. Need kohustuvad viibimata katkestama temaga kõik kaubanduslikud voi rahanduslikud vahekorrad, keelama kõik suhted oma kodanikkude ja paktirikkuja riigi kodanikkude vahel ja lõpetama kõik rahanduslikud, kaubanduslikud või isiklikud ühendused selle riigi ja iga teise riigi, olgu see liiduliige või mitte, kodanikkude vahel.

2. Sel juhul on Nõukogul kohuseks soovitada mitmesugustele huvitatud valitsustele maa-, mere- ja õhuväe koosseise, millega liiduliikmed vastavalt aitaksid kaasa

relvastatud jõududele, mis määratud Liidu kohustiste austama sundimiseks.

3. Peale selle lepivad Liiduliikmed kokku andma üksteisele vastastikust abi käesoleva artikli põhjal tarvitusele võetavate majanduslikkude ja rahanduslikkude abinõude korraldamisel, et vähendada alammäärani kaotusi ja haibusi, mis võivad järgneda neist abinõudest. Samuti nad annavad vastastikust abi vastuseismiseks igale eriabinõule, mis sihitud ühe vastu nendest paktimurdja riigi poolt. Nad teevad tarvilisi korraldusi, et kergendada läbiminekut oma maa-alalt Liidu iga liikme jõududele, kes võtab osa ühisest väljaastumisest Liidu kohustiste austama sundimiseks.

4. Liidust võidakse välja heita iga liiget, kes süüdi mõne paktist järeiduva kohustise rikkumises. Väljaheitmine otsustatakse kõigi teiste Nõukogus esindatud Liiduliikmete hääletamisel.

Artikkel 17.

(Tüliküsimused Mahvastehiitu mittekuuluvate riikidega).

1. Tüliküsimuse korral kahe riigi vahel, kellest üks ainult on Liiduliige, või kumbki ei kuulu Liitu, kutsutakse riik või riigid, kes ei ole Liiduliikmed, alistuma kohustistele, mis peale pandud Liiduliikmetele tüliküsimuse korraldamise otstarbel, Nõukogu poolt õigeks peetud tingimustel. Kui see kutse vastu võetud, korraldatakse arutelu 12 kuni 16 eeskirju, muudatustega, mis

peetud vajalisteks Nõukogu poolt.

2. Kohe peale selle kutse saatmist avab Nõukogu tüliküsimuse olukordade juurdluse ja esitab niisuguse korralduse, mis temale näib parimana ja mõjuvaimana sel erijuhul.

3. Kui kutsutud riik, keeldudes vastu võtmast liiduliikme kohustisi tüliküsimuse korraldamise otstarbeks võtab tarvitusele sõja ühe liiduliikme vastu, siis on kohaldatavad temale artikkel 16 eeskirjad.

4. Kui mõlemad kutsutud pooled keelduvad vastu võtmast liiduliikme kohustisi tüliküsimuse korraldamise otstarbeks, võib Nõukogu võtta tarvitusele kõik abinõud ja teha kõiki ettepanekuid, mis kohased hoidma ära vaenutegevust ja tooma kaasa konflikti lahendust.

Sõrendatud šriftiga art. 12, 13 ja 15 osad lisati paktile muutustega, mis astusid jõusse 26. septembril 1924. a.

LISA III

A l a t i s e R a h v u s v a h e l i s e K o h t u P õ h i k i r i.

Art. 1.

Sõltumata maagi konventsioonide põhjal 1899. ja 1907 aastast organiseeritud vahekohtust ja erilistest vahekohtunikkude palatitest, kellele riigid alati võivad usaldada oma tüliküsimuste lahendamist, asutati, Rahvasteliidu Põhikirja artikkel 14-le vastavalt, Alatine Rahvusvaheline Kohus.

Peatükk I. Kohtu korraldus.

Art. 2.

Alatine Rahvusvaheline Kohus on iseseisev kohtunikkude kogu, kes valitud rahvuse peale vaatamata, isikute seast, kelle moraalist kõige suuremat lugu peetakse ja kellel on kõige kõrgemate kohtulikkude toimingute täitmiseks nende riigis tarvilikud omadused või kes on juriskonsuldid, kellel suured teadmised rahvusvahelise õiguse alal.

Art. 3.

Kohus koosneb viieteistkümnest liikmest.

Art. 4.

Kohtu liikmed valitakse Täiskogu ja Nõukogu poolt isikute nimestikust, kes ette pandud Vahekohtu rahvusgruppidelt järgmiste eeskirjade kohaselt.

Mis puutub Liidu liikmetesse, kes ei ole esindatud Alalises Vahekohtus, sünnib kandidaatide nimestikkude esitamine rahvusgruppide poolt, kes selleks oma valitsuste poolt nimetatud, samadel tingimustel, mis ette nähtud Vahekohtu liikmete kohta Haagi 1907.a. rahvusvaheliste tülide rahulisel teel lahendamise kohta käiva konventsiooni artiklis 44.

Erikokkuleppe puudumisel määrab Täiskogu Nõukogu ettepanekul kindlaks tingimused, missugustel võib Kohtu liikmete valimisest osa võtta mõnesugune riik, kes, olles ühinenud Kohtu põhikirjaga, ei ole Rahvasteliidu liige.

Art. 5.

Vähemalt kolm kuud enne valimistähtaega kutsub Rahvasteliidu peasekretär kirjalikult üles põhikirja lisas nimetatud või hiljemini Rahvasteliitu astunud riikide vahekohtu liikmeid, kui ka art. 4. § 2-ses vastavalt nimetatud isikuid määratud ajal rahvuslikkude gruppide kaudu esitama isikuid, kes suudavad kohtu liikmete kohuseid täita.

Grupp ei või ühelgi juhul üle nelja isiku ette panna, viimastest võivad kõige rohkem kaks tema rahvusest olla. Ühelgi juhul ei või ettepandud kandidaatide arv suurem olla vabade kohtade kahekordsest arvust.

Art. 6.

Igale rahvuslikule grupile soovitatakse enne kandidaatide määramist nõu küsida kõrgemalt kohtult, õigusteaduse fakulteetidelt, koolidelt, rahvuslikelt akadeemiailt ja õigusteadlikelt rahvusvahelistelt akadeemiate osakondadelt.

Art. 7.

Rahvasteliidu peasekretär seab kokku tähestiku järjekorras kõikide sel viisil esitatud isikute nimekirja: ainult need isikud on valitavad, välja arvatud art. 12 § 2-ses ettenähtud juhud.

Peasekretär teatab selle nimekirja täiskogule ja nõukogule.

Art. 8.

Täiskogu ja nõukogu valivad sõltumata üheineteisest esiteks alalised kohtunikud, siis lisakohtunikud.

Art. 9.

Igal valimisel tuleb valijatel silmas pidada, et kohtu liikmeteks valitavad isikud mitte ainult individuaalselt ei vastaks nõutud omadustele, vaid et nende kogu kindlustaks toimimist tsivilisatsiooni kommete ja maailma juriidiliste peasüsteemide kohaselt.

Art. 10.

Valituks loetakse need, kes on saanud täiskogu ja nõukogu absoluutse häälteenamuse.

Juhul, kui kahekordne täiskogu ja nõukogu valik langeb rohkem kui ühe sama Rahvasteliidu liikme peale, valitakse ainult vanem neist.

Art. 11.

Kui pärast esimest valimiskoosolekut veel vabu kohti on, talitatakse samal viisil teist korda ja kui tarvis, kolmas kord.

Art. 12.

Kui pärast kolmandat valimiskoosolekut on veel vabu kohti, võib igal ajal, kas täiskogu või nõukogu soovil, moodustada vahetalituskomisjoni kuuest liikmest, kellest kolm täiskogu ja kolm nõukogu poolt nimetatakse; see komisjon valib iga vaba koha jaoks isiku, kes tuleb täiskogule ja nõukogule eraldi vastuvõtmiseks esitada.

Sellesse nimekirja võidakse üksmeelsel nõusolekul üles tähendada kõik nõutud omadustega isikud, ka siis, kui neid 4. ja 5. art. ettenähtud esitamisnimekirjas ei ole.

Kui vahetalituskomisjon konstateerib, et temal võimalik pole valimist toimetada, valivad juba nimetatud kohtu liikmed nõukogu poolt määratud aja jooksul vabadele kohtadele isikud, kelle poolt täiskogus ja nõukogus on hääletatud.

Kui kohtunikkude hääled ühesuguselt jagunevad, on kõige vanema kohtuniku hääl otsustav.

Art. 13.

Kohtu liikmed valitakse üheksaks aastaks.

Nad on tagasivalitavad.

Nad jäävad ametisse kuni nende asendamiseni. Pärast asendamist jätkavad nad neile juba lahendamiseks esitatud asjade käsitlemist.

Kohtu liikme lahkumise puhul adresseeritakse lahkumispalve kohtu presidendile üleandmiseks Rahvasteliidu peasekretärile.

See viimane teadaanne avab vaba koha.

Art. 14.

vabanenud kohtadele valitakse sama meetodiga, mida tarvitatud esimesel valimisel, järgmise eeskirja tingimusel: ühe kuu jooksul pärast koha vabanemist saadab Rahvasteliidu peasekretär artiklis 5 ettenähtud kutsed ja valimise daatum määratakse kindlaks Nõukogu poolt ta esimesel järgneval sessioonil.

Art. 15.

Kohtu liige, valitud liikme asemele, kelle mandaadi tähtaeg ei ole lõppenud, jääb ametisse kuni oma eelkäija mandaadi lõppemiseni.

Art. 16.

Kohtu liikmed ei või täita ühtki poliitilist või administratiivametit ega olla tegevuses ühelgi elukutselise iseloomuga alal.

Kahtluse korral otsustab kohus.

Art. 17.

Kohtu liikmed ei või üheski asjas teotseda esindajana, nõuandjana või advokaadina.

Nad ei või osa võtta ühegi asja otsustamisest, milles nad varemini on esinenud ühe poole esindajatena, nõuandjatena või advokaatidena, rahvusliku või rahvusvahelise kohtu või uurimiskomisjoni liikmetena või iga teise nime all.

Kahtluse korral otsustab kohus.

Art. 18.

Kohtu liikmeid võib ametist tagandada ainult siis, kui nemad teiste liikmete üksmeelsel otsusel enam nõutud tingimustele ei vasta.

Kohtusekretär teatab sellest ametlikult Rahvasteliidu peasekretärile.

Säärane teadaanne tekitab vaheaja istungites.

Art. 19.

Kohtu liikmetel on nende kohustetäitmisel diplomaatilised eesõigused ja puutumatus.

Art. 2o.

Iga kohtu liige peab enne ametisse astumist avalikul koosolekul pühaliku lubaduse andma oma kohuseid täiesti ustavalt täita.

Art. 21.

Kohus valib kolmeks aastaks oma esimehe ja ase-esimehe; nad on uuestivalitavad.

Ta nimetab oma sekretäri.

Kohtu sekretäri amet pole ühendatav alalise vahekohtu peasekretäri ametiga.

Art. 22.

Kohtu asukohaks on määratud Haag.

Esimees ja sekretär elavad kohtu asupaigas.

Art. 23.

Kohus on alaliselt sessioonis, välja arvatud kohtu vaheajad, mille perioodid ja kestuse kindlaks määrab kohus.

Kohtu liikmetel, kelle kodud asuvad Haagist üle viiepäevase normaalsõidu kaugusel, on õigus rippumatult kohtu vaheaegadest saada iga kolme aasta kohta kuus kuud puhkust, sõidukestust kaasa arvamata.

Kohtu liikmetel tuleb olla igal ajal kohtu käsutuses, välja arvatud korraline puhkus, takistus haiguse tõttu või mõnel muul tõsisel põhjusel, mis presidendile tarvilikult motiveeritud.

Art. 24.

Kui mõnel eripõhjusel üks kohtu liikmetest on arvamisel, et ta ei pea osa võtma teatud asja arutamisest, siis teatab ta sellest esimehele.

Kui esimees arvab, et mõnel kohtu liikmel ei tuleks mingisugusel eripõhjusel osa võtta teatud asja arutamisest, siis teatab ta sellest viimasele.

Kui säärastel juhtumistel kohtu liikme ja esimehe arvamised lahku lähevad, otsustab kohus.

Art. 25.

Välja arvatud eriti ettenähtud juhul, täidab kohus oma ülesandeid täiskoosolekul.

Tingimusel, et kohtu moodustamiseks käsutada olev kohtunikkude arv ei langeks sellega alla üheteistkümne

võib kohtu kodukord ette näha, et vastavalt asjaoludele ja kordamööda üks või mitu kohtunikku võivad olla vabastatud kohtuistungist.

Siiski on üheksaliikmeline kvoorum küllaldane kohtu moodustamiseks.

Art. 26.

Töösse puutuvates asjades ning eriti Versailles' lepingu XIII osas (Töö) ja vastavates teiste rahulepingute osades ettenähtud asjades otsustab kohus alljärgnevatel tingimustel:

Kohus moodustab igaks kolmeaastaseks perioodiks erikoja viiest kohtunikust, kelle nimetamisel arvestatakse nii palju kui võimalik artikli 9 eeskirju. Peale selle nimetatakse kaks kohtunikku, selle asendamiseks kohtunikkudest, kellele osutuks võimatuks istungist osa võtta. Poolte palvel otsustab asja see koda. Niisuguse palve puudumisel astub kohus kokku täiskoosolekuks. Mõlemal juhul assisteerivad kohtunikkudele neli tehnilist assessori, kes kohtunikkude kõrval istungist osa võtavad nõuandva häälega ja kes kindlustavad vaidlusaluste huvide õiget esindamist.

Tehnilised assessorid valitakse igal erijuhul artiklis 3o ettenähtud menetlusmääruste järgi nimestikust "Assessorid töötülide jaoks", mis koosneb Rahvasteliidu liikmete poolt ettepandud nimedest, iga liikme poolt kaks nime, ja Rahvusvahelise Tööbüroo administratiivnõukogu poolt samal arvul ettepandud nimedest. Administ-

ratiiv-nõukogu nimetab poolel arvul töölis te esindajaid ja poolel arvul tööandjate esindajaid Versailles' lepingu artiklis 412 ja teiste rahulepingute vastavates artiklites ettenähtud nimestikust.

Artiklis 29 ettenähtud lihtsustatud menetluse tarvituselevõtmine jääb alati avatuks käesoleva artikli esimeses lõikes ettenähtu asjades, kui pooled seda nõuavad.

Töösse puutuvates asjades on Rahvusvahelise Tööbürool õigus anda kohtule kõik tarvilikud teated, ja sel otstarbel tehakse Büroo direktorile teatavaks kõik kirjalikult esitatud menetlusdokumendid.

Art. 27.

Ühendustesse ja transiidisse puutuvates asjades ja eriti Versailles' lepingu XII osas (Sadamad,Veeteed, Raudteed) ja teiste rahulepingute vastavates osades ettenähtud asjades talitab kohus alljärgnevatel tingimustel:

Kohus moodustab igaks kolmeaastaseks perioodiks erikoja viiest kohtunikust, kelle nimetamisel arvestatakse niipalju kui võimalik artikkel 9.eeskirju. Peale selle nimetatakse kaks kohtunikku, selle asendamiseks kohtunikest, kellel osutub võimatuks istungist osa võtta. Poolte palvel see koda otsustab asja. Mainitud palve puudumisel astub kohus kokku täiskoosolekuks. Kui pooled soovivad või kui kohus seda otsustab, assisteerib kohtunikkudele neli tehnilist assessorit, kes isungist osa võtavad nõuandva häälega.

Tehnilised assessorid valitakse igal erijuhul artiklis 3o ettenähtud menetlusmääruste järgi nimestikust "Assessorid transiidi- ja ühendustetülide jaoks", mis koosneb Rahvasteliidu liikmete poolt ettepandud nimedest, igalt liikmelt kaks nime.

Artiklis 29 ettenähtud lihtsustatud menetluse tarvituselevõtmine jääb alati avatuks käesoleva artikli esimeses lõikes ettenähtud asjades, kui pooled seda nõuavad.

Art. 28.

Artiklites 26. ja 27. ettenähtud erikojad võivad asuda asjaosaliste poolte nõusolekul väljaspool Haagi.

Art. 29.

Asjade kiireks lahendamiseks moodustab kohus igal aastal koja viiest kohtunikust, kellel ülesandeks asju otsustada lihtsustatud menetluse korras, kui pooled seda nõuavad. Peale selle nimetatakse kaks kohtunikku selle asendamiseks kohtunikest, kellel osutub võimatuks istungist osa võtta.

Art. 3o.

Kohus määrab oma menetlusviisi kindlaks korralduse läbi. Eriti korraldab ta lihtsustatud menetlust.

Art. 31.

Iga tüliosalise poole kodakondsusest kohtunikkudel jääb õigus osa võtta kohtu poolt arutatavas asjas.

Kui kohtu koosseisu kuulub üks kohtunik ühe poole kodakondsusest, võib teine pool nimetada omal valikul

ühe isiku kohtunikuna istunigst osavõtmiseks. See viimane peab olema valitud eeskätt isikute hulgast, kes on olnud esitatud kandidaatidena artiklite 4 ja 5 põhjal.

Kui kohtu koosseisu ei kuulu ühtki kohtunikku poolte kodakondsusest, võib iga pool nimetada ühe kohtuniku eelmises lõikes mainitud kombel.

Käesolev eeskiri on kehtiv artiklite 26, 27 ja 29 juhtudel. Sellistel juhtudel palub esimees ühte või, kui tarvis, kahte kohtu koosseisu kuuluvat kohtu liiget loovutada oma kohad asjasthuvitatud poolte kodakondsusest kohtu liikmetele ja, nende puudusel või kui nad on takistatud, poolte poolt eriti nimetatud kohtunikkudele.

Kui mitmel poolel on ühine huvi, loetakse neid eelmiste eeskirjade täitmisel üheks pooleks. Kahtluse korral otsustab kohus.

Käesoleva artikli 2, 3 ja 4. lõike kohaselt nimetatud kohtunikud peavad vastama käesoleva põhikirja artiklite 2, 17 teise lõike, 2o ja 24 eeskirjadele. Nad võtavad osa otsusetegemisest täieliku võrdduse tingimustel oma kolleegidega.

Art. 32.

Kohtu liikmed saavad aastapalga.

Esimees saab erilise aastatasu.

Abiesimees saab eritasu iga päeva eest, mil ta täidab esimehe kohuseid.

Artikli 31 põhjal nimetatud kohtunikud, kes ei ole

kohtu liikmed, saavad tasu iga päeva eest, mil nad oma ametikohuseid täidavad.

Need palgad, tasud ja eritasud määratakse kindlaks Rahvasteliidu täiskogu poolt nõudkogu ettepanekul. Neid ei või vähendada ametisoleku kestel.

Asjadevalitseja palk määratakse kindlaks täiskogu poolt kohtu ettepanekul.

Täiskogu poolt vastuvõetud määrustik määrab kindlaks kohtu liikmete ja asjadevalitseja pensioni saamise tingimused kui ka kohtu liikmete ja asjadevalitseja sõidukulude tasumise tingimused.

Palgad, tasud ja eritasud on vabad igasugusest maksustamisest.

Art. 33.

Kohtu kulud katab Rahvasteliit täiskogu poolt nõukogu ettepanekul määratud viisil.

Peatükk II. Kohtu pädevus.

Art. 34.

Ainult Rahvasteliitu kuuluvatel riikidel ja liidu liikmetel on õigus kohtu poole pöörduda.

Art. 35.

Kohus on avatud Rahvasteliidu liikmetele kui ka liidu põhikirja lisas nimetatud riikidele.

Tingimused, missugustel ta on avatud muudele riikidele, määrab kehtivate lepingute erieeskirjade reservat-

siooni tingimusel nõukogu, ja kõigil juhtudel niiviisi, et neist tingimustest ei järgneks pooltele kohtu ees mõnesugust ebavõrdsust.

Kui mingi riik, kes ei ole Rahvasteliidu liige, on tüliosaline pool, määrab kohus kindlaks maksu kohtu kulude katteks, mille see pool peab kandma. See eeskiri ei ole siiski kehtiv, kui mainitud riik kohtu kuludest osa võtab.

Art. 36.

Kohtu pädevusse kuuluvad kõik asjad, mis pooled temale esitavad, samuti ka kõik eriti jõusolevates lepingutes ja konventsioonides ettenähtud juhud.

Liidu liikmed ja kokkuleppe lisas nimetatud riigid võivad, kas protokolli allakirjutamisel ehk ratifitseerimisel, mille juurde käesolev põhikiri on lisatud, või edaspidi kuulutada enese kohta sunduslikuks ipso facto ja ilma erilise konventsioonita kohtuotsuse iga teise liikme ehk riigi vastu, kes samasuguse kohustuse oma peale võtnud kõigis või mõnesugustes tüliasjade liikides, millel juriidiline iseloom ja mille aineks on:

a) lepingu tõlgendamine,:

b) igasuguse küsimus rahvusvahelise õiguse alal;

c) iga tegelik akt, mis, kui ta oleks kindlaks tehtud, tähendaks ühe rahvusvahelise kohustuse rikkumist;

d) rahvusvahelise kohustuse rikkumisest tekkinud kahjutasu iseloom või ulatus.

Ülalnimetatud deklaratsioon võib tehtud olla tingimuseta või vastastikuse tingimusega mitme või teatud arvu liikmete ehk riikide poolt või teatud aja peale.

Kohus otsustab ise oma pädevuse, kui seda vaja.

Art. 37.

Kui mõnesugune jõusolev leping ehk konventsioon näeb ette tüliküsimuste lahendamist Rahvasteliidu poolt moodustatava kohtuasutise poolt, siis lahendab kõiki sääraseid asju kohus.

Art. 38.

Kohus rakendab:

1) rahvusvahelisi konventsioone, kas üldiseid või erilisi, mis sisaldavad tülisolevate riikide poolt tunnistatud sätteid;

2) rahvusvahelist taba, mis üldise praktika poolt seadusena vastu võetud;

3) üldiseid tsiviliseeritud rahvaste poolt tunnistatud õiguse põhimõtteid;

4) alluvalt art. 59 määrustele, kohtuotsusi ja tähtsamate teadlaste arvamisi kõrvaliste abinõudena õiguse sätete tuvastamisel.

Käesolev säte ei võta poolte nõusolekul kohtult võimalust otsustada ex aequo et bono.

Peatükk 3. Menetlus.

Art. 39.

Kohtu ametlikkudeks keelteks on prantsuse ja inglise keel. Kui pooled on kokkuleppel selles, et kogu menetlus sünniks prantsuse keeles, kuulutatakse kohtuotsus selles keeles. Kui pooled on kokkuleppel selles, et kogu menetlus toimuks inglise keeles, kuulutatakse kohtuotsus selles keeles.

Kokkuleppe puudumisel tarvitatava keele kohta võivad pooled kasutada suusõnalisel kohtus esinemisel seda neist kahest keelest, mida nad eelistavad, ja kohtu otsus kuulutatakse prantsuse ja inglise keeles. Sel juhul määrab kohus ühtlasi neist tekstidest ühe autentseks.

Kohus võib iga poole palvel lubada tarvitada prantsuse või inglise keele asemel mõnd muud keelt.

Art. 4o.

Tüliasjad esitatakse kohtule vastavalt juhule, kas kohtu sekretäriaadile adresseeritud teadaandega kompromissi kohta või nõudekirjaga; mõlemal juhul peavad olema märgitud tüliobjekt ja tüliosalised pooled.

Kohtu sekretäriaat teeb selle nõude viibimata teatavaks kõigile asjasthuvitatuile.

Ta informeerib sellest samuti Rahvasteliidu peasekretäri vahetalitusel kõiki liidu liikmeid kui ka riike, kellel õigus kohtu poole pöörduda.

Art. 41.

Kohus võib, kui ta leiab, et olud seda nõuavad,

ära määrata, missugused ajutised abinõud tulevad tarvitusele võtta mõlemate poolte õiguste kaitseks. Kuni lõppliku otsuseni teatatakse nendest abinõudest viibimata pool tele ja nõukogule.

Art. 42.

Pooled on esindatud esindajate läbi.

Nad võivad kohtus nõuandjate või advokaatide abi tarvitada.

Art. 43.

Menetlus koosneb kahest järgust: kirjalikust ja suulisest.

Kirjalikku menetlusse kuulub selestuste, vaiete kui ka iga tõendava paberi ja dokumendi teatamine kohtule ja taspoolele.

Teatamine sünnib registraatori kaudu kohtu poolt määratud korras ja tähtaegadel. Igast ühe poole poolt esitatud paberist tuleb anda teisele poolele vastav tõestatud ärakiri. Suuline menetlus seisneb tunnistajate, oskurite, esindajate, nõuandjate ja advokaatide ülekuulamises kohtu poolt.

Art. 44.

Igasuguste teadete suhtes isikutele peale esindajate, nõuandjate ja advokaatide pöördub kohus otse selle riigivalitsuse poole, kelle territooriumisse teadaanne puutub.

Samuti toimitakse kohapeal igasuguste tõenduste saamisel.

Art. 45.

Vaidlusi juhatab esimees ja tema puudumisel ase-esimees; takistuse korral kõige vanem kohal olevatest kohtunikkudest.

Art. 46.

Istung on avalik, kui kohus teisiti ei otsusta või mõlemad pooled asja kinnist arutamist ei nõua.

Art. 47.

Iga istungi kohta koostatakse protokoll, millele sekretär ja esimees alla kirjutavad. Sellel protokollil on ainus autentne iseloom.

Art. 48.

Kohus annab korraldusi protsessi juhatamise kohta ja määrab kindlaks vormid ja tähtaja, mille jooksul iga pool lõpplikult oma arvamist peab avaldama; ta tarvitab kõiki abinõusid, mida tunnistuse võtmine nõuab.

Art. 49.

Kohus võib, isegi enne vaidlusi, esindajatelt nõuda kõiki dokumente ja igasuguseid seletusi. Nõudmise mittetäitmise puhul seab ta selle kohta kokku akti.

Art. 5o.

Kohus võib igal ajal usaldada juurdluse toimetamise ehk asja uurimise mõnele kogule, büroole, komisjonile või mõnele teisele organisatsioonile oma valiku järele.

Art. 51.

Vaidluste ajal esitatakse tunnistajatele ja oskuritele kõik tarvilised küsimused tingimustel, mis kohus

määrab artikkel 3o-s ettenähtud korraldusega.

Art. 52.

Peale seda, kui kohus on vastu võtnud tõendused ja tunnistused tema poolt kindlaksmääratud tähtaegadel, võib tema tagasi lükata kõik ettekanded või dokumendid, mida üks pool tahab temale esitada ilma teise poole nõusolekuta.

Art. 53.

Kui üks pool kohtusse ei ilmu või oma tõendusi ei esita, võib teine pool kohut paluda, et viimane oma lõppotsuse avaldaks.

Enne seda aga peab kohus kindlaks tegema mitte ainult oma pädevuse vastavalt artiklitele 36 ja 37, vaid ka nende otsuste põhinemist tõsioludele ja õigusele.

Art. 54.

Kui esindajad, advokaadid ja nõuandjad on esitanud kohtu kontrolli all kõik tõendid, mida nad tarvilikuks peavad, kuulutab esimees vaidlused lõpetatuks.

Kohus läheb nõupidamise ruumi otsust tegema. Kohtu nõupidamised on ja jäävad salajasteks.

Art. 55.

Kohtu otsused tehakse istunigst osavõtjate kohtunikkude häälteenamusega. Kui hääled ühesuguselt jagunevad, siis on esimehe või tema asetäitja hääl otsustav.

Art. 56.

Otsus motiveeritakse.

Temas on märgitud osavõtjate kohtunikkude nimed.

Art. 57.

Kui otsus ei avalda täielikult või osalt kohtunikkude üksmeelset arvamist, siis on neil, kes teistsugusel arvamisel, õigus selle juurde lisada oma eriarvamuse seletust.

Art. 58.

Otsusele kirjutavad alla esimees ja sekretär. Ta loetakse ette avalikul istungil, esindajatele sellest tarviliselt ette teatades.

Art. 59.

Kohtu otsus on kohustav ainult tülisolejatele pooltele ja selles asjas, mida otsustati.

Art. 6o.

Otsus on lõpplik ja vastuvaidlemata.

Vaidluse korral otsuse sisu ja ulatuse üle tuleb kohtul, iga poole nõudmisel, seletust anda.

Art. 61.

Otsuse revideerimist võib kohtult nõuda ainult fakti ilmsikstulekul, millel otsustav tähtsus võib olla ja mis enne otsuse avaldamist kohtule ja revideerimist nõudvale poolele teadmata oli, ilma et viimane selles teadmatuses süüdi oleks olnud.

Revideerimistalitust alustatakse kohtu korralduse põhjal, kusjuures konstateeritakse uut fakti, mis ot-

suse revideerimise tarvilikuks teeb.

Kohus võib teha revideerimistalituse alustamise sõltuvaks varemast otsuse täitmisest.

Revideerimise nõue tuleb teha kõige hiljem kuue kuu jooksul pärast uue fakti ilmnemist.

Ühtegi revideerimise nõudmist ei või teha hiljem kui lo aastat, otsuse kuupäevast arvates.

Art. 62.

Kui üks riik leiab, et tüliasjas mõni juriidilise iseloomuga küsimus temasse puutub, siis võib ta kohtule anda vaheleastumise palve.

Kohus otsustab.

Art. 63.

Kui asi puutub konventsiooni tõlgendamisse, mille osalised peale tülisolevate poolte veel teised riigid on, siis teatab kohtu registraator neile sellest viibimata.

Igaühel neist on õigus protsessist osa võtta, ja kui nad seda õigust kasutavad, siis kehtib otsuse tõlgendus ka nende kohta.

Art. 64.

Kui kohus teisiti ei otsusta, siis kannab iga pool oma kohtukulud.

Peatükk 4. Nõuandvad arvamused.

Art. 65.

Küsimused, mille kohta kohtult nõuandvat arvamust palutakse, esitatakse kohtule kirjaliku palvena, mis alla kirjutatud Rahvasteliidu täiskogu presidendi või nõukogu presidendi, või täiskogu või nõukogu juhiste põhjal toimiva Rahvasteliidu peasekretäri poolt.

Palve formuleerib täpsais väljendustes küsimuse, mille kohta kohtult arvamust palutakse. Sellele lisatakse juurde kõik dokumendid, mis küsimust võivad valgustada.

Art. 66.

1. Asjadevalitseja teeb nõuandvat arvamust küsiva palve viibimata teatavaks Rahvasteliidu peasekretäri vahetalitusel liidu liikmetele, samuti riikidele, kes õigustatud kohtu poole pöörduma.

Peale selle igale liidu liikmele, igale kohtu poole pöördumise õigusega riigile ja igale rahvusvahelisele organisatsioonile, missugusid kohtu poolt või, kui kohus koos ei ole, esimehe poolt loetakse kohasteks küsimuse kohta andmeid muretsema, teadustab asjadevalitseja erilise ja vahenditu teadaandega, et kohus on valmis vastu võtma kirjalikku kokkuvõtteid kohtu esimehe poolt määratava tähtaja kestel või kuulama suulisi seletusi sel otstarbel peetaval avalikul istungil.

Kui käesoleva artikli esimeses lõikes nimetatud mõni liidu liige või riik, kes ei ole saanud eelmainitud

eriteadaannet, soovi avaldab kirjalikku kokkuvõtet esitada või kuulmist leida, otsustab kohus.

2. Liikmetele, riikidele või organisatsioonidele, kes on esitanud kirjalikke või suulisi kokkuvõtteid, lubatakse anda seletusi teiste liikmete riikide ja organisatsioonide poolt esitatud kokkuvõtete kohta, kohtu poolt, või kui ta istungeid ei pea, kohtu esimehe poolt kindlaksmääratud vormides, ulatuses ja tähtaegadel. Sel otstarbel teeb asjadevalitseja kirjalikud kokkuvõtted õigeks ajaks teatavaks liikmetele, riikidele või organisatsioonidele, kes neid omalt poolt esitanud.

Art. 67.

Kohus kuulutab oma nõudandvad arvamused avalikul istungil, millest on ette teatatud Rahvasteliidu peasekretärile ja asjast otseselt huvitatud liidu liikmete esindajaile, riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele.

Art. 68.

Kohus käsitleb oma nõuandva ülesande täitmisel peale selle tüliasjade kohta käivaid põhikirja eeskirju ulatusel, missugusel ta neid tunnustab tarvitatavaiks.

Deklaratsiooni Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja sundusliku jurisdiktsiooni tunnustamise kohta on kehtiv järgmiste riikide suhtes:

1. Albaania,
2. Austraalia,
3. Austria,
4. Belgia,
5. Boliivia,
6. Brasiilia,
7. Bulgaaria,
8. Dominikaani,
9. Eesti,
10. Haiti,
11. Hispaania,
12. Iiri,
13. India,
14. Iraan,
15. Kanada,
16. Kolumbia,
17. Kreeka,
18. Leedu,
19. Luksemburg,
20. Lõuna-Aafrika Unioon,
21. Läti,
22. Madalmaad,
23. Monako,
24. Norra,
25. Panama,
26. Paraguai,
27. Peruu,
28. Portugal,
29. Prantsuse,
30. Rootsi,
31. Rumeenia,
32. Saksa,
33. Salvador,
34. Siiam,
35. Soome,
36. Šveits,
37. Taani,
38. Ungari,
39. Uruguai,
40. Uus-Meremaa
41. Ühendatud Kuningriik.

LISA IV

L o c a r n o l e p i n g u d.[113]

Liide B Lõpp-protokolli juurde - Vahekohtu leping Saksa ja Belgia vahel (Alla kirjutatud Locarnos, 16, oktoobril 1925).

Allakirjutajad, õigesti volitatud,

olles saanud oma valitsustelt ülesandeks kindlaks määrata menetluse üksikasjad, mille järgi, nagu ette nähtud tänasel päeval Saksamaa, Belgia, Prantsusmaa, Suur Briti ja Itaalia vahel sõlmitud lepingu artikkel 3-das, tulevad lahendada rahulikul teel kõik küsimused, mida pole võimalik lahendada sõbraliku kokkuleppe teel Saksamaa ja Belgia vahel, on

kokku leppinud järgmises:

O s a I.

Artikkel 1.

Kõik tüliküsimused, ükskõik, mis liiki, Saksamaa ja Belgia vahel, milles pooled on tülis oma vastastikuste õiguste suhtes ja mida ei ole võimalik korraldada sõbralikult tavalise diplomaatilise menetluse abil, peab allutatama kas vahekohtule või Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule otsustamiseks nagu määratletud järgnevas. Ollakse üksmeelel, et ülal nimetatud tüliküsimused sisaldavad eriti neid tüliküsimusi, mida käsitleb Rahvaste-

liidu põhikirja artikkel 13.

Need sätted ei leia kohaldamist tüliküsimustele, mis on tekkinud käesolevale lepingule eelnenud asjaoludest ja kuuluvad minevikku.

Artikkel 2.

Enne kui on kasutatud mingit vahekohtumenetlust või menetlust Alatise Rahvusvahelise Kohtu ees, võib tüliküsimust pooltevahelise kokkuleppega allutada lepitamiseks alatisele rahvusvahelisele komisjonile, mida nimetatakse "Alatiseks Lepituskomisjoniks", milline moodustatakse käesoleva lepingu kohaselt.

Artikkel 3.

Kui on tegemist tüliküsimusega, mis ühe poole säseseadusandluse põhjal allub tema maa kohtutele (Landesgerichte), allutatakse tüliküsimus alles siis käesolevas lepingus ettenähtud menetlusele, kui selle maa pädeva kohtuasutise poolt antud otsus on lõplikult jõustunud mõõduka aja jooksul.

Artikkel 4.

Artikkel 2-s ettenähtud Alatine Lepituskomisjon koosneb viiest liikmest, kes nimetatakse järgmiselt: Saksa ja Belgia valitsused nimetavad kumbki ühe komissari (Kommissar) oma riikkondsusest; ning määravad vastastikuse kokkuleppega kolm komissari kolmandate riikide kodanikkude hulgast. Need kolm komissari peavad olema erinevatest riikkondsustest ja nende hulgast määravad Saksa ja Belgia valitsused komisjoni eesistuja.

Komissarid nimetatakse kolmeks aastaks ning nende uuestinimetamine on lubatud. Nad täidavad oma ülesandeid kuni järeletuleja määramiseni ja igal juhul nende volituste lõppemise ajal käsitlusel olevate tööde lõpetamiseni.

Kohad, mis vabanevad surmajuhtumi, ametist loobumise või muude takistuste tõttu, täidetakse kõige lühema aja vältel nimetamiseks ettenähtud menetluse korras.

Artikkel 5.

Alatine Lepituskomisjon moodustatakse kolme kuu jooksul peale käesoleva lepingu jõustumist.

Kui ühiselt nimetatavate komissaride määramine ei toimu ettemääratud aja jooksul, või asendamise puhul, kolme kuu jooksul arvates koha vabanemisest, siis, muude lepete puudumisel, palutakse Šveitsi Liidupresidenti võtta ette vajalikud nimetamised.

Artikkel 6.

Alatine Lepituskomisjon astub tegevusse esitise põhjal, mida tehakse eesistujale mõlemate poolte poolt vastastikusel kokkuleppel, või, sellise kokkuleppe puudumisel, ühe või teise poole poolt.

Esitis, olles andnud tüliküsimuse ainest lühida ülevaate, sisaldab palve (Ersuchen) komisjonile, kasustada kõiki sõbraliku lahenduse saavutamiseks vajalikke vahendeid.

Kui esitis tehakse ainult ühe poole poolt, siis teatatakse sellest viibimata vastaspoolele.

Artikkel 7.

15 päeva jooksul pärast seda, kui Saksa või Belgia valitsus on esitanud tüliküsimuse Alatisele Lepituskomisjonile, kumbki pool võib vastava tüliküsimuse uurimiseks asendada oma komissari isikuga, kes selle s asjas omab erilise kvalifikatsiooni.

Pool, kes kasustab seda õigust peab sellest viibimata teatama teisele poolele, viimane on sel juhul õigustatud ette võtma samasugust aktsiooni.15 päeva jooksul arvates päevast, mil ta saab vastava teate.

Artikkel 8.

Alatise Lepituskomisjoni ülesanne on selgitada tüliküsimusi, koguda selleks otstarbeks kõiki vajalikku materjali juurdluse või mõnel muul viisil ja hoolitseda poolte vahel kokkuleppe saavutamise eest. Ta võib, selle järele, kui asi on uuritud, teatada pooltele lahenduse tingimustest, mis temale näivad sobivaina ja ette panna neile tähtaeg, mille jooksul nad peavad oma otsuse tegema.

Lõpetades oma tegevust, komisjon peab koostama aruande, mis, vastavalt olukorrale, konstateerib kas seda, et pooled on jõudnud kokkuleppele, ja sellisel juhul, missugustel tingimustel kokkulepe on toimunud, või seda, et pooli polnud võimalik viia kokkuleppele.

Komisjoni tööd peavad, kui mitte pooled teisiti kokku ei lepi, olema lõpetatud kuue kuu jooksul arvates päevast, mil komisjonile tüliküsimus esitati.

Artikkel 9.

Juhul kui selle suhtes puuduvad erieeskirjad, ~~peab~~ korraldab Alatine Lepituskomisjon ise oma menetluse milline igal juhul peab võimaldama mõlemate poolte kuulamist. Juurdluse toimetamisel komisjon, kui ta mitte ühehäälselt teisiti ~~ei~~ otsusta menetleb vastavalt Haagi 18. oktoobri 1907 konventsiooni rahvusvaheliste tüliküsimuste rahulikuks lahendamiseks peatükk III-da (Rahvusvahelised uurimiskomisjonid) sätetele.

Artikkel 10.

Alatine Lepituskomisjon astub kokku, vastupidise kokkuleppe puudumisel poolte vahel, kohas, mis määratud eesistuja poolt.

Artikkel 11.

Alatine Lepituskomisjoni töötulemusi ei avaldata muidu , kui komisjoni otsuse põhjal, milleks antud poolte nõusolek.

Artikkel 12.

Pooled on esindatud Alatises Lepituskomisjonis esindajate läbi, kelle ülesandeks on toimida vahendajatena nende ja komisjoni vahel; vad võivad peale selle kasutada nõunikkude ja oskurite abi, keda nad seks puhuks nimetavad, ja nõuda, et kõik isikud, kelle tõendused näivad neile kasulikud, ära kuulataks.

Komisjon omalt poolt on õigustatud nõudma suulisi seletusi mõlema poole esindajatelt, nõunikelt ja oskuritelt, samuti kui kõigilt isikuilt, kelle väljakutsumist nende valitsuse nõusolekul ta peab otstarbekohaseks.

Artikkel 13.

Niivõrd kui käesolev leping ei näe ette teisiti, langetatakse Alatise Lepituskomisjoni otsused häälteenamusega.

Artikkel 14.

Saksa ja Belgia valitsused kohustuvad Alatise Lepituskomisjoni töid soodustama ja eriti temale võimalikult suurel määral andma kõiki vajalikke ürikuid ja teateid, samuti võimaldavad kasutada nende käsutuses olevaid vahendeid, et võimaldada poolte territooriumil ja vastavalt nende seadusandlusele tunnistajate ja oskurite väljakutsumist ja äraskuulamist, samuti kui vaatluse toimetamist.

Artikkel 15.

Alatise Lepituskomisjoni tööde kestuse aja eest saavad komissarid tasu, mille suurus määratakse kindlaks Saksa ja Belgia valitsuste poolt ühiselt ja kantakse mõlema poolt võrdselt.

Artikkel 16.

Juhul kui ei jõuta kokkuleppele, Alatise Lepituskomisjoni ees, allutatakse tüliküsimus erikokkuleppega kas Alatisele Rahvusvahelisele kohtule vastavalt tema põhikirjas ettenähtud tingimustele ja menetluseeskirjadele, või vahekohtule vastavalt tingimustele ja menetluseeskirjadele, mis ette nähtu Haagi 18. oktoobri 1907 aasta konventsioonis rahvusvaheliste tüliküsimuste rahuliku lahendamise kohta.

Ei suuda pooled kokku leppida erikokkuleppe tingimuste üle, on kumbki neist õigustatud peale kuuajalist etteütlemist esitama tüliküsimuse vahetult Alatisele Rahvusvahelisele Kohtule vastava palvega.

O s a II

Artikkel 17.

Kõik küsimused, mille suhtes Saksa ja Belgia valitsustel on lahkarvamusi, mida ei saa sõbralikult lahendada tavaliste diplomaatiliste meetoditega, ja mille suhtes ei või nõuda vastavalt käesoleva lepingu artikkel esimesele lahendust kohtuotsusega ja kui nende korraldamiseks teiste , poolte vahel kehtivate lepingute alusel mingit menetlust ei ole ettenähtud, Alatisele Lepituskomisjonile, kelle kohuseks on esitada pooltele vastuvõetav lahendus ja igal juhul koostada aruanne.

Käesoleva lepingu artiklites 6 - 15 ettenähtud menetlust kohaldatakse.

Artikkel 18.

Kui pooled ühe kuu jooksul peale Alatise Lepituskomisjoni tööde lõpetamist kokkuleppele pole jõudnud, esitatakse küsimus ühe poole nõudel Rahvasteliidu Nõukogule, kes tegeleb sellega Rahvasteliidu põhikirja artikkel 15-da kohaselt.

Üldeeskiri.

Artikkel 19.

Igal juhul ja eriti siis, kui poolte vaheline tüliküsimus seisneb juba täidetud või vahetult eesseisvates toimingutes, Lepitudkomisjon, või kui viimane ei tegele selle juhtuga, vahekohus või Alatine Rahvusvaheline Kohus vastavalt oma põhikirja artikkel 41, määrab nii kiiresti kui võimalik, milliseid esialgseid vahendeid tarvitusele võtta. Samuti on Rahvasteliidu Nõukogu kohuseks, kui küsimus on toodud tema ette, kindlustada et esialgsed abinõud kasutusele võetakse. Saksa ja Belgia valitsused kohustuvad vastastikuselt selliseid vahendeid täitma, hoiduma igasugusest tegevusest, mis tõenäoliselt võiks evida kahjulikku toimet otsuse sooritamisele või kokraldustele, mis soovitatud Lepituskomisjoni või Rahvasteliidu Nõukogu poolt ja üldiselt hoiduma igasugusest tegevusest, mis võib süvendada tüliküsimuse ulatust.

Artikkel 2o.

Käesolev leping tuleb Saksamaa ja Belgia vahel ka siis kohaldamisele, kui kolmandad riigid samuti on tülist huvitatud.

Artikkel 21.

Käesolev leping ratifitseeritakse. Ratifikatsioonikirjad deponeeritakse Genfis Rahvasteliidu juures koos täna Saksamaa, Belgia, Brantsusmaa, Suur Briti ja Itaalia vahel sõlmitud lepingu ratifikatsioonikirjadega.

Leping jõustub ja jääb kehtima samadel tingimustel nagu nimetatud leping.

Käesolev leping, tehtud ühes ainsas eksemplaris, deponeeritakse Rahvasteliidu arhiivi, mille peasekretäri palutakse anda tõestatud ärakiri mõlemale leppeosalisele valitsusele.

Tehtud Locarnos, 16. oktoobril 1925.

Str. E.V.

LISA V.

B r i a n d - K e l l o gg'i P a k t
(Ka: The Pact of Paris for the Renuntiation of War).

A m e e r i k a Ü h e n d r i i k i d e president, P r a n t s u s e Vabariigi president, Tema Majesteet b e l g l a s t e Kuningas, T š e h h o s l o v a k k i a Vabariigi president, Tema Majesteet Suur B r i t i, Iiri ja Briti Ülemere dominioonide Kuningas, India Keiser, S a k s a riigi president, Tema Majesteet I t a a l i a Kuningas, Tema Majesteet J a a p a n i Keiser, P o o l a Vabariigi president;

Olles sügavasti teadlikud enda pühas kohustuses arendada inimkonna head käekäiku;

Olles veendunud, et on saabunud aeg, kus tuleb keelduda avameelselt sõjast kui rahvusliku poliitika vahendist, et praegu nende rahvaste vahel valitsevad rahulikud ja sõbralikud suhted võiksid jäädvustuda;

Olles kindlad, et kõiki muudatusi endi vastastikustes suhetes peab püüdma saavutada ainult rahulikul teel ja teostama korralikult ja rahus, ja et iga alla kirjutanud Riik, kes peaks nüüdsest peale püüdma arendada enda rahvuslikke huvisid sõja abil, peab kaotama käesoleva Lepinguga antud soodustused;

Lootes, et nende eeskujust julgustust saades, kõik

muud maailma riigid ühinevad nende humanitaarsete püüetega, ning, liitudes käesoleva Lepinguga niipea kui ta jõustub, võimaldavad endi rahvastel tema kasutoovatest sätetest osasaamist, ühendades sel viisil maailma tsiviliseeritud rahvad ühiseks keeldumiseks sõjast endi rahvusliku poliitika vahendina;

On otsustanud sõlmida Lepingu ja on nimetanud seks otstarbeks endi vastavateks täisvolinikkudeks, nimelt: (järgnevad esindajate nimed);

kes pärast endi heas ja nõutud vormis leitud täisvolituste vastastikku esitamist, leppisid kokku järgmistes artiklites:

Art. I. Kõrged Lepinguosalised deklareerivad püha-likult endi vastavate rahvaste nimel, et nad mõistavad hukka sõja tarvituselevõtu rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamiseks ja hülgavad selle kui rahvusliku poliitika vahendi endi vastastikustes suhetes.

Art. II. Kõrged Lepinguosalised tunnistavad, et kõigi nende vahel tekkida võivate, ükskõik millise iseloomuga või päritoluga, tüliküsimuste või konfliktide korraldamist või lahendamist ei pea kunagi püüdma saavutada muude kui rahulikkude abinõudega.

Art. III. Käesolev Leping ratifitseeritakse sissejuhatuses tähendatud Kõrgete Lepinguosaliste poolt, kooskõlas nende vastavate põhiseaduste nõuetega, ja ta jõustub nende vahel niipea kui kõik ratifikatsiooniaktid on deponeeritud Washingtonis.

Käesolev Leping, kui ta on maksma pandud nii nagu see eelmises lõikes ette nähtud, jääb avatuks niikaua kui see tarvilik kõigi teiste maailma riikide ühinemise jaoks. Mõne riigi ühinemist äramäärav iga akt deponeeritakse Washingtonis ja Leping astub jõusse kohe pärast seda deponeerimist niiviisi ühineva Riigi ja teiste lepinguosaliste Riikide vahel.

Ühendriikide Valitsuse ülesanne on muretseda sissejunatuses nimetatud igale Valitsusele ja hiljem käesoleva Lepinguga ühinevale igale Valitsusele nimetatud Lepingu ja iga ratifikatsiooni- või ühinemisakti õigekstunnustatud ärakirja. Samuti on Ühendriikide Valitsuse ülesanne teatada nimetatud Valitsustele telegraafiliselt igast ratifitseerimise- või ühinemise-aktist kohe pärast deponeerimist.

Selle tõenduseks on vastavad Täisvolinikud allakirjutanud käesolevale Lepingule, mis kokkuseatud prantsus- ja inglisekeeles, kusjuures mõlemal tekstil on võrdne jõud, ja on ta varustanud oma pitseritega.

Tehtud Pariisis, 27. augustil 1928.

LISA VI.

R a h v a s t e l i i d u Ü l d a k t
(Acte generale).

Rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamine rahulikul teel.

I peatükk. - L e p i t a m i s e s t.

Artikkel üks.

Igasuguse iseloomuga tüliküsimused käesoleva üldaktiga ühinenud kahe või mitme lepinguosalise vahel, milliseid ei oleks võimalik lahendada diplomaatilisel teel, välja arvatud artiklis 39 ettenähtud eventuaalsed reservatsioonid, esitatakse lepitusmenetlusele käesolevas peatükis ettenähtud tingimustel.

Artikkel 2.

Eelmises artiklis ettenähtud tüliküsimused kantakse tüliosaliste poolt moodustatud alatise või erilise lepituskomisjoni ette.

Artikkel 3.

Ühe lepinguosalise poolt mõnele teistest lepinguosalistest sel otstarbel adresseeritud palve põhjal peab moodustatama kuue kuu jooksul alatine lepituskomisjon.

Artikkel 4.

Välja arvatud vastupidise kokkuleppe juhul huvi-

osaliste vahel, moodustatakse lepituskomisjon järgmiselt:

1. Komisjon koosneb viiest liikmest. Pooled nimetavad igaüks ühe liikme, keda võib valida vastavalt nende omade kodanikkude hulgast. Teised kolm komisjoni liiget valitakse ühisel kokkuleppel komandate riikide kodanikkude hulgast. Need viimased peavad olema eri kodakondsustest, mitte asuma tavaliselt huviosaliste territooriumil ega olema nende teenistuses. Nende hulgast määravad pooled komisjoni esimehe.

2. Komisjoni liikmed nimetatakse kolmeks aastaks. Nad on tagasivalitavad. Ühiselt nimetatud komisjoni liikmeid või nende mandaadi kestusel asendada poolte kokkuleppel. Kumbki pool võib, teisest küljest, alati ette võtta tema poolt nimetatud komisjoni liikme asendamist uuega. Vaatamata nende asendamisele jäävad komisjoni liikmed ametisse nende pooleli olevate tööde lõpetamiseni.

3. Vakantsed kohad, mis võiksid tekkida surma või lahkumise läbi või mõnest muust takistusest, täidetakse nimetamisteks kindlaksmääratud viisil kõige lühema tähtaja jooksul.

Artikkel 5.

Kui tüliküsimuse üleskerkimisel ei ole olemas tüliosaliste poolt nimetatud alatist lepituskomisjoni, siis moodustatakse eriline komisjon tüliküsimuse läbiarutamiseks kolme kuu jooksul, arvates ühe poole poolt teisele adresseeritud palve päevast. Nimetamised toimetatakse vastavalt eelmise artikli eeskirjadele, vä-

hemalt kui pooled seda teisiti ei otsusta.

Artikkel 6.

1. Kui ühiselt määratavate komisjoni liikmete nimetamine ei toimu artiklites 3 ja 5 ettenähtud tähtaegadel, usaldatakse tarvilikkude nimetamiste toiming ühisel kokkuleppel poolte valitud m§nele kolmandale riigile või, kui pooled seda nõuavad, Rahvasteliidu Nõukogu tegevusesolevale esimehele.

2. Kui ei jõuta kokkuleppele ühegi kohta neist talitusviisidest, määrab kumbki pool ühe eri riigi ja nimetamised toimetatakse nõnda valitud riikide ühisel kokkuleppel.

3. Kui kolme kuu jooksul need kaks riiki ei ole suutnud jõuda kokkuleppele, esitab kumbki neist määratavate liikmete arvuga võrdse arvu kandidaate. Liisk määrab, kes niiviisi esitatud kandidaatidest vastu võetakse.

Artikkel 7.

1. Tüliküsimused esitatakse lepituskomisjonile ühisel kokkuleppel teotsevate mõlemate poolte poolt komisjoni esimehele adresseeritud palve teel või, kokkuleppe puudumisel, ühe või teise poole poolt.

2. Palve sisaldab, peale tülieseme kokkuvõtliku kirjelduse, ülesande komisjonile võtta tarvitusele kõik kohased abinõud, mis võiksid viia leppimisele.

3. Kui palve tuleb ühe ainsa poole poolt, teeb see selle viivitamata teatavaks teisele poolele.

Artikkel 8.

1. Viieteistkümne päeva jooksul arvates kuupäevast, mil üks pooltest on kandnud tüliküsimuse alatise lepituskomisjoni ette, võib kumbki pool asendada selle tüliküsimuse arutamiseks oma komisjoni liikme isikuga, kes on ses küsimuses eriliselt pädev.

2. Pool, kes kasutab seda õigust, teatab sellest kohe teisele poolele; viimasel on sel juhul õigus talitada samuti viieteistkümne päeva jooksul arvates kuupäevast, mil teadaanne talle kätte jõudis.

Artikkel 9.

1. Lepituskomisjon astub kokku, välja arvatud poolte vastupidisel kokkuleppel, Rahvasteliidu asukohas või komisjoni esimehe poolt määratud igas teises kohas.

2. Komisjon võib igas olukorras paluda Rahvasteliidu peasekretäri anda oma abi komisjoni töödele.

Artikkel 1o.

Lepituskomisjoni tööd on avalikud ainult poolte nõudolekul tehtud komisjoni otsuse põhjal.

Artikkel 11.

1. Välja arvatud poolte vastupidisel kokkuleppel, korraldab lepituskomisjon ise oma menetluse, mis peab igal juhul olema kontradiktoorne. Andeedi alal talitab komisjon, kui ta ühel häälel seda teisiti ei otsusta, vastavalt 19o7.a. 18. oktoobri Haagi konventsiooni III-da osa eeskirjadele rahvusvaheliste tülide rahulikul teel lahendamise kohta.

2. Pooled on esindatud lepituskomisjoni juures esindajatega, kel on ülesandeks olla vahemeesteks nende ja komisjoni vahel; pooled võivad peale selle endale abiks võtta selleks otstarbeks nende poolt määratud nõuandjaid ja eksperte ning nõuda kõigi isikute ülekuulamist, kelle tunnistus näiks neile vajalikuna.

Komisjonil on omalt poolt õigus nõuda suusõnalisi seletusi mõlemate poolte esindajatelt, nõuandjailt ja oskuritelt, samuti ka kõigilt isikuilt, keda ta peaks tarvilikuks ette kutsuda nende vallitsuse nõudolekul.

Artikkel 12.

Välja arvatud poolte vastupidisel kokkuleppel, tehakse lepituskomisjoni otsused häälteenamusega ja komisjon võib ainult siis otsust teha tüli põhiküsimuse kohta, kui kõik tema liikmed on kohal.

Artikkel 13.

Pooled kohustuvad hõlbustama lepituskomisjoni töid ja eriti varustama teda võimalikult suuremal ulatusel vajalikkude dokumentidega ning andmetega, samuti ka tarvitusele võtma nende käsutuses olevadi abinõusid, et võimaldada komisjonile ette kutsuda ja üle kuulata nende territooriumil ning nende seaduseandluse kohaseid tunnistajaid või eksperte ja sõita koha peale.

Artikkel 14.

1. Oma tööde kestusel saab iga komisjoni liige tasu, mille suurus määratakse kindlaks poolte ühisel kokkuleppel, kes kannavad sellest kumbki võrdse osa.

2. Komisjoni tegevusest tingitud üldkulud jaotatakse samal viisil.

Artikkel 15.

1. Lepituskomisjoni ülesandeks on selgitada tülialuseid küsimusi, koguda selleks otstarbeks kõike tarvilikku informatsiooni, ankeedi teel või teisiti, ning püüda lepitada pooli. Ta võib pärast asja läbivaatamist esitada pooltele temale sündsana näiva kokkuleppe tingimused ja määrata neile tähtaja nende otsuse teatamiseks.

2. Oma tööde lõpul koostab komisjon protokolli, mis konstateerib vastavalt juhule, et pooled on kokku leppinud, ja kokkuleppe tingimused, kui need olemas, või et ei olnud võimalik lepitada poole. Protokoll ei nimeta, kas komisjoni otsused on tehtud ühel häälel või hälteenamusega.

3. Komisjoni tööd peavad olema lõoetatud, kui vähemalt pooled selles teisitä kokku ei lepi, kuue kuu jooksul arvates päevast, mil tüliküsimus kanti komisjoni ette.

Artikkel 16.

Komisjoni protokoll tehakse viivitamata pooltele teatavaks. Selle avaldamine jääb poolte otsustada.

II peatükk. - K o h t u l i k u s t k o r r a l d u s e s t.

Artikkel 17.

Kõik tüliküsimused, milliste suhtes pooled keelduvad üksteisele tunnustamast mõnd õigust, välja arvatud artiklis 39 ettenähtud eventuaalsed reservatsioonid, esitatakse otsustamiseks Alatisele Rahvusvahelisele Kohtukojale, vähemalt kui pooled alljärgnevalt ettenähtud tingimustel ei jõua kokkuleppele pöörduda mõne vahekohtupoole. On kokku lepitud, et ülalnimetatud tüliküsimuste alla kuuluvad need, mida mainib Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja põhikirja artikkel 36.

Artikkel 18.

Kui pooled on nõus esitama eelmises artiklis ettenähtud tüliküsimused mõnele vahekohtule, seavad nad kokku kompromissi, milles nad kindlaks määravad tüli eseme, vahekohtunikkude valimise ja tarvitusele võetava menetluse. Küllaldaste andmete või tüsuste puudumisel selles kompromissis võetakse tarvitusele, vajaduse määral, rahvusvaheliste tülide rahulikul teel lahendamise kohta käiva 1907 a. 18. oktoobri Haagi konventsiooni eeskirjad.

Kui kompromiss vaikib vahekohtunikkude poolt kohaldavate põhireeglite kohta, võta kohus tarvitusele Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja põhikirja artiklis 38 loendatud põhireeglid.

Artikkel 19.

Kokkuleppe puudumisel poolte vahel eelmises ar-

tiklis ettenähtud kompromissi kohta või vahekohtunikkude määramise puudumisel ning kolmekuulise etteteatamise tingimusel või üks või teine nendest kanda tüliküsimuse otsekohe palve teel Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja ette.

Artikkel 2o.

1. Erandina artiklile 1, esitatakse artiklis 17 mainitud tüliküsimused, mis võiksid esile kerkida käesolevas peatükis sisalduvate kohustustega ühinenud poolte vahel, lepitusmenetlusele ainult nende ühisel kokkuleppel.

2. Sunduslik lepitusmenetlus jääb kohaldatavaks, tüliküsimustele, millised artiklis 39 ettenähtud reservatsioonide tõttu välja j äksid ainult kohtulikust korraldusest.

3. Lepituse tarvitusele võtmisel ja selle menetluse nurjumisel ei või ükski pooltest kanda tüliküsimust Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja ette või nõuda artiklis 18 ettenähtud mahekohtu moodustamist enne ühe kuu möödumist arvates lepituskomisjoni tööde lõpetamist.

III peatükk. V a h e k o h t u k o r r a l d usest

Artikkel 21.

Kõik tüliküsimused peale nende, mis ette nähtud artiklis 17, milliste suhtes pooled ei ole kokkuleppele jõudnud selle kuu jooksul, mis järgneb I peatükis ettenähtud lepituskomisjoni tööde lõpetamisele, kantak-

se, välja arvatud artiklis 39 ettenähtud eventuaalsed res reservatsioonid, vahekohtu ette, mis on moodustatud vähemalt kui pole vastupidist kokkulepet poolte vahel, alljärgnevalt näidatud viisil.

Artikkel 22.

Vahekohus koosneb viiest liikmest. Pooled nimetavad igaüks ühe liikme, keda võib valida vastavalt nende omade kodanikkude hulgast. Teised kaks vahekohtunikku ja ülemvahekohtunik valitakse ühisel kokkuleppel kolmandate riikide kodanikkude hulgast. Need viimased peavad olema eri kodakondsustest, mitte asuma tavaliselt huviosaliste territooriumil ega olema nende teenistuses.

Artikkel 23.

1. Kui vahekohtu liikmete nimetamist ei toimu kolme kuu jooksul arvates palve päevast, mis adresseeritud ühe poole poolt teisele vahekohtu moodustamiseks, usaldatakse tarvilikkude nimetamiste toiming ühisel kokkuleppel poolte poolt valitud mõnele kolmandale riigile.

2. Kui ses suhtes ei jõuta kokkuleppele, määrab kumbki poolt ühe eri riigi ja nimetamised toimetatakse nõnda valitud riikide ühisel kokkuleppel.

3. Kui kolme kuu jooksul need kaks riiki ei ole suutnud jõuda kokkuleppele, toimetatakse tarvilikud nimetamised Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja esimehe poolt. Kui viimane on selleks takistatud või kui ta on ühe poole kodakondsusest, tehakse nimetused abiesimehe poolt. Kui viimane on selleks takistatud või kui ta on

ühe poole kodakondsusest, tehakse nimetused koja kõige vanema liikme poolt, kes ei ole ühegi poole kodakondsusest.

Artikkel 24.

Vakantsed kohad, mis võiksid tekkida surma või lahkumise läbi või mõnest muust takistusest, täidetakse nimetamisteks kindlaksmääratud viisil kõige lühema tähtaja jooksul.

Artikkel 25.

Pooled seavad kokku kompromissi, mis ära määrab tüliküsimuse eseme ja tarvitusele võetava menetluse.

Artikkel 26.

Eelmises artiklis tähendatud punktide kohta kompromissis küllaldaste andmete ja täpsuste puudumisel võetakse tarvitusele, vajaduse määral, rahvusvaheliste tülide rahulikul teel lahendamise kohta käiva 1907 a. 18. oktoobri Haagi konventsiooni eeskirjad.

Artikkel 27.

Kompromissi sõlmimise puudumisel kolme kuu jooksul arvates vahekohtu moodustamisest kantakse tüliküsimus viimase ette ühe või teise poole nõudel.

Artikkel 28.

Kompromissi vaikimisel või puudumisel kohaldab vahekohus Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja põhikirja artiklis 38 loendatud põhireegleid. Niivõrd kui puuduvad säärased tüliküsimusele kohaldatavad reeglid, teeb kohus otsuse ex aequo et bono.

IV peatükk. - Üldeeskirjad.

Artikkel 29.

1. Tüliküsimused, milliste lahendamiseks on ette nähtud mõni eriline menetlus tüliosaliste vahel maksvate teiste konventsioonidega, lahendatakse vastavalt nende konventsioonide eeskirjadele.

2. Käesolev üldakt ei riiva jõusolevaid kokkuleppeid, mis määravad kindlaks lepinguosaliste jaoks lepitusmenetluse või, vahekohtu ja kohtuliku korralduse alal, tüliküsimuse lahendust kindlustavaid kohustusi. Siiski, kui need kokkulepped näevad ette ainult lepitusmenetluse, võetakse tarvitusele, pärast seda kui see menetlus ei ole andnud tagajärgi, käesoleva üldakti eeskirjad kohtuliku või vahekohtukkk korralduse kohta, määral, mil asjaosalised on sellega ühinenud.

Artikkel 3o.

Kui ühe poole poolt kantakse lepituskomisjoni ette tüliküsimus, mille teine pool, põhjenedes poolte vahel maksvatele konventsioonidele, on esitanud Alatisele Rahvusvahelisele Kohtukojale või mõnele vahekohtule, siis lükkab komisjon tüliküsimuse läbivaatamise edasi, kuni kohtukoda või vahekohus on kompetentsitülis teinud otsuse. Samuti talitatakse siis, kui tüliküsimus on kantud ühe poole poolt kohukoja või vahekohtu ette lepitusmenetluse jooksul.

Artikkel 31.

1. Kui on tegemist tüliküsimusega, mille ese ühe poole siseseaduseandluse järgi kuulub kohtu- või administratiivvõimude kompetentsi, võib see poolt seista vastu sellele, et see tüliküsimus alluks käesolevas üldaktis ettenähtud mitmesugustele menetlustele, enne kui sündsa aja jooksul pole tehtud kompetentse ametivõimu poolt lõplik otsus.

2. Pool, kes sel juhul soovib tarvitusele võtta käesolevas konventsioonis ettenähtud menetlusi, peab teatama oma kavatsusest teisele poolele ühe aasta jooksul alates ülaltähendatud otsusest.

Artikkel 32.

Kui kohtu või vahekohtu otsus deklareeriks, et ühe tüliosalise poole mõne kohtuvõimu või iga muu ametivõimu poolt tehtud otsus või väljaantud korraldus on täiesti või osaliselt vastolus rahvusvahelise õigusega, ja kui nimetatud poole põhiseaduslik õigus ei luba või lubab ainult osaliselt kaotada selle otsuse või korralduse tagajärgi, siis lepivad pooled kokku, et kohtuliku või vahekohtu otsusega peab antama kahjusaanud poolele õiglane rahuldus.

Artikkel 33.

1. Kõigil juhtudel, mil tüliküsimus on kohtuliku või vahekohtu menetluse esemeks, nimelt kui küsimus, mille pooled on lahku läinud, on juba teostunud või teostumisel olevate aktide tulemuseks, määrab Alatine Rahvusvaheline Kohtukoda, vastavalt oma põhikirja artikli-

le 41, või vahekohus, võimalikult kõige lühema aja jooksul, ajutiselt tarvitusele võetavad abinõud. Pooled on kohustatud neile kohastuma.

2. Kui tüliküsimus on esitatud lepituskomisjonile, võib see soovitada pooltele ajutisi abinõusid, mida ta leb kasulikuks.

3. Pooled kohustuvad hoiduma kõigist sammudest, mis võiksid kahjulikult mõjuda kohtu või vahekohtu otsuste täitmisele või lepituskomisjoni poolt ettepandud kokkulepetele, ja üldse hoiduma igast ükskõik millise iseloomuga tegevusest, mis võiks tüliküsimust süvendada või laiendada.

Artikkel 34.

Juhul, kui tekib tüliküsimus enam kui kahe käesoleva üldaktiga ühinenud poole vahel, peetakse eelmistes eeskirjades kirjeldatud menetluste kohaldamiseks silmas järgmisi modaalsusi:

a) Lepitusmenetluseks moodustatakse alati erilne komisjon. Tema koosseis varieerub selle järgi, kas pooltel on kõigil lahkuminevad huvid või on kahel või mitmel neist ühine asi.

Esimesel juhul nimetavad pooled igaüks ühe komisjoni liikme ja määravad ühiselt komisjoni liikmed, kes on mitte-tüliosaliste kolmandate riikide kodanikud ja k kelle arv ületab alati ühe liikme võrra poolte poolt eraldi nimetatud liikmete arvu.

Teisel juhul pooled, kel on ühine asi, lepivad kokku, et nimetada ühiselt endi komisjoni liiget, ja liituvad teise poole või teiste pooltega kolmandate komisjoni liikmete määramiseks.

Nii ühel kui teisel oletataval juhul võtavad pooled, vähemalt kui nad selles teisiti kokku ei lepi, tarvitusele käesoleva akti 5-da ja järgnevad artiklid sel määral, mil nad on kokkukõlastatavad käesoleva artikli eeskirjadega.

b) Kohtulikuks menetluseks võetakse tarvitusele Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja põhikiri.

c) Vahekohtu menetluseks, kokkuleppe puudumisel poolte vahel vahekohtu koosseisu kohta, kui on tegemist artiklis 21 ettenähtud tüliküsimustega, siis kohaldatakse ülaltoodud artiklid 22 ja järgnevaid, kuid iga pool, kel on erilisi huve, nimetab ühe vahekohtuniku ja poolte poolt eraldi nimetatud vahekohtunikkude arv on alati ühe liikme võrra vähem teiste vahekohtunikkude arvust.

Artikkel 35.

1. Käesolev üldakt kohaldatakse sellega ühinenud poolte vahel ka siis, kui mõni kolmas riik, kes akti osaline või mitte, omaks huvi tüliküsimuses.

2. Lepitusmenetlusel võivad pooled ühisel kokkuleppel kutsuda osa võtma mõne kolmanda riigi.

Artikkel 36.

1. Kui kontulikul või vahekohtu menetlusel mõni kolmas riik arvab, et mõni tüliküsimus puudutab mõnd tema juriidilise iseloomuga huvi, võib ta adresseerida Alatisele Rahvusvahelisele Kohtukojale või vahekohtule vahaleastumise palve.

2. Otsuse teeb kohtukoda või vahekohus.

Artikkel 37.

1. Kui on tegemist mõne konventsiooni tõlgitsemisega, millest osa võtab ka teisi riike peale tüliosaliste poolte, siis teatab Alatise Rahvusvahelise Kohtukoja sekretäriaat ~~viivitamata~~ või vahekohus neile sellest viivitamata.

2. Igaühel neist on õigus vahele astuda, ja kui ta kasutab seda õigust, siis on kohtuotsuses sisalduv tõlgitsemine kohustav tema suhtes.

Artikkel 38.

Ühinemised käesoleva üldaktiga võivad käia:

A. Kas kogu akti kohta (peatükid I, II, III ja Iv);

B. Kas ainult lepitamisesse ja kohtulikku korraldusesse puutuvate eeskirjade kohta (peatükid I ja II), samuti kui menetlustesse puutuvate üldeeskirjade kohta (peatükk IV);

C. Või ainult lepitamisesse puutuvate eeskirjade kohta (peatükk I), samuti kui sellesse menetlusesse puutuvate üldeeskirjade kohta (peatükk IV).

Lepinguosalised võivad ära kasutada teiste poolte ühinemisi ainult määral, mil nad ise on omaks võtnud samad kohustused.

Artikkel 39.

1. Rippumatult eelmises artiklis nimetatud õigusest võib üks pool, ühinedes käesoleva üldaktiga, oma ühinemise tingimuseks seada järgmises paragrahvis piiratult loendatud reservatsioonid. Need reservatsioonid peab ära tähendatama ühinemise silmapilgul.

2. Need reservatsioonid võivad olla formuleeritud nii, et nad välja jätavad käesolevad aktis kirjeldatud menetlustest:

a) Tüliküsimused, mis tekkinud asjoludest, millised on sündinud, kas enne reservatsiooni formuleeriva poole ühinemist või enne selle poole ühinemist, kellega esinesel on tekkinud mingi tüliküsimus;

b) Tüliküsimused, mis käivad küsimuste kohta, millised rahvusvaheline õigus jätab ainuüksi riikide enese kompetentsi;

c) Tüliküsimused, mis käivad kindlaksmääratud asjade või selgesti defineeritud erialade kohta, nagu territoriaalne staatus, või mis kuuluvad selgesti pretsiseeritud kategooriatesse.

3. Kui mõni tüliosaline on formuleerinud mõne reservatsiooni, siis võivad teised pooled kasutada tema sutes sama reservatsiooni.

4. Poolte suhtes, kes on ühinenud käesoleva akti

eeskirjadega kohtuliku või vahekohtu korralduse kohta, loetakse nende poolt formuleeritud reservatsioonid, välja arvatud kindla mainimise juhul, mitte laienevaiks lepitusmenetlusele.

Artikkel 4o.

Iga lepinguosaline, kelle ühinemine on olnud ainult osaline või tingitud reservatsioonidest, võib igal silmapilgul lihtsa deklaratsiooni abil kas laiendada oma ühinemise ulatust või loobuda kõigist või osast oma reservatsioonidest.

Artikkel 41.

Tüliküsimused, mis käivad käesoleva üldakti tõlgitsemise või kohaldamise kohta, sealhulgas tüliküsimused tülide liigitamise või eventuaalsete reservatsioonide ulatuse kohta, kantakse alatise Rahvusvahelise Kohtukoja ette.

Artikkel 42.

Käesolev üldakt, mille prantsuse- ja inglisekeelne tekst on võrdselt autentsed , kannab 26. septembri 1928 a. daatumit.

Artikkel 43.

1. Käesolev üldakt on avatud ühinemiseks Rahvasteliidu liikmete igale riigipeale või igale muule kompetensele ametivõimule, samuti kui mitte-liikmeksolevaile riikidele, kellele Rahvasteliidu Nõukogu on seks otstarbeks saatnus ühe ärakirja.

2. Ühinemise dokumendid, samuti kui artiklis 4o

ettenähtud lisadeklaratsioonid, antakse üle Rahvasteliidu peasekretärile, kes nende kättesaamisest teatab kõigile liidu .liikmetele ja eelmises lõikes mainitud mitte-liikmeksolevaile riikidele.

3. Peasekretäri hoolel seatakse kokku 3 nimestikku, mis märgitud tähtedega A, B, C ning mis vastavad asjaomaselt käesoleva akti artiklis 38 ettenähtud kolmele ühinemise modaalsusele ja kus on üles tähendatud lepinguosaliste ühinemised ning lisadeklaratsioonid. Need nimestikud, mida peetakse vahetpidamata päeva pealt, avaldatakse peasekretäri poolt Täiskogule adresseeritud aastaaruandes.

Artikkel 44.

1. Käesolev üldakt astub jõusse üheksakümnendal päeval, mis järgneb päevale, mil Rahvasteliidu peaskretär kätte sai vähemalt kahe lepinguosalise ühinemised.

2. Iga ühinemine, mis toimub pärast käesoleva akti jõusseastumist vastavalt eeslmisele lõikele, hakkab maksma alates üheksakümnendast päevast, mis järgneb päevale, mil Rahvasteliidu peasekretär ta kätte sai. Samuti sünnib see artiklis 4o mainitud lepinguosaliste lisadeklaratsioonidega.

Artikkel 45.

1. Käesoleva üldakti kestus on viis aastat alates ta jõusseastumisest.

2. Ta jääb jõusse uueks viieaastaseks perioodiks,

ja samuti edaspidi, lepinguosaliste suhtes, kes ei ole seda üles öelnud vähemalt kuus kuud enne tähtaja möödumist.

3. Ülesütlemine toimub kirjaliku teadaande teel, mis saadetakse Rahvasteliidu peasekretärile, kes informeerib sellest kõiki liidu liikmeid ja artiklis 43 mainitud kõiki mitte-liikmeksolevaid riike.

4. Ülesütlemine võib olla ka ainult osaline või seista uute reservatsioonide teadaandmises.

5. Vaatamata tüliküsimusesse segatud ühe lepinguosalise ülesütlemisele jätkuvad kõik üldakti tähtaja möödumise momendil pooleli olevad menetlused kuni nende normaalse lõpuni.

Artikkel 46.

Üks eksemplar käesolevast üldaktist, mis varustatud Täiskogu esimehe ja Rahvasteliidu peasekreätri allkirjadega, deponeeritakse sekretariaadi arhiividesse; õigekstunnustatud ärakiri tekstist saadetakse kõigile Rahvasteliidu liikmetele kui ka Rahvasteliidu Nõukogu poole määratud mitte-liikmeksolevatele riikidele.

Artikkel 47.

Käesolev üldakt registreeritakse Rahvasteliidu peasekretäri poolt tema jõusseastumise päeval.